

Tisdagen den 15 oktober fm.

Kl. 10.00

1 § Val av utrikesnämnd m. m.

Företogs val av 9 ledamöter och 9 suppleanter i utrikesnämnden, 50 ledamöter i riksdagens krigsdelegation, 12 riksdagens revisorer och 12 suppleanter samt ordförande och två vice ordförande för riksdagens revisorer, 17 ledamöter och 17 suppleanter i riksdagens löne delegation, ordförande och ersättare för denne samt 4 ledamöter och 4 suppleanter i riksdagens besvär snämnd, 6 fullmäktige och 6 suppleanter för fullmäktige i riksbanken, 7 fullmäktige och 7 suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret samt ordförande för fullmäktige i riksgäldskontoret, 20 medlemmar och 20 suppleanter i Nordiska rådet samt 18 ledamöter med uppdrag att följa verksamheten vid Procordia AB och Svenska Varv AB.

Anf. 1 STIG ALEMYR:

Herr talman! Valberedningen har berett de på dagens föredragningslista upptagna valen. I de fall då val avser två eller flera personer har valberedningen enhälligt godkänt gemensamma listor, som upptar så många namn som valet avser. Även i övrigt har valberedningen enhälligt ställt sig bakom de förslag som framgår av en till ledamöterna utdelad promemoria.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att få överlämna de gemensamma listorna och protokollsutdrag beträffande övriga val.

Sedan de av Stig Alemyr för dessa val avlämnade, gemensamma listorna upplästs av talmannen och godkänkts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. listor, valda:

Utrikesnämnden

(för riksdagens innevarande valperiod)

ledamöter

Stig Alemyr (s)

Olle Göransson (s)

Ulf Adelson (m)

Maj-Lis Löow (s)

Bengt Westerberg (fp)

Thorbjörn Fälldin (c)

Jan Bergqvist (s)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Carl Bildt (m)
Lilly Hansson (s)

*Val av utrikesnämnd
m. m.*

suppleanter
Evert Svensson (s)
Sture Ericson (s)
Lars Tobisson (m)
Nils Erik Wååg (s)
Ingemar Eliasson (fp)
Karin Söder (c)
Lennart Andersson (s)
Lennart Blom (m)
Roland Brännström (s)

Riksdagens krigsdelegation
(för riksdagens innevarande valperiod)

statsminister Olof Palme
statsrådet Svante Lundkvist
Ulf Adelson (m)
statsrådet Ingvar Carlsson
Bengt Westerberg (fp)
Thorbjörn Fällin (c)
statsrådet Kjell-Olof Feldt
Carl Bildt (m)
Stig Alemyr (s)
statsrådet Gertrud Sigurdson
Ingemar Eliasson (fp)
Lennart Blom (m)
Kurt Hugosson (s)
Karin Söder (c)
Georg Andersson (s)
Lars Tobisson (m)
Lars Werner (vpk)
statsrådet Anna-Greta Leijon
Kerstin Ekman (fp)
statsrådet Thage Peterson
förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)
tredje vice talman Anders Dahlgren (c)
statsrådet Sten Andersson
statsrådet Hans Gustafsson
Björn Molin (fp)
Anders Björck (m)
statsrådet Mats Hellström
Olle Göransson (s)
Kjell A. Mattsson (c)
Staffan Burenstam Linder (m)
Olle Svensson (s)

Birgit Friggebo (fp)
Evert Svensson (s)
Arne Andersson i Ljung (m)
Bertil Måbrink (vpk)
Håkan Strömberg (s)
Lilly Hansson (s)
Olof Johansson (c)
Jan-Erik Wikström (fp)
Nils Carlshamre (m)
Jan Bergqvist (s)
Arne Nygren (s)
Rolf Dahlberg (m)
Lennart Andersson (s)
Gunnar Björk i Gävle (c)
Anne Wibble (fp)
Lars Ulander (s)
Bo Södersten (s)
Ingrid Sundberg (m)
Ingemar Konradsson (s)

Riksdagens revisorer

(för riksdagens innevarande valperiod)

revisorer

John Johnsson (s)
Kjell Nilsson (s)
Allan Åkerlind (m)
Wivi-Anne Radesjö (s)
Börje Stensson (fp)
Bertil Jonasson (c)
Yngve Nyquist (s)
Birgitta Rydle (m)
Stig Gustafsson (s)
Anita Johansson (s)
Hans Lindblad (fp)
Wiggo Komstedt (m)

suppleanter

Egon Jacobsson (s)
Bengt Silfverstrand (s)
Margareta Gard (m)
Torsten Karlsson (s)
Olle Grahn (fp)
Stig Josefson (c)
Rune Jonsson (s)
Olle Aulin (m)
Sten-Ove Sundström (s)
Maja Bäckström (s)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Ulla Orring (fp)
Lars Ahlmark (m)

*Val av utrikesnämnd
m. m.*

Av revisorerna utsågs enligt valberedningens förslag till

ordförande

Allan Åkerlind (m)

förste vice ordförande

John Johnsson (s)

andre vice ordförande

Börje Stensson (fp)

Riksdagens lönelegation

(för riksdagens innevarande valperiod)

ledamöter

Arne Gadd (s)

Roland Sundgren (s)

Lars Tobisson (m)

Christer Nilsson (s)

Björn Molin (fp)

Nils G. Åsling (c)

Bo Södersten (s)

Rune Rydén (m)

Iris Mårtensson (s)

Lisbet Calner (s)

Lars De Geer (fp)

Filip Fridolfsson (m)

Arne Andersson i Gamleby (s)

Britta Hammarbacken (c)

Sven Hulterström (s)

Hugo Hegeland (m)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk)

suppleanter

Hans-Eric Andersson (s)

Arne Kjörnsberg (s)

Margit Gennser (m)

Gerd Engman (s)

Margitta Edgren (fp)

Olof Johansson (c)

Per Olof Håkansson (s)

Anders Andersson (m)

Maj-Lis Landberg (s)

Börje Nilsson (s)

Anne Wibble (fp)

Alf Wennerfors (m)
Ivar Nordberg (s)
Rolf Kenneryd (c)
Kjell Nilsson (s)
Anders G Högmark (m)
Jörn Svensson (vpk)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

*Val av utrikesnämnd
m. m.*

Riksdagens besvärsnämnd

(för riksdagens innevarande valperiod)

ordförande

presidenten i försäkringsöverdomstolen Leif Ekberg

ersättare för ordföranden

justitierådet Erik Nyman

ledamöter

Doris Håvik (s)
Stig Gustafsson (s)
Björn Körlof (m)
Bengt Harding Olson (fp)

suppleanter

Margit Sandéhn (s)
Sten Östlund (s)
Nic Grönvall (m)
Britta Bjelle (fp)

(ordförande och ersättare för ordföranden utsedda enligt valberedningens förslag)

Riksbanken

(för riksdagens innevarande valperiod)

fullmäktige

riksbankschef Bengt Dennis
Olle Göransson (s)
Staffan Burenstam Linder (m)
Jan Bergqvist (s)
Anne Wibble (fp)
Karl Boo (c)

suppleanter

Ivar Nordberg (s)
Birgitta Johansson (s)
advokat Johan Gernandt
Aina Westin (s)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Ingemar Eliasson (fp)
Bertil Jonasson (c)

*Val av utrikesnämnd
m. m.*

Riksgäldskontoret
(för riksdagens innevarande valperiod)

fullmäktige

landshövding Sven Heurgren
Maj-Lis Landberg (s)
Lars Tobisson (m)
Bo Södersten (s)
Birgit Friggebo (fp)
f. riksdagsledamoten Tage Sundkvist (c)
Marianne Ståhlberg (s)

suppleanter

Ingemar Konradsson (s)
Iris Mårtensson (s)
Erik Hovhammar (m)
Bo Forslund (s)
Karin Ahrland (fp)
Britta Hammarbacken (c)
Olle Westberg (s)

Av fullmäktige i riksgäldskontoret utsågs enligt valberedningens förslag till

ordförande

landshövding Sven Heurgren

Nordiska rådet

(för tiden intill dess val nästa gång ägde rum)

medlemmar

Grethe Lundblad (s)
Lennart Andersson (s)
Ingrid Sundberg (m)
Arne Gadd (s)
Bengt Westerberg (fp)
Karin Söder (c)
Georg Andersson (s)
Hans Nyhage (m)
Lahja Exner (s)
Per Olof Håkansson (s)
Hans Petersson i Röstånga (fp)
Arne Andersson i Ljung (m)
Lena Öhrsvik (s)
Rune Gustavsson (c)

Olle Östrand (s)
Sten Svensson (m)
Lars Werner (vpk)
Barbro Nilsson (s)
Elver Jonsson (fp)
Wiggo Komstedt (m)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

*Val av utrikesnämnd
m. m.*

suppleanter

Kurt Ove Johansson (s)
Lars Ulander (s)
Ulf Adelsohn (m)
Berit Oscarsson (s)
Ylva Annerstedt (fp)
Thorbjörn Fälldin (c)
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Siri Häggmark (m)
Hans Pettersson i Helsingborg (s)
Karl-Erik Svartberg (s)
Margareta Andréén (fp)
Filip Fridolfsson (m)
Anita Johansson (s)
Gunnar Björk i Gävle (c)
Sten-Ove Sundström (s)
Birgitta Rydle (m)
Inga Lantz (vpk)
Ulla Johansson (s)
Hugo Bergdahl (fp)
Rolf Dahlberg (m)

Ledamöter med uppdrag att följa verksamheten vid Procordia AB och Svenska Varv AB
(för riksdagens innevarande valperiod)

Nils Erik Wååg (s)
Rune Jonsson (s)
Per Westerberg (m)
Birgitta Johansson (s)
Christer Eirefelt (fp)
Kjell A. Mattsson (c)
Sivert Andersson (s)
Sten Svensson (m)
Jan Fransson (s)
Bruno Poromaa (s)
Hadar Cars (fp)
Per-Richard Molén (m)
Sten Östlund (s)
Ivar Franzén (c)
Margit Sandéhn (s)

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Anders Högmark (m)
Sven Henricsson (vpk)
Gudrun Norberg (fp)

Kallelse till konstituerande sammanträden

Anmälan om nytt statsråd

Allmänpolitisk debatt

2 § Kallelse till konstituerande sammanträden

Anf. 2 TALMANNEN:

Krigsdelegationen kallas till konstituerande sammanträde i morgon kl. 18.00 i förstakammarsalen och lönedlegationen till konstituerande sammanträde i morgon kl. 08.45 i finansutskottets sessionssal.

3 § Anmälan om nytt statsråd

Från statsministern hade inkommit följande skrivelse:

Till riksdagen

Statsministern förordnar Bengt K. Å. Johansson att fr. o. m. den 15 oktober 1985 vara statsråd.

Stockholm den 8 oktober 1985

Olof Palme

Skrivelsen lades till handlingarna.

4 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från mitt riksdagsmannaskap fr. o. m. den 18 november 1985 t. o. m. höstsessionens slut för fullgörande av uppdrag som FN-delegat.

Stockholm den 9 oktober 1985

Bo Södersten

Kammaren biföll denna anhållan.

Talmannen anmälde att *Leo Persson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Bo Södersten.

5 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 3 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Låt mig först något kommentera det förhållandet att vi i går fick en regeringsombildning. Jag tycker att det var bra att den kom före den här debatten. Vi har velat tolka de förändringar som gjorts så, att man från regeringens sida har ett intresse av att gräva ned en stridsyx på det utrikespolitiska området. Jag har självfallet inga ambitioner att göra några

kommentarer om de olika berörda personerna. Vi skall för Sveriges skull önska dem lycka till i deras nya uppgifter. Framför allt hoppas jag att vi på det utrikespolitiska området skall kunna få litet mera av lugn än vad som varit fallet under den förra valperioden.

Herr talman! Redan i januari lade den socialdemokratiska regeringen fast kursen för valrörelsen: Sverige är på rätt väg – Sverige gör ånyo rätt för sig.

Man sade ingenting om orosmoln eller problem. Och några besked ville man inte heller ge. Om någon antydde att allt inte var så bra, mötte man det med indignation. Bankerna skulle akta sig, sade finansministern, om de publicerade bedömningar som strider mot bilden av att vi lever i den bästa av världar.

Men nu är valet över, utanför faller höstlöven, och de ekonomiska bedömningarna är ganska klara: den svenska ekonomin tappar farten. Konjunkturinstitutet, Industriförbundet och bankerna talar om en markant inbromsning av tillväxten i Sverige. Investeringarna faller samtidigt, och även den öppna arbetslösheten ökar nu.

Den tillväxt vi haft, som varit exportledd, tycks vara slut. Efterfrågeökningen – särskilt i Amerika – avtar. Och efterfrågan här hemma har tillåtits växa väl snabbt. Arbetskraftskostnaderna stiger snabbare hos oss än i omvärlden, och så fortsätter vi att tappa marknadsandelar.

Efter de första åtta månaderna är underskottet i bytesbalansen nästan 15 miljarder kronor.

Räntenivån här hemma ligger 7 resp. 10 procentenheter högre än i USA och Västtyskland.

Konjunkturinstitutet – jag betonar det – förväntar att vi nästa år får den lägsta tillväxten bland industriländerna, och vi har redan den näst högsta inflationen bland de länderna.

Det här är knappast "rätt väg", men det är verkligheten.

Lägger vi inte om kursen finns det risk – jag säger inte att det blir på detta sätt. men jag säger att det finns en risk – att vi 1988, när vi går till val igen, har lägre produktion än i dag, kraftigt ökad arbetslöshet och ett stort bytesbalansunderskott.

Socialdemokraterna begärde mandat för vad de hade gjort – inte för vad de skulle göra. Det blev därigenom ett försvagat mandat – tre år till i Rosenbad – men osäkerheten om vad de tre åren skall användas till är stor.

Efter tre års högkonjunktur har den socialistiska sidans majoritet minskat från 23 till 7 mandat. Socialdemokraterna har själva tappat 7 mandat, och Olof Palme talar om en "stor seger". Jag vill inte vara småsint, utan jag tillönskar statsministern en minst lika stor seger 1988.

Herr talman! Vi moderater valde en annan väg i denna valrörelse. Vi sade att vårt budskap gällde inte bara söndagen den 15 utan också måndagen den 16 september.

Vi sade att det krävs stora besparingar för att finansiera de skattesänkningar som vi anser nödvändiga och samtidigt sänka budgetunderskottet.

Vi insåg nog att ett kärvt budskap inte friar till publiken. I stort sett varje statsutgift har ju goda syften och behjärtansvärda motiv. Och alla skall veta att varenda utgift har sina tillskyndare och intresseorganisationer som både kraftfullt och vältaligt slåss mot förändringar. Men det finns ingen organisa-

tion för framtida jobb, och det finns ingen organisation för kommande generationer.

Precis som vi sökte socialdemokraterna väljarnas mandat för att ta ansvar för vår ekonomiska obalans. Vi moderater trodde att detta och ett ansvar för det politiska klimatet skulle borga för besked om den egna politiken och en konstruktiv debatt om olika förslag att komma till rätta med problemen.

Vi hade fel på bägge punkterna. I tal efter tal, i annons efter annons, sökte socialdemokraterna ta heder och ära av oss, vår politik och våra syften. Man inte bara ifrågasatte utan förnekade direkt att vårt parti skulle ha en ärlig vilja att göra det bättre för Sveriges folk.

Det blir lätt överord i en valrörelse, och inte heller vi moderater var utan skuld – det skall villigt erkännas. Men jag sade själv i många tal att jag aldrig ifrågasatt socialdemokraternas ärliga vilja och goda uppsåt, även om vi starkt angriper era medel.

Men socialdemokratin och inte minst fackföreningspressen bedrev en direkt förtalskampanj mot oss moderater. Bottenrekordet slog tidningen Sjömannen, med en teckning där jag från en stridsvagn gör Hitlerhälsning för en med hakkorsberlock försedd Margaret Thatcher.

Hur djup, herr talman, är för resten den historiska okunnigheten när LO-förbund framställer brittiska konservativa premiärministrar som nazister?

Till sådana perfiditeter förföll inte det socialdemokratiska partiet, men jag undrar vilka syften man ville uppnå, när partisekreteraren i Örnsköldsvik beskrev hur soppköerna skulle ringla över torget om vi moderater fick råda.

Herr talman! Statsministerns efter valet utsträckta hand kommer från vårt parti att bemötas också med hänsyn till socialdemokraternas uppträdande före valet.

Vi har dessutom en ny parlamentarisk situation. Det socialistiska blockets ställning har försvagats. Regeringspartiet får välja om det trots detta vill vrida politiken ytterligare åt vänster med kommunisterna eller söka kontakt med den halva av Sveriges folk som röstade borgerligt.

Jag föreställer mig att socialdemokraterna kommer att söka stöd från både den ene och den andra. Som valrörelsen gestaltade sig är det väl knappast vi moderater som skall emotse något socialdemokratiskt frieri. Och klokt är nog det, för det är inte bara en fråga om hur vår riksdagsgrupp ser det. Nej, jag kan försäkra kammaren att det runt om i Sverige sitter hundratusentals moderater som är djupt och uppriktigt förolämpade av det sätt på vilket regeringspartiet och LO ifrågasatt deras heder och goda uppsåt.

Vi har inte känt igen oss i de socialdemokratiska nidskildringarna, och de har knappast lagt någon god grund för samarbete. Våra krav kan nog inte heller tillgodoses. Vi begär nämligen en klar markering från regeringen att den är beredd att föra en politik som kan godkännas av en bred majoritet.

Vill socialdemokraterna ha vårt stöd för exempelvis besparingar, förutsätter det dessutom att medlen används för att sänka endera budgetunderskottet eller skattetrycket. Men räkna inte med vår hjälp för att finansiera nya socialdemokratiska utgifter.

De bägge andra borgerliga partierna avgör naturligtvis själva om de är beredda att samarbeta på andra villkor. Men vi, herr talman, är det inte.

Socialdemokraterna har förvandlats till ett parti som till varje pris vill slå vakt om sin makt och det bestående. Varje ny idé möts med skräckskildringar. Varje förändring beskrivs som ett hot. Varje tal om framtiden besvaras med tal om historien.

Det är inte otroligt att denna strategi räddade röster åt socialdemokraterna. Men priset blev en begränsning av mandatet. Krismedvetandet har raserats. Sveriges folk – åtminstone de människor som gav socialdemokraterna sitt stöd – väntar nu på sötebrödsdagarna. Allt är ju väl, inflationen bara minskar, jobben blir allt fler, reallönerna kommer att öka osv.

Redan några veckor efter valet visades hur vingklippt mandatet blev, när riksbankschefen talade klarspråk om vad som krävs. Därmed gav han – om än kanske omedvetet – oss moderater rätt i vår kritik och det kärva budskap som vi predikat under mer än ett årtionde.

Även om nu finansministern skulle inse vad som krävs, har han inte mandat att föreslå vad som behöver göras.

Socialdemokraterna förlorade röster i årets val, trots de uteblivna beskeden och trots tre års högkonjunktur. Men vi moderater förlorade också röster, och vi nådde inte dit vi strävade. Att inte erkänna det vore rent löjligt.

Det är kanske naturligt att många föredrog en verklighetsbeskrivning i pastell och rosenrött framför den kärva sanningen, men vi moderater är naturligtvis besvikna.

Framför allt är vi besvikna över att vi inte fick den borgerliga majoritet Sverige så väl behöver. Även om det finns viktiga skillnader mellan de borgerliga partierna, är det som förenar mycket viktigare än det som skiljer. Vi anser att borgerliga partier därför har ett gemensamt ansvar mot alla dem som röstar borgerligt att sätta målet en borgerlig majoritet framför det egna partiets vinster.

Det var av detta skäl som vi moderater under hela valrörelsen konsekvent undvek att angripa de båda andra borgerliga partierna eller deras företrädare. Det var också därför som jag undvek att svara på den ofta fräna kritik vi moderater utsattes för av andra borgerliga politiker.

Jag har fått en del intern kritik för det – att jag var för flat och inte bet ifrån mig. Vi ansåg det dock viktigare att föra kampen mot socialdemokraterna. Skall man döma av valresultatet tycks mina kritiker ha haft rätt. Vi moderater kommer därför i framtiden att besvara kritik från andra borgerliga partier med all den kraft och all den skärpa vi kan uppbringa. Men vi kommer inte att själva angripa folkpartiet eller centern. Blir det borgerliga trätor, får skulden sökas hos den eller dem som angriper oss.

Det kommer nog aldrig att gå att få klarhet om i vilken utsträckning det borgerliga kiv som förekom undergrävde förtroendet för vår förmåga att regera samman och minskade vårt gemensamma röstunderlag. Men vi vann inte majoriteten, och därmed förlorade vi tre viktiga år.

För en socialdemokratisk regering innebär enligt vår uppfattning tre år till med löntagarfonder, ständiga skattechöjningar, nya regleringar, kontroller och socialisering. Banksinspektionens förslag om bankernas ägande är ett tecken på hur snabbt ambitionerna växer hos regleringsivarna. Och den nya plan- och bygglagen är inte precis ett frihetens dokument.

Vi moderater är naturligtvis besvikna över vårt partis förluster. Vi har haft

fyra framgångsval i följd, mer än något annat parti har haft tidigare. Dessa framgångar har givit vårt budskap styrka, och ett inflytande över debatten och andra partiers ställningstaganden.

Vi hade väntat en ny framgång, men det blev en förlust, om än måttlig. Måhända tog vi framgången för given. Kanske var vi inte tillräckligt förutseende när vi lade fram våra förslag. Kanske garderade vi oss inte tillräckligt mot socialdemokraternas misstolkningar. Ja, herr talman, kanske uppfattades vi rent av av en del som litet för självsäkra och i behov av en påminnelse om att inga träd växer upp i himlen.

Vi har fått den påminnelsen, och vi skall i all ödmjukhet analysera orsakerna och sedan med kraft komma tillbaka. Och huvudlinjerna i vår politik ligger fast.

De 1,2 miljoner väljare som gav vårt parti sitt förtroende kommer inte att behöva hänvisa till brasklappar och förändrade omständigheter. Vi har samma budskap i valrörelsen som mellan valen. Våra väljare kommer framför allt att känna igen sig när den bistra ekonomiska verkligheten avslöjas i den kommande lågkonjunkturen.

Valresultatet var bara några veckor gammalt när TCO-ordföranden Björn Rosengren talade om vikten av en rejäl skattereform och sänkta marginalskatter.

Några dagar tidigare skrev Roland Spånt i TCO och Per-Olof Edin i LO i en gemensam artikel:

”För den svenska fackföreningsrörelsen är det ett självklart mål att varje löntagare skall kunna leva på sin lön.”

”Man skall kunna leva på sin lön.” Detta moderata budskap ägnade socialdemokraterna – med benäget bistånd från just LO – annonsmiljoner åt att bekämpa. Några veckor tidigare, före valet.

Men, herr talman, nu är valet över, och den första provostenen blir avtalsrörelsen. I sin regeringsförklaring sade Olof Palme något som jag tycker var mycket klokt: ”Framöver får kostnader och priser i Sverige inte stiga snabbare än i de länder som har störst betydelse för vår utrikeshandel.” Problemet är bara att detta kanske inte är så lätt att uppnå.

Lönekostnaderna inom industrin har av konjunkturinstitutet beräknats stiga med 8,3 % i år. Det kanske kan bli någon tiondel lägre – låt oss hoppas det. I vår omvärld stiger de dock med drygt 5 %, inte mer.

Inflationen, som här hemma är 7 %, är i våra viktigaste konkurrentländer lägre. I Norden ligger den runt 5 %, och i England litet över 6 %. Men i USA är den inte mer än 3,4 %, och i Västtyskland så låg som strax över 2 %.

Marginalskatten vid en inkomst på 100 000 kr. är i de andra länderna också lägre än i Sverige – i USA ca 30 %, i Storbritannien 40 %, i Norge 42 % och i Finland 48 %. Västtyskland har lika hög marginalskatt som Sverige – ungefär 50 % – men har redan beslutat att sänka den dels 1986, dels 1988. Samma förhållande gäller för Danmark. De högsta marginalskatterna är i dessa våra konkurrentländer mellan 50 och 60 %, i Sverige 80 %.

Marginalskatterna är naturligtvis inte enda skälet till vårt höga pris- och kostnadsläge. Men ju högre marginalskatter, desto högre nominella löneökningar behövs för att ge en viss löneökning efter skatt. Det är ofrånkomligt.

Det finns enligt vår uppfattning två möjligheter att nå det mål som

statsministern satt upp. Jag vill betona att det är angeläget att nå det. Den ena möjligheten är den politik vi moderater förordar, nämligen att spara i stat och kommun i syfte att pressa ned budgetunderskottet och inflationen, kombinera med marginalskaftesänkningar för i princip alla heltidsarbetande. Till detta måste också komma ett fast uppträdande som arbetsgivare och en markering att "ingen regering kan garantera sysselsättningen oberoende av hur parterna på arbetsmarknaden beter sig", för att nu ordagrant citera finansministern. Detta är som sagt den ena möjligheten.

Den andra möjligheten är en statlig inkomstpolitik eller, för att uttrycka sig helt öppet, ett politiskt diktat om reallönesänkningar.

Vår väg har regeringen avvisat av politiska skäl med all tänkbar kraft i hela valrörelsen. För den andra vägen saknas majoritet i Sveriges riksdag.

Därför, herr statsminister, är jag ledsen att säga att resultatet torde bli det vanliga. Efter diverse turer, strandningar, varsel och kanske någon öppen konflikt hamnar lönekostnadsökningarna i Sverige på ungefär samma nivå som i år. Det innebär sannolikt nästan dubbelt så mycket "som i de länder som har störst betydelse för vår utrikeshandel". Vad blir då den oundvikliga följden? Ja, vi känner igen den: minskade marknadsandelar, försämrad bytesbalans, ökat budgetunderskott, ökad arbetslöshet med omedelbara krav på offentliga insatser för att häva arbetslösheten, som i sin tur leder till en ännu större offentlig sektor, ännu större budgetunderskott osv.

Så har regeringen bäddat, och som man bäddar får man ligga, sägs det.

Herr talman! Att nå lägre lönekostnadsökningar är en viktig orsak till att vi moderater så hårt driver kravet på marginalskaftesänkning. Men skall vi någonsin bringa reda i Sveriges ekonomi måste vi sänka skattetrycket; det är vår övertygelse.

Skatter är först och främst en frihetsfråga. Ju mer vi betalar i skatt, desto mindre kan vi själva disponera.

Ingen annan förändring ger så goda resultat som att sänka marginalskaften. Det stimulerar arbete, investeringar och risktagande. Det påverkar kalkylerna för den som tänker anlita en hantverkare, ta ett extrajobb eller starta ett eget företag.

"Svartjobb" påstås enligt opinionsundersökningar alltmer acceptabelt i Sverige. Och skatterna frestar på vår hederlighet och vår ärlighet. De påverkar hela samhällsekonomin, ja hela klimatet.

Skattereglerna är nu så många och så svåra och krångliga att inte ens statsministern och finansministern kan deklarerera rätt. En justitieminister deklarerade visserligen rätt men tvingades avgå på grund av det klimat som socialdemokraterna skapat, ett klimat som också orsakade så stort rabalder för statsministern själv.

Sverige har den fria världens högsta marginalskafter. Vi har inte råd med det skattetrycket. I förlängningen hotar det vår välfärd.

Men regeringen går sin egen väg. Den avskaffar inflationskyddet och ökar marginalskaften nästa år med över 3 miljarder kronor. Det betyder att mer än en miljon svenskar nästa år kommer att ha marginalskafter på över 50 %. Det är det första vallöftet som faller. Tar man hänsyn till marginaleffekterna kommer mer än två tredjedelar av alla barnfamiljer att få behålla mindre än hälften av en inkomstökning. Så hårt slår marginaleffekterna. En marginal-

skattereform är en frihetsreform och en social reform som ger fler familjer möjlighet att stå på egna ben.

Starka och självständiga familjer är vårt första och viktigaste sociala skyddsnät. Det är starka familjer som har förutsättningar att ge barnen en bra och trygg uppväxt. Men det är också dessa familjer som bäst kan känna ansvar för grannar, arbetskamrater och andra medmänniskor som råkar i svårigheter.

Det är visserligen sant att stat och kommun har det yttersta och självklara ansvaret för att hjälpa dem som hjälp behöver. Men detta faktum undanskygger aldrig hur viktigt det är för den som råkar illa ut att få medkänsla, förståelse och hjälp också från andra än stat och kommun.

Vanliga löntagare skall kunna leva på sin lön, när skatten är betald. Det är inte likgiltigt om vi får vår försörjning genom bidrag eller genom eget arbete. Att klara sig på sin lön ger oberoende och självrespekt. Det är därför som vi också har föreslagit grundavdrag för barn. Ingen skall behöva betala så hög skatt att han eller hon blir beroende av bidrag för sin försörjning.

Men det här handlar inte bara om materiella frågor. Det är också en fråga om att visa förtroende för människor och familjer, att lita på deras förmåga att ta ansvar och visa hänsyn och ge dem chansen till bägge delarna.

Kravet som vi har ställt på valfrihet i barnomsorg, vård, utbildning och sjukvård är för oss mer än en servicefråga, det är en fråga om ideologisk övertygelse att ingen bättre kan avgöra sina barns bästa än föräldrarna.

Kunskap i skolan och betyg i flera årskurser är för oss något mer än att bara möta framtidens krav på goda kunskaper för vår ungdom. Det är också vår övertygelse att människor vill se resultat av sitt arbete, ta ansvar och känna krav.

Allt detta handlar om mycket djupare värden än den politiska vardagsdebatten om kronor och ören.

Vi är övertygade om att det finns en majoritet hos Sveriges folk för mångt och mycket av det vi förfäktar.

Människor tycker att det skall vara möjligt att leva på sin lön och att själva bestämma om barntillsyn och partitillhörighet.

Frågan om kollektivanslutningen kan också avgöras under denna riksdagsperiod. Om kommunisterna som tidigare lägger ner sina röster försvinner kollektivanslutningen ut i skuggornas korridor.

Vi, herr talman, kommer aldrig att ge upp vår kamp för att människor – oberoende av inkomst och kontakter – skall kunna välja på viktiga områden. Det är inte en fråga om att gagna de rika. Tvärtom är det en fråga om att just människor med små resurser skall ges möjligheter som i dag är förbehållna just dem som är rika eller har kontakter.

En fri radio och TV gagnar alla. Möjligheten att välja doktor gagnar just den som saknar kontakter. Rätten till betyg och krav i skolan hjälper den som kommer från hem utan studievana. Möjligheten att själv välja var man vill bo hjälper den som i dag inte har råd att köpa bostadsrätt eller småhus. Det är de anställda i stat och kommun som har mest att vinna på en politik som ger dem medinflytande och möjlighet att starta eget eller byta arbetsgivare.

Vi moderater har nu tre år på oss för att driva opinion och nå resultat i

dessa viktiga frågor. Med ansvar och öppenhet, men, herr talman, också med moderation, skall vi ta oss an den uppgiften.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! I fredags, den 11 oktober, förenades frihetsvänner i många länder i protest mot ett av de värsta förtryck vi känner. Runt om i världen tändes eldar som ett uttryck för den avsky vi alla känner mot apartheidsystemet i Sydafrika.

Bara i Sydafrika grundas medborgarrätt på hudfärg. Bara i Sydafrika är rasismen en i grundlagen inskriven princip. Hudfärgen är avgörande i det sydafrikanska livets alla skiften.

Under sommaren och hösten har vi nåtts av ständiga rapporter om ökade motsättningar i Sydafrika. Militärens och polisens metoder har blivit allt brutalare. De svartas protester har blivit alltmer drastiska. Deras vrede och deras vilja till frihet mäts allt oftare mot den vita regimens militärstyrkor. Våldet trappas upp för varje dag.

Vad som utspelar sig inför våra ögon är inte förvånande. Det är en oundviklig utveckling i ett land vars regim bygger sin makt på rasism och förtryck. Det enda sättet för den sydafrikanska regeringen att undvika den totala katastrofen är att ge den svarta befolkningen dess självklara rätt att bli medborgare och jämlikar i sitt eget land.

Vi kan ofta känna vanmakt inför den omänsklighet som olika regimer utvecklar i förtrycket av sina medborgare. Inför utvecklingen i Sydafrika behöver vi dock inte bara känna vanmakt. Vi har också möjligheter att påverka och handla utifrån.

Det visar inte minst den Sydafrikalag som på folkpartiets initiativ antogs av riksdagen 1979. Den har inspirerat till ekonomiska sanktioner mot Sydafrika också från andra staters sida.

Sanktioner är ett av flera påtryckningsmedel. Att de inte är verkningslösa framgår av den senaste tidens kraftiga aktioner från sydafrikanska företag för att få till stånd en avveckling av apartheid. Skärpta sanktioner kan ytterligare stärka de påtryckningar som i dag sker inom det sydafrikanska systemet. Mot den bakgrunden finns det starka skäl att nu skärpa tillämpningen av den svenska Sydafrikalagen.

Syftet med den svenska Sydafrikapolitiken är att medverka till att det kan bli majoritetsstyre utan mer blodspillan. Den önskvärda vägen till befrielse och demokrati för Sydafrikas förtryckta går inte genom ett kraftigt upptrappat motvåld. Den som känner nationalistregimens vapenmässiga övertag och brutalitet kan inte önska – än mindre uppmana – till revolution i Sydafrika. Allra minst anstår det den som inte själv är bosatt eller har sin familj och sina nära i Sydafrika.

Apartheid är förhatligt. För oss står det klart: apartheid kan aldrig reformeras. apartheid kan bara avskaffas!

Herr talman! Under förra veckan satt två 16-åringar inspärrade på Krönobergshäktet här i Stockholm. Deras brott: de hade tillsammans med sina mödrar och syskon flytt från Libanon och begärt politisk asyl i Sverige. Deras begäran hade avslagits, och i väntan på avvisning placerades familjerna på Vistagården i Huddinge – en anläggning avsedd för föräldrar med barn

under 16 år. När familjerna hade anlänt till Vistagården hämtade polisen det äldsta barnet i varje familj, en pojke på 16 år och en flicka som också nyss hade fyllt 16. De skildes från sina mödrar och syskon och placerades i celler på Kronobergshäktet.

Barn och ungdomar på flykt lever under pressade och omänskliga förhållanden. De minnen och upplevelser som de bär med sig och den otrygghet och ovisshet som de lever i får barnläkare att slå larm. Barnen löper allvarliga risker att förlora sin psykiska hälsa.

"Ett barn i krig tvingas inse att föräldrarna inte kan skydda det till liv och lem", säger Rädna barnens läkare Lars Gustafsson. Det kan få förödande konsekvenser för barnens framtid. Rädna barnen och Svenska barnläkarförbundet har vänt sig till regeringen och begärt att man skall ta större hänsyn än vad som nu sker till de asylsökande barnens situation.

Det är lätt att instämma i det kravet. Det är ett självklart krav att alla flyktingbarn, oavsett om de får stanna i Sverige eller inte, får en mänsklig och förstående behandling. Jag hörde till min stora glädje att invandrarminister Anita Gradin, i radio i morse, gav uttryck för precis samma ståndpunkt. Jag hoppas att det skall leda fram till en ändring av den behandling som dessa barn fått utstå på senare tid.

Herr talman! Det finns hos många, också i vårt land, en benägenhet att acceptera en behandling av flyktingar som vi aldrig skulle acceptera för andra människor, för oss själva. Till dem vill jag säga: Det kunde lika gärna ha varit vi och våra familjer som befann oss på flykt undan förtryck, förnedring, terror och krig. Vi har haft en enorm tur i livets stora lotteri, de har haft en lika stor otur.

Vi får aldrig glömma det. Vi får aldrig av bekvämlighet betrakta flyktingar som ett kollektiv, som en grå namnlös massa som böljar fram och tillbaka över nationsgränser. De är lika mycket individer som vi, människor med namn, familj, historia, kunskaper och minnen. Vi skall behandla dem med samma respekt och medkänsla som vi anser det självklart skall tillkomma oss. Vi kan känna stolthet över att bo i ett land som har råd att ta emot människor på flykt.

Många tycker kanske i dag att vi upplever en flyktingström utan motstycke. Det är inte sant. I ett historiskt och globalt perspektiv är det en liten rännil av flyktingar som letar sig till Sveriges gränser. Samtidigt vet vi att flyktingsituationen i världen är katastrofal. Problemen kan klaras på sikt bara om alla rika länder visar solidaritet med människor på flykt. Det gäller också de av våra nordiska grannländer, Norge och Finland, som hittills har visat en nästan enastående snålhet i detta avseende.

Hur vi skall möta människor som kommer till den svenska gränsen regleras i svensk lag. De människor som knackar på vår dörr måste åtnjuta samma rättssäkerhet som vi själva. Därför måste de som söker sin fristad i Sverige få rätt till juridiskt biträde vid gränsen.

Ett asylbeslut påverkar en människas framtid på ett avgörande sätt. För många är det skillnaden mellan trygghet och tragedi, för en del skillnaden mellan död och liv. Ingen skall behöva ta emot ett beslut i en sådan viktig fråga utan att ha fått sakkunnig hjälp.

Herr talman! Att Sverige är en del av ett internationellt samhälle är inte

något som vi bara märker när flyktingar kommer och knackar på vid våra gränser, utan det är också någonting som vi i hög grad känner av i vår ekonomi.

För ett litet land som Sverige innebär det internationella ekonomiska samarbetet ovärderliga fördelar. Men det gör oss också beroende av vad som händer i vår omvärld. Vår handlingsfrihet begränsas på olika sätt. I vår ekonomiska politik måste vi ta hänsyn till den ekonomiska utvecklingen utanför vårt eget lands gränser.

För att få större handlingsfrihet, för att minska vårt beroende av utländska kreditgivare och för att kunna fullfölja en ambitiös sysselsättningspolitik i en värld där miljoner och åter miljoner människor går arbetslösa är det nödvändigt att vi får balans i våra utrikesaffärer. Under de goda åren i den internationella ekonomin, i stort sett sedan årsskiftet 1982-1983, har det varit möjligt att minska det svenska bytesbalansunderskottet. Men alltjämt kvarstår ett strukturellt underskott. Det måste vara ett primärt mål för den ekonomiska politiken under de kommande åren att eliminera det underskottet.

Förutsättningarna för att det skall lyckas angavs med önskvärd tydlighet i finansdepartementets treårskalkyler i våras. Antingen lyckas vi pressa ned pris- och lönestegringarna på ett sätt som ger ökad konkurrenskraft och därigenom ett minskat underskott i utrikesaffärerna, eller så fortsätter löner och priser att stiga snabbare i Sverige än i omvärlden och vi tvingas till sist, för att få bukt med underskottet i bytesbalansen, att pressa ned den inhemska efterfrågan genom t. ex. omfattande skatthöjningar.

Det är knappast något problem att nå enighet över partigränserna om att det är den första vägen, den med låga pris- och löneökningar, som är att föredra. Det är bara den som kan ge oss både minskat beroende av de utländska kreditgivarna och en minskad arbetslöshet. Problemet är att vi fortfarande befinner oss åtskilligt ur kurs. Både löner och priser kommer i år att stiga betydligt mer än de av regeringen uppsatta målen, dvs. 5 resp. 3 %. Enligt konjunkturinstitutet, som Ulf Adelson nämnde, beräknas lönerna stiga med 7 %, i industrin t. o. m. något mera, och priserna med 5,5 % i år. Det är betydligt mer än i vår omvärld, vilket leder till att svenska företag förlorar i konkurrenskraft och tappar marknadsandelar också under 1985.

Skall man trots allt peka på något positivt i utvecklingen är det att såväl löner som priser nu ändå tycks öka långsammare än vad vi hittills varit vana vid i Sverige, men detsamma gäller våra konkurrentländer. Även där har prisstegringarna avtagit under sommaren, delvis som en följd av den sjunkande dollarkursen.

I ett anförande i Marstrand den sista juli i år konstaterade jag att vi inför 1986 har ett par utomordentligt besvärliga uppgifter att ta itu med när den ekonomiska politiken skall utformas:

- För att få ned inflationstakten krävs en finanspolitisk åtstramning från årsskiftet, och den måste ske genom minskade utgifter.
- Dessutom innebär varje annat löneavtal på den offentliga sidan än en förlängning av löpande avtal ett hot mot konkurrenskraft och sysselsättning på den reguljära arbetsmarknaden.

Regeringen har redan avvisat en åtstramning av finanspolitiken från årsskiftet. Det innebär alltså att den avvisar den ekonomiska politik som har förordats av riksbankschefen Bengt Dennis. Bengt Dennis är uppenbarligen långt mer oroad än regeringen av bytesbalansunderskottets utveckling, och han anser det också nödvändigt att strama upp budgetpolitiken för att man skall kunna få ned de rekordhög räntorna och för att man skall kunna dämpa inflationstakten ytterligare.

Finansministern har motiverat de uteblivna åtgärderna bl. a. med hänvisning till avtalsrörelsen. Det är oklart om han menar att inga åtgärder över huvud taget kommer att vidtas under nästa år eller om han anser att parterna skall känna sig lugnare om regeringen väntar med att presentera åtgärder tills avtalet är klart. Den sistnämnda tolkningen gjordes häromdagen i en artikel av TCO-ordföranden Björn Rosengren, och han drog också slutsatsen att regeringen borde lägga korten på bordet före avtalsförhandlingarna, något som regeringen uppenbarligen inte tänker göra.

Regeringens uppfattning är utomordentligt olycklig. Av flera skäl skulle det vara motiverat med en finanspolitisk åtstramning från årsskiftet. En sådan skulle inte, som finansministern hävdar, försvåra avtalsförhandlingarna utan underlätta dem. Den skulle nämligen ge trovärdighet åt regeringens tal om lägre inflation, och det är i sin tur av största betydelse när avtalsförhandlingarna drar i gång. Den trovärdigheten väger tyngre än den kritik som med mycket stor sannolikhet skulle riktas mot varje konkret besparingsåtgärd. Man kan inte vänta sig att varje enskilt inslag i den ekonomiska politiken skall vara populärt – det är till sist helheten som räknas.

När det gäller synen på löneutrymmet tycks enigheten i dag vara stor. Jag uttalade mig om detta i somras mot bakgrund av vissa beräkningar som PK-banken presenterat av överhänget för 1986. De visade att detta på den offentliga sidan uppgår till 6 à 7 %. Det utrymme som rimligen kan stå till buds för löneökningar nästa år är alltså intecknat redan genom de avtal som träffats för detta år. På den privata sidan är överhänget mindre, men det finns också där.

Det här innebär alltså inte att löneökningar uteblir för 1986, utan det innebär att de redan är avtalade och att det i stort sett inte finns något utrymme för ytterligare avtalsmässiga löneökningar.

Regeringens företrädare gick som katten kring het gröt när de före valet ombads kommentera den bedömningen. I valrörelsens slutskede gick LO t. o. m. ut i en affisch- och annonskampanj där man hävdade att jag skulle vilja ha lönestopp för offentliganställda. I det låg en antydning om att med en socialdemokratisk regering skulle löneutrymmet för 1986 bli större. Mot den bakgrunden ställde jag under valrörelsens slutskede en fråga till Kjell-Olof Feldt om han delade min bedömning om löneutrymmet, eller om han kunde ställa i utsikt större löneökningar med en socialdemokratisk regering. Feldt svarade som vanligt inte på det brevet.

Nu har emellertid den nye löneministern, Bengt K. Å. Johansson, gjort uttalanden som nästan ordagrant överensstämmer med vad jag sade i Marstrand och i flera andra sammanhang under valrörelsen. Det är alldeles utmärkt att regeringen nu har vågat säga detta i klartext, men jag tycker det

är ett utslag av politisk feighet att inte redan före valet våga säga de sanningar som man är fullt medveten om.

Nåväl, hur bör då regeringen enligt vår uppfattning agera för att hålla tillbaka lönekostnadsökningarna och förbättra konkurrenskraften 1986 och åren framöver?

För det första måste finanspolitiken stramas upp för att ge trovärdighet åt inflationsmålet.

För det andra måste regeringen avstå från skattehöjningar – det innebär att den stramare finanspolitiken måste föras genom utgiftsnedskärningar. Det viktigaste just nu är att hejda den kommunala expansion som fortgår i alltför snabb takt. Jag skall strax återkomma till skattefrågorna.

För det tredje måste regeringen agera mer genomtänkt och bestämt i sin arbetsgivarroll. Vi får hoppas att utnämmandet av en löne minister förebäda en sådan förändring i regeringens handlande.

För det fjärde borde regeringen reformera arbetslöshetsförsäkringen så att ett större ansvar när det gäller finansieringen läggs på arbetsgivare och löntagare. Det handlar inte om att försämra förmånerna – tvärtom; de kan behöva förbättras – utan om att förändra finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Herr talman! Regeringen har själv angivit att ett mål för skattepolitiken skall vara att nio inkomsttagare av tio har högst 50 % marginalskatt. Det målet kommer inte att uppnås i år och än mindre nästa år. Ungefär var sjätte inkomsttagare – i stället för var tionde – kommer nästa år att ha en högre marginalskatt än 50 %.

Men mer intressant är det ändå att titta på de heltidsarbetande löntagarna. Det är ju inte särskilt rimligt att antalet pensionärer eller antalet feriearbetande skolungdomar skall påverka utfallet. I mittenregeringens proposition från 1982 om den nya inkomstskatten angavs att ett mål med reformen var att högst var femte heltidsarbetande 1985 skulle ha över 50 % marginalskatt. I verkligheten blir det i år drygt var fjärde som kommer att ha en så hög marginalskatt, och nästa år kommer var tredje heltidsanställd att ha högre marginalskatt än 50 %.

Den främsta orsaken till den utvecklingen, som är mycket sämre än vad som utlovades 1982, är regeringens urholkning och, för nästa år, borttagande av inflationsskyddet.

Redan för att uppnå målet med 1982 års skattereform krävs nu krafttag från regeringen och riksdagen. Samtidigt är det enligt min mening inte tillräckligt. Det är nu hög tid att gå vidare och fortsätta reformeringen av inkomstskatten med sikte på att nästan alla om några år skall ha högst 50 % marginalskatt.

Innebär då inte en sådan reform större skattelättnader för personer med goda inkomster? Jo, det innebär den, och därför måste det finnas mycket starka skäl för att genomföra en sådan skattereform. Enligt vår bestämda uppfattning finns det det.

Vi vill inte sänka marginalskatterna därför att de personer som skulle få del av sänkningarna i dag lever på en särskilt låg standard. Nej, motivet är ett helt annat. Det måste löna sig att arbeta också för dem. Även överläkare, tekniker, civilingenjörer och andra måste känna att deras extra arbetsinsat-

ser ger avkastning, att det blir något över efter skatt om de jobbar extra. Och vi andra har intresse av att det blir någonting över också för dem, därför att deras arbetsinsatser är viktiga för oss.

I den avslutande partiledardebatten före valet nämnde jag ett konkret exempel som ställer den här frågan i blyxtbelysning. Läkaren Dan Nilsson, som är verksam i det läkarglesa Värmland, ställde i en tidningsartikel frågan om det var rimligt att det skulle löna sig bättre för honom att hugga ved än att ta emot patienter. Marginalskatten gav nämligen sådana effekter.

Frågan är: Vilket är viktigast? Att vi kapar Dan Nilssons toppinkomst eller att vi uppmuntrar honom att ta emot fler patienter? För oss är svaret självklart: det är bättre fördelningspolitik att hjälpa sjuka människor än att kapa toppinkomsterna för läkare.

Samma sak gäller när personer med goda inkomster genom lägre marginalskatter skulle kunna uppmuntras att bygga ut företag eller att göra riskfyllda satsningar i näringslivet. Det kan ge jobb åt människor, vilket är fördelningspolitiskt viktigare än att hindra några tusen personer att tjäna litet mer.

Socialdemokratisk fördelningspolitik handlar alltför mycket om att kapa toppar. I de senaste årens finansplaner har man bland de viktiga fördelningspolitiska åtgärderna ofta nämnt höjda förmögenhets-, arv- och gåvoskatter, vinstdelningsskatt, urholkat inflationsskydd och liknande åtgärder. Vi tycker att allt detta är dålig fördelningspolitik.

Långt viktigare är att uppmuntra människor att skapa nya arbetstillfällen och att se till att det lönar sig när de gör insatser för människor som verkligen behöver deras hjälp.

Därför anser vi att det är angeläget att sänka marginalskatterna så att nästan alla får behålla minst hälften av en extrainkomst eller en inkomstökning. Jag är övertygad om att de flesta tycker att det är en mycket rimlig princip.

En sådan reform är inte heller särskilt dyr. Den kostar t. ex. långt mindre än den inkomstskattereform som genomfördes under åren 1983–1985. Om den reform som jag nu har förordat skulle genomföras, t. ex. under de kommande tre åren, ligger kostnaden per år på under 1 miljard kronor. Och då har ingen hänsyn tagits till de positiva effekter som en sådan reform skulle ge.

Att sänka marginalskatterna på det sätt som jag här har redovisat är viktigt. Däremot är det inte möjligt att nu genomföra stora generella skattelättnader. Vi måste skära ned de offentliga utgifterna för att få bukt med budgetunderskottet. Men att ovanpå det minska dem för att också skapa utrymme för stora skattelättnader som kostar många miljarder är enligt vår mening inte möjligt. Det skulle kräva ingrepp i välfärdssystemet som vi inte kan medverka till.

Herr talman! Att kapa topparna är alltså dålig fördelningspolitik.

Bra fördelningspolitik är att söka upp och undanröja den ofärd som fortfarande finns mitt i välfärden. Där kan vi politiker göra viktiga fördelningspolitiska insatser som för många människor innebär skillnaden mellan lidande och glädje.

Bra fördelningspolitik är att ta itu med de långa köerna inom sjukvården.

Det är en orimlig ofärd att den som i hela livet har haft en god syn, som har rört sig obhindrat, som har läst morgontidningen och följt TV-programmen, blir handikappad och beroende av hjälp när en enkel operation skulle kunna ge synen åter. Det är en orimlig ofärd när människor tvingas leva med svåra smärtor, kanske rullstolsbundna, på grund av krånglande leder trots att ett enkelt ingrepp skulle kunna ge dem rörelsefriheten åter.

På flera håll i landet är väntetiden för den här typen av operationer flera år. Det är angeläget att organisera och effektivisera den svenska sjukvården, så att väntetiderna kan minskas avsevärt. Ett sätt att skapa resurser för att uppnå sådana syften är att släppa fram fler enskilda initiativ inom sjukvården.

Bra fördelningspolitik är också att prioritera rätten till ett eget rum i långvården. Det är en orimlig ofärd att många människor som tvingas leva sitt liv på institution saknar rätten att själva bestämma vem de vill dela rum med – eller om de vill bo i ett eget rum.

Folkpartiets kampanj för rätten till ett eget rum har väckt stort gensvar bland väljarna. Till min glädje konstaterar jag att statsministern i sin regeringsdeklaration bl. a. slår fast att "mer hemlika förhållanden bör skapas inom långvården". Kanske kommer regeringen under detta riksmöte att stödja folkpartiets krav på en tioårsplan för förverkligandet av rätten till ett eget rum. Det vore bra fördelningspolitik!

Herr talman! Valet blev en oväntat stor men desto mer glädjande framgång för folkpartiet och för socialliberalismen. Resultatet innebär att folkpartiet åter får en central ställning i svensk politik. Åter står den avgörande kampen i svensk politik mellan socialliberalism och socialdemokrati.

I en allmänt positiv inställning till välfärdsstaten förenas dessa ideologier, men i den politiska kampen är det trots allt skillnaderna som är viktiga. Mot socialliberalismens starka tilltro till marknadsekonomin står socialdemokratins grundmurade misstro. Mot socialliberalismens starka tilltro till enskilda människors möjligheter att själva forma sina liv och träffa också verkligt viktiga val står socialdemokratins grundmurade misstro.

Ge människor större möjligheter att forma sina liv, säger vi liberaler. Lägg mer och mer av besluten i politikens händer, säger socialdemokraterna. Här går den viktigaste skiljelinjen i svensk politik under kommande år.

Anf. 5 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Årets val blev en mycket svår förlust för oss. Det ger naturligtvis anledning till en djupgående och inträngande analys av orsakerna till flera dåliga valresultat. Och det arbetet har redan satts i gång. Målet för alla som deltar i detta är att centerpartiet skall återta förlorade positioner.

Valets ende segrare blev folkpartiet, och jag gratulerar uppriktigt till den stora framgången. Folkpartiets framgång ledde också till att mitten återigen är den näst största politiska kraften här i riksdagen, och det ser vi inom centern som en stor fördel. Såväl moderater som socialdemokrater hade nog räknat med och hoppats på att moderaterna skulle ha den positionen också efter detta val.

Socialdemokraterna som haft förmånen att regera under en kraftig

högkonjunktur har trots detta gjort förluster. Regeringen har nu en svagare parlamentarisk ställning än under förra valperioden. Beroendet av kommunisterna har ökat genom att de icke-socialistiska partierna tillsammans är större än socialdemokraterna.

Genom sitt eget agerande har socialdemokraterna blockerat möjligheterna till paketlösningar och förhandsuppgörelser innan regeringen lägger sina förslag på riksdagens bord. I varje fall gäller detta för centerpartiets del. Den socialdemokratiska regeringen har cementerat blockpolitiken. Och man har gjort det under parollen "Sverige är på rätt väg". Tillsammans med kommunisterna har regeringen valt att styra in på en väg som leder till ett socialistiskt och kollektivistiskt samhälle. På skyltarna längs vägen kan man läsa:

Kollektiva löntagarfonder, som syftar till att förändra äganderätten i näringslivet i socialistisk och i kollektivistisk riktning.

Förslag till ny plan- och bygglag som innebär allvarliga ingrepp i den personliga äganderätten.

Lag som tar ifrån fiskare deras fiskerätt utan ersättning.

Lag som hindrar bostadsrättsinnehavare att sälja sin lägenhet till vem man vill. Kollektivet ges förköpsrätt.

Herr talman! Centern accepterar inte detta vägval, och vi kommer att efter måttet av förmåga här i riksdagen bekämpa det och ute hos allmänheten bilda opinion för ett decentralistiskt samhälle, som bygger på en marknadsekonomisk grund där sociala krav och miljökrav kommer till klart uttryck. Det är på denna ideologiska grund som människornas företagsamhet och initiativkraft får det nödvändiga utrymmet.

Herr talman! Om den ekonomiska situationen har regeringen inte sagt något konkret i sin regeringsdeklaration. Och detta trots att regeringen måste betrakta situationen som bekymmersam. Regeringen kan rimligen inte vara oberörd av de förhållanden som nu råder.

Den svenska löneökningstakten är klart högre än i våra konkurrentländer.

Den offentliga sektorn styr lönebildningen i Sverige.

De svenska marknadsandelarna på världsmarknaden sjunker.

Efter en kort men intensiv uppgång kommer investeringarna enligt konjunkturinstitutet att sjunka nästa år.

Bytesbalansen har försämrats.

Arbetslösheten hotar att stiga.

Sverige har västvärldens näst högsta inflation.

Sverige har en extremt hög ränta.

Det är med denna verklighet för ögonen som socialdemokraternas budskap till väljarna har varit: Sverige är på rätt väg – ge oss förnyat förtroende.

Högkonjunkturen och devalveringarna skapade ett utrymme för en uppgång i den svenska ekonomin. Och i denna atmosfär har genom den socialdemokratiska propagandan det krismedvetande som tidigare byggts upp gått förlorat. När andra länder växlade ner sin löne- och prisökningstakt har Sverige legat kvar på sin höga nivå. Resultatet blev oundvikligt: undergrävd konkurrenskraft, minskad export, ökad import, försämrad bytesbalans. Och i förlängningen hotar en ökad arbetslöshet.

Riksbankschefen pekade för ett par veckor sedan på obalansen i den svenska ekonomin och uttalade en allvarlig varning för den pågående utvecklingen. Om man tittar på reaktionen från arbetarrörelsen så finner man att finansministern sade att han ville vänta, statsministern sade att han inte satt sig in i frågan och LO-ordföranden sade att riksbankschefen borde avgå. Det senare påminner om den klassiska metoden att hugga huvudet av budbäraren om han framför obekväma underrättelser.

Herr talman! Centerpartiet har samma syn på den ekonomiska politikens inriktning som vi redovisade under valrörelsen.

Vi anser att det för det första krävs en lägre lönekostnadsutveckling. Den konkurrensutsatta sektorn måste ovillkorligen få vara löneledande. Alla följsamhetsklausuler måste bort ur avtalen. Marginalskatterna får inte skärpas utan behöver sänkas. Därvidlag måste de stora skillnaderna i kommunalskatt minskas. Höga marginalskatter leder till höga lönekrav. Därför krävs en inflationsskyddad skatteskala. Skyddet för tredje man vid konflikter på den offentliga arbetsmarknaden måste förbättras.

För det andra har en minskning av det statliga budgetunderskottet en avgörande roll i inflationsbekämpningen.

För det tredje är det nödvändigt att hejda de ständiga skatte- och avgiftshöjningarna, inte minst därför att dessa tillhoppa svarar för en betydande del av inflationen. Ett stopp för skatte- och avgiftshöjningar skulle också öka statens trovärdighet gentemot övriga aktörer på den ekonomiska politikens område när det gäller inflationsbekämpningen.

Med en sådan politik och med ett återupprättat krismedvetande kan vi börja den mödosamma vägen mot ekonomisk balans.

Regeringen har under sommaren lagt fram förslag till ny plan- och bygglag.

Ett enigt lagråd konstaterade i sitt yttrande över förslaget att reglerna för översiktsplanen inte är förenliga med grundlagen. Bostadsministern har i propositionen inte lämnat några förslag till förbättringar – han har bara försökt förklara sig. Här står rättsuppfattning mot rättsuppfattning.

Hela lagkomplexet präglas av en storebrorsattityd som vi sett många exempel på från socialdemokraternas sida. Lagen har grundinställningen att samhället alltid vet bäst. Samhället skall planera för medborgarna in i minsta detalj.

Vi i centern anser att samhällets planering kan begränsas.

Kraven på bygglov kan minskas väsentligt speciellt vid om- och tillbyggnad. Det kan, herr talman, inte vara nödvändigt att fråga kommunen om lov för varje ny takkupa eller för varje tillbyggnad av ett garage. Det kan heller inte vara ett väsentligt samhällsintresse att utseendet på varje sådan om- eller tillbyggnad skall registreras i ett kommunalt arkiv. Centern kommer i sin motion att lägga fram förslag på långtgående förenklingar när det gäller bygglovsplikten.

Herr talman! Ersättningsreglerna finns det anledning att kommentera något utförligare. Detta lagförslag är återigen ett exempel på hur socialdemokraterna metodiskt urholkar den personliga äganderätten. De regler som finns i förslaget visar en skrämmande brist på förståelse för att fastigheter såväl i städerna som på landet ägs av enskilda människor som där har sitt sparade kapital.

De regler som föreslås kan få mycket allvarliga konsekvenser för ägare av jord- och skogsbruksfastigheter, men de kan få rent förödande effekter för många som äger fastigheter i städer och i tätorter. Låg mig exemplifiera.

Kommunen får enligt lagförslaget långtgående befogenheter att utfärda skyddsbestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Det ekonomiska ansvaret för de bevarandeåtgärder som följer med detta läggs i stor utsträckning på fastighetsägaren. Han skall få ersättning om han lider som det heter "betydande skada". Vad som räknas som betydande skada definieras inte direkt, men det framgår att bostadsministern menar att en fastighetsägare själv skall bära en värdenedsättning på sin fastighet med mellan 10 och 20 % av byggnadens värde, innan ersättning skall utgå.

Det är inte svårt att i varje stad hitta många exempel på äldre fastigheter där denna regel skulle kunna tillämpas. Är fastigheten värd 1 milj. kr. skall fastighetsägaren enligt lagförslaget alltså tåla sådana bestämmelser att värdet på hans fastighet sjunker med låt oss säga 150 000 kr., innan någon ersättning skall utgå.

Vad man dessutom totalt har bortsett ifrån är att fastigheter normalt är belånade. Att en sådan fastighet är belånad för 800 000 kr. är ju inte direkt ovanligt. Banken skriver inte ner lånen därför att kommunen utfärdar restriktioner. Hela värdeminskningen måste då tas från ägarens egeninsats. Så som reglerna är konstruerade får ägaren i exemplet 75 % av sin förmögenhet i fastigheten konfiskerad.

En kreditgivare är också skyldig att se till att lånen står i rimlig proportion till fastighetens värde. Skall lånen stå i samma proportion till värdet som före restriktionen innebär det i exemplet en extra amortering på 120 000 kr. Hur många klarar det?

Herr talman! Vårt ställningstagande med anledning av den nya lagens konstruktion är att vi kommer att yrka avslag på de delar som står i strid med vår rättsuppfattning.

När det gäller miljöpolitiken har regeringen gett några besked. Man har bl. a. tillsatt en miljöminister. Värdet av denna omorganisation inom kanslihuset är det svårt att ha en mening om på förhand. Det är först i efterhand vi vet om detta blir ett framsteg.

Det första provet som den nye miljöministern ställs inför är när det gäller att i praktisk politik omsätta ett annat besked som socialdemokraterna gav i valrörelsen, nämligen att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket skall halveras under den kommande femårsperioden. Jag tror att jag kan försäkra regeringen om att alla – hela den svenska opinionen och alla som har praktisk erfarenhet av hur och när dessa medel används – är spända på att få veta hur denna halvering skall gå till. Skall man på varje jordbruksfastighet kontrollera att denna efter en viss tid använder bara halva mängden jämfört med i dag? Eller skall vissa preparat förbjudas, och i så fall vilka? Eller kommer man att införa något slags tvåprissystem i nästa jordbruksavtal, så att den som kan visa att bekämpningsmedel inte har använts får ett högre pris för sina produkter?

Under valrörelsen kände ni socialdemokrater inget behov av att redovisa hur minskningen skall ske. Jag tycker att det är viktigt att ställa frågan om regeringen på den punkten har något besked att ge här i riksdagen nu i dag.

För vår del strävar vi efter att minska användningen av bekämpningsmedel och andra kemikalier i våra livsmedel till ett absolut minimum. Denna strävan gäller inte bara i jordbruksdriften utan också i förädlingsledet. Kanske, jag säger medvetet kanske, var det bättre förr när man inte tillsatte konserveringsmedel utan vi fick leva med att limpan kunde mögla.

Vi inom centerpartiet sätter nu liksom tidigare vårt hopp till vetenskapen och är beredda att öka anslagen till forskning inom hela livsmedelsområdet. Forskningens företrädare har ju anmält att de behöver avsevärd tid. De säger att om de får tillräckliga resurser så kan de om 10 à 15 år ha den nödvändiga kunskapen för att föreslå verk samma åtgärder. Men, herr statsminister, om det är så att ni inom socialdemokratin redan nu vet hur man kan halvera användningen av bekämpningsmedlen, så kan ju behovet av forskningsresurser inte vara så stort som vetenskapsmännen anser. Därför är det viktigt att vi här i riksdagen så snart som möjligt – helst i dag – får besked om hur ni avser att genomföra den utlovade halveringen. Om den är möjlig att genomföra utan hjälp av forskningen, då kan ju forskningen koncentreras på de problem som återstår.

Jag försäkrar er att jag ställer frågan därför att jag tycker den är viktig. Det är viktigt att kunna få ned bruket av kemikalier och bekämpningsmedel till ett absolut minimum. Men det måste också vara viktigt för hela riksdagen – när det gäller att ta ställning till framställningar från vetenskapsmän och forskare – att veta om problemet är enklare än vad också forskarna har trott. Om ni har en lösning där – låt riksdagen få veta det! Då kan vi ju disponera forskningsresurserna på ett annat sätt.

Herr talman! Annorlunda förhåller det sig när det gäller försurningsproblemen. Därvidlag vet vi vad som i all huvudsak förorsakar försurningen, och vi vet också vilka åtgärder som måste vidtas för att förbättra situationen.

Den här frågan har många dimensioner. Luftföroreningarnas effekter på skogen är väl dokumenterade. När det gäller växtlivet i övrigt är förhållandena mer oklara. Då det gäller äldre byggnadsverk, som har stått relativt oförändrade genom sekler, har de senaste decennierna inneburit påfrestningar genom just luftföroreningar som dessa byggnadsverk inte klarar.

Koncentrationen av luftföroreningar är allra störst i de hårt trafikerade tätorterna. Dessa föroreningars påverkan på människan är dåligt klarlagda. Det är lätt att instämma i vad Gunnar Hedlund sade när han fick frågan om sin syn på försurningen. Han svarade då: "Det som är skadligt för våra träd kan inte vara bra för människan."

Människorna har rätt att känna trygghet i sin livsmiljö. Vi måste ta deras oro på allvar. Det är en viktig dimension i arbetet för en god miljö – det må gälla arbetsmiljön, den yttre fysiska miljön eller den sociala miljön.

Ofta hör man – oftare förr än nu – att miljöhänsyn kostar pengar och att vi som samhälle inte har råd att vidta de nödvändiga åtgärderna. Men utvecklingen visar att det ofta kan vara precis tvärtom, också i rent ekonomisk mening. När vi från centerpartiets sida gjorde en studieresa i Västtyskland för att studera skogsdöden, pekade man på vad det skulle betyda rent ekonomiskt att virkesproduktionen genom skogsdöden skulle komma att minska så att det skulle bli svårt att få tillräckligt med virke till sågverken och pappersbruken.

Detta visar att om man skjuter upp nödvändiga åtgärder därför att man tycker att de är för kostsamma, kan det innebära att man i ett senare skede får betala mångdubbelt mer.

När det gäller åtgärder mot luftföroreningarna, och då i synnerhet mot bilavgaserna, är regeringens uppskovstaktik beklaglig. Här ligger fara i dröjsmål, och varje år som går utan att åtgärder sätts in innebär en stor förlust.

Såväl statsministern som energiministern har under valrörelsen sagt att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010, och det är bra. Men om denna avveckling skall vara praktiskt möjlig måste den ske successivt. Den uppfattningen gav socialdemokraterna klart uttryck åt omedelbart efter folkomröstningen. Man krävde då att en utredning skulle tillsättas för utarbeta en plan för avveckling. Så skedde också, men i utredningen hade socialdemokraterna inget intresse av att ett sådant förslag lades fram. Och på den vägen är det. Ingenting händer.

Under valrörelsen blev det klart att man på den icke-socialistiska sidan var beredd att starta ett sådant arbete om man fick regeringsansvaret.

Min fråga är nu: Är den socialdemokratiska regeringen fortfarande ointresserad av att starta ett konkret arbete för kärnkraftens successiva avveckling? Avser regeringen att helt överlåta detta arbete till kärnkraftsindustrin?

Reaktorn Ringhals 2 har stora problem med sina ånggeneratorer. Efter flera reparationer vill man nu byta ut dessa generatorer.

Debatten om kärnkraftens avveckling har ofta cirkulerat kring reaktorernas tekniska livslängd. Ånggeneratorerna får anses vara en vital och viktig del av en kärnkraftsreaktor. Den tekniska livslängden för dessa generatorer är av allt att döma kortare än vad tekniker och experter tidigare har uppgivit för oss politiker, och därför vill man nu byta ut generatorerna, för att på det viset förlänga reaktorns tekniska livslängd.

Till detta kommer att arbetet med att byta ånggeneratorer innebär stora risker för höga stråldoser för dem som skall utföra jobbet.

Kostnaden har beräknats till 1,2 miljarder kronor.

Herr talman! Inom centerpartiet anser vi det vara fel att göra denna ombyggnad. Det är fel att utsätta människor för dessa strålningsrisker, och det är fel att satsa ytterligare en styv miljard på den kärnkraft som skall avvecklas. De kommande investeringarna på energiområdet skall enligt vår uppfattning satsas på de alternativ som skall ersätta kärnkraften. När Ringhals 2 inte längre kan drivas med betryggande säkerhet skall den reaktorn stängas av, som ett led i den successiva avvecklingen.

Herr talman! I ett läge där de totala resurserna är knappa är det särskilt viktigt med en medveten fördelningspolitik. Socialdemokraterna försökte genom hela valrörelsen framställa sig själva som den verkliga garanten för en fördelningspolitik som slog vakt om de sämst ställda. Men i sak har deras förslag inte den innebörden. Man behöver bara titta på de förslag som socialdemokraterna lägger fram när det gäller pensionärerna.

De ojämförligt sämst ställda pensionärerna är de som bara har folkpension, dvs. de som inte har något pensionstillskott och inte heller någon ATP eftersom de begärde utträde i början av 1960-talet. Dessa pensionärer har i

dag 1 744 kr. i månaden att leva av. Trots flera förslag från vår sida att ge dem pensionstillskott har det blivit nej här i kammaren.

Socialdemokraterna sade i sitt valmanifest att ersättningen för delpension skall räknas upp från 50 till 65 % under valperioden, och det beskedet gavs också i regeringsförklaringen. Delpensionen kan i dag uppgå till 3 917 kr. per månad. Den vill socialdemokraterna nu höja till 5 092 kr. per månad, en höjning med 1 175 kr. per månad.

Lägg märke till detta – för socialdemokraterna är det viktigare att höja delpensionen med 1 175 kr. i månaden för den som har 3 917 kr. plus halva sin arbetsinkomst än det är att höja pensionen med en enda krona för den som bara har 1 744 kr. per månad att leva av!

Sådan är verkligheten bakom den socialdemokratiska fördelningspolitiken.

För vår del kommer vi att fortsätta arbetet med att förbättra för just de sämst ställda. Vi kommer bl. a. att återkomma med kravet att de s. k. undantagandepensionärerna skall ha rätt till pensionstillskott.

Det råder inget tvivel om att barnfamiljerna är en mycket utsatt grupp. Det gäller den ekonomiska situationen – särskilt för flerbarnsfamiljer och familjer med små barn. Det gäller också frågan om valfrihet, dvs. möjligheten att välja omsorgsform för barnen. Därvidlag måste den egna arbetsinsatsen inom familjen helt eller delvis kunna utgöra ett alternativ.

En bred opinion i befolkningen och bland barnfamiljerna kräver rättvisa och valfrihet i barnomsorgen. Centerpartiet kommer att fullfölja arbetet för vårdnadsersättning, dvs. en ersättning för arbete med de egna barnen. Den skall vara beskattad och därmed grunda rätt till pension och andra sociala förmåner. Vårdnadsersättningen skall utgå till alla barnfamiljer, och vi har föreslagit 24 000 kr. per familj och år så länge barnen är i förskoleålder. Då ges också ekonomiska möjligheter att utnyttja den lagstadgade rätt till förkortad arbetsdag som nu finns för småbarnsföräldrar.

Det finns skäl att fråga: Kommer ni socialdemokrater att framhärda i att det är genom politiska beslut som valet av omsorgsform skall styras?

För oss är det självklart att föräldrarna själva gör det bästa valet. Men om de skall ha valfrihet, så får inte alla resurser styras till den kollektiva barnomsorgen. Detta, herr talman, är ett avgörande skäl för vårt krav på att införa vårdnadsersättning.

Anf. 6 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Årets val var det val när Sverige för första gången på 55 år skulle få en högerman som statsminister. Uppiggade av olika opinionsundersökningar utsåg redan i våras borgerliga ledarskribenter och andra massmedierepresentanter Adelson till statsminister. Adelson själv var så säker på vinst att han också visste att ge besked om att han skulle rivstarta – han skulle genomföra ett systemskifte efter valet. Dess bättre gick det nu inte så illa.

Ill a gick det just för de mest extrema högerkrafterna, representerade av moderata samlingspartiet. Moderaterna inte bara misslyckades med att erövra statsministerposten – de gick också kraftigt tillbaka. Vad man än jämför med – de höga opinionssiffrorna på närmare 30 % kring årsskiftet eller 1982 års valresultat – så förlorade högerkrafterna. Det var bra för Sverige och det vara bra, tror jag, för flertalet människor i landet.

Centerpartiet, som aldrig vågade eller orkade säga ifrån om moderaternas rivstart och systemskifte, gjorde också ett dåligt val. Trots det mycket märkliga valsamarbetet med kds, som ju var tänkt att ge centern fler röster, förlorade man uppemot 170 000 röster.

Folkpartiet, som i huvudsak var överens med moderaterna om den politiska färdriktningen men som i valrörelsens slutskede insåg de politiska realiteterna och gjorde skarpa markeringar gentemot moderaternas högerpolitik gjorde däremot ett bra val.

Jag menar att slutsatsen av de borgerliga partiernas valresultat är att inte ens de borgerliga väljarna ville veta av varc sig en rivstart eller ett systemskifte, i moderat tappning.

Högerpolitiken avvisades, höger vågen knäcktes – i varje fall för den här gången. Men självfallet är kampen mot högerkrafterna, för frihet, demokrati och jämlikhet, för den skull inte vunnit eller avslutad. Valresultatet skapade dock förutsättningar för en fortsatt framgångsrik kamp mot nyliberalismen, även om den nu kommer att företrädas i förklädnad av folkpartipolitik – alltså en anständigare och mer kultiverad form av den politik som Adelsöhn inledde och avslutade valrörelsen med.

Valet resulterade i en fortsatt arbetarmajoritet. För vår del upprepade vi i stort sett våra två senaste valresultat. Regeringen förlorade ca 40 000 röster och sju mandat i riksdagen, och har nu efter valet färre mandat än de tre borgerliga partierna tillsammans.

Detta har föranlett många att ställa frågan om inte regeringen nu står inför ett vägval. Skall regeringen luta sig åt höger eller åt vänster? Skall den söka stöd och uppgörelser med de tre partier som man bekämpade under valrörelsen och under den gångna valperioden? Eller har man tagit intryck av valresultatet, av det missnöje som finns bland de egna väljarna inom arbetarrörelsen, och bestämt sig för att ta ett steg åt vänster?

Hittills vet vi inte det. Regeringsförklaringen lämnar nämligen den frågan obesvarad. Jag tror att man i regeringsförklaringen är medvetet oklar, och det tycks som om regeringen ännu inte har bestämt sig. För vår del står vi fast vid vad vi sade under valrörelsen: Vi är beredda att både diskutera och göra upp med regeringen, om den väljer att gå åt vänster i stället för åt höger.

Herr talman! De politiska debatterna i valrörelsen och också till vardags här i riksdagen är, som jag – säkert tillsammans med många andra – uppfattar dem, oftast mycket kortsiktiga och inriktade på enskilda frågeområden och enstaka detaljfrågor.

Det finns dock, så här direkt efter ett val och i början av en ny valperiod, anledning att lyfta blicken över de kortsiktiga och mest näraliggande dagsfrågorna och i stället försöka att anlägga ett längre perspektiv på politiken och samhällsutvecklingen – kanske resa frågor och dra upp riktlinjer.

Sverige är ett rikt och högt utvecklat land. Vi har rika naturtillgångar: skog, malm, vattenkraft. Vi har ett stort tekniskt kunnande, skickliga arbetare och tjänstemän.

I Sverige finns, mer än kanske i något annat jämförbart land, förutsättningar för att ge människor ett bra liv, ett bra liv i meningen: rätt till arbete, en god levnadsstandard, social trygghet, kultur och utbildning, insyn och

inflytande. Men tyvärr, trots alla dessa goda förutsättningar, är detta fortfarande målsättningar som står kvar att uppfylla.

Sverige betraktades länge som ett föregångsland men är det inte längre i den meningen. Det räcker inte som förklaring att säga att de andra länderna har hunnit i kapp oss. Svaret står snarare att finna i vårt eget land. Någoting har hänt. Och vad är det som har hänt? Jag har inga färdiga svar på den frågan.

För bara något tiotal år sedan fanns framtidsvisioner, en beslutsamhet att riva ner orättvisor, att förändra samhället till att bli mer jämlikt och demokratiskt. Jag minns den socialdemokratiska partikongressen året efter valnederlaget 1966, som inte bara skapade entusiasm och engagemang utan också kom att bli, i vart fall tidvis, upptakten till en bred diskussion som spände över nästan alla samhällsområden.

Samhällsutvecklingen har ställt Sverige inför en rad svåra problem och frågor – problem och utmaningar för kanske framför allt arbetarrörelsen. Vi står naturligtvis inte maktlösa inför utvecklingen. Vi kan styra utvecklingen.

Men det finns i dag några, ett fåtal, som påverkar vår framtid mer än andra. Jag menar de mäktiga storfamiljerna och stora kapitalägare som påverkar vårt lands framtid på en rad viktiga områden långt mer än riksdag och regering gör, långt mer än de miljontals löntagare gör som skapar landets tillgångar men som i huvudsak bara kan påverka utvecklingen vid valen vart tredje år.

Det är ingen överdrift att i dag säga att arbetarrörelsens traditionella värderingar om rättvisa, solidaritet och jämlikhet har trängts tillbaka. Det är i detta sammanhang som min fråga kommer in: Vad har socialdemokratin och regeringen för framtidsvisioner? Var finns de socialdemokratiska framtidsvisionerna, viljan och lusten att bryta ner orättvisorna och bygga upp en socialistisk framtid?

Sverige har en i internationell jämförelse låg öppen arbetslöshet, men detta faktum gör det ju inte lättare för dem som i dag likväl går utan arbete. Arbetslösheten har dessutom ökat stadigt under senare år. Det har blivit mycket svårare för kvinnor, ungdomar och handikappade att få arbete. Vi har fått långtidsarbetslösa, människor som har blivit utförsäkrade och fallit ur arbetslöshetsförsäkringen – detta underbara ord, detta underbara språk. Detta upplevs hårdare av dem som går utan jobb i dag.

Vi vet att ytterligare tiotusentals människor kommer ut på arbetsmarknaden. Vi vet att vi står inför stora, omvälvande tekniska förändringar. Den nya tekniken ökar produktionen och effektiviteten i näringslivet. Den skapar nya produkter, nya arbeten och nya arbetsplatser. Den gör det möjligt att avskaffa tunga, smutsiga och farliga arbeten. Men samtidigt vet vi att den rationaliserar bort arbeten, slår ut gamla arbetsplatser, skapar nya miljö- och arbetsmiljörisiker. Den nya tekniken slår i dag ut fler arbeten än den ger. Vi kommer således att få ännu fler arbetslösa. Grupper som hittills varit förskonade kommer att drabbas lika hårt som t. ex. kvinnor, ungdomar och handikappade.

I en rapport till LO-kongressen 1981 uppskattade man att uppemot en miljon människor skulle utestängas från den ordinarie arbetsmarknaden fram till 1990, dvs. om inget drastiskt görs. Om de fria marknadskrafterna,

storfinans och storföretag får bestämma över den fortsatta utvecklingen, går vi obönhörligen emot en mörk och dystert framtid, med en mycket omfattande öppen arbetslöshet.

Självfallet går det att bryta denna utveckling. Det går naturligtvis inte under en valperiod. Det går inte att under en valperiod klara arbetslösheten, eftersom det till detta behövs lösningar som sträcker sig över flera valperioder. Planer måste t. ex. utarbetas för att bygga ut den offentliga sektorn. Vi behöver fleråriga planer för bostadsbyggande och ROT-program. Vi behöver en avvecklingsplan för kärnkraften och ett samlat program för investeringar i alternativ energi för att kunna avveckla kärnkraften.

Löntagarnas och samhällets demokratiska inflytande måste utvidgas och marknadskrafternas begränsas i motsvarande grad. Riksdag och andra samhällsorgan måste på ett samlat sätt angripa arbetslösheten. Löntagarfonderna, Olof Palme, menar vi måste användas på ett mer aktivt sätt för att skapa nya arbeten, och vi menar att fondsystemet måste byggas ut och utvecklas också efter 1990. Det behövs fler steg, det här får inte vara det enda steget.

Allt fler inser också att vi inte kommer att klara av att ge alla människor rätt till arbete utan att sänka arbetstiden och att kraftigt bygga ut vuxen- och vidareutbildningen.

Vi menar att det går att på ett bestående sätt minska arbetslösheten. Men det kräver en helt annan politik, en målmedveten och mer framtidsinriktad politik än den som bedrivs i dag. Det är möjligt att det låter hårt, men vi menar att den huvudlinje som regeringens och socialdemokratiens politik i dag följer på ett enkelt sätt kan uttryckas som att man skapar så goda betingelser som möjligt för storfinans och storföretag, i synnerhet för den svenska exportindustrin. Vi menar att det är en passiv nederlagslinje. Den medför i förlängningen att regeringen låter sig styras i stället för att styra. Regeringen drivs till allt felaktigare åtgärder, som t. ex. att blanda sig i avtalsrörelserna i syfte att hålla tillbaka löntagarnas reallöner för att hålla näringslivets vinster uppe – allt draperat i formler om bevarad konkurrenskraft.

Det här strider inte bara mot arbetarrörelsens gamla värderingar och idéer – det är en osjälvständig och i grunden borgerlig politik, som inte klarar arbetslösheten. Därför frågar vi: Vilka besked har regeringen att ge? Är ni beredda att ompröva den på kort sikt nödvändiga arbetsmarknadspolitiken och i stället främja en långsiktig sysselsättningskapande politik, som bryter arbetslösheten och som kan skapa nya arbeten? Detta är inte bara en valfråga. Det är en huvudfråga de närmaste åren för många människor här i landet.

Aldrig någonsin har det producerats så mycket och aldrig någonsin har vinsterna varit så höga som i dag i vårt land. Men detta till trots – eller kanske just därför – växer de ekonomiska och sociala orättvisorna. Inkomstklyftorna ökar. De lågavlönade halkar efter. Inkomstutjämnningen har avstannat. Kvinnorna tjänar fortfarande åtskilligt mindre än männen.

Samhällets fördelningspolitik har alltmer förlorat sina tidigare progressiva inslag. De högavlönades inkomstskatter sänks, samtidigt som stora pris- och hyreshöjningar urholkar vanliga människors ekonomi.

Det har gått så långt att uppemot en halv miljon människor i dag behöver socialbidrag för att klara sig – och då har de bara ett minimum att leva av. Skattepolitiken spelar i dag en avsevärt mindre fördelningspolitisk roll än den gjorde på t. ex. Ernst Wigforss tid.

Drar man ut den här utvecklingen några år framåt i tiden, anar man vad vi har att vänta oss. Vi kan se i vår omvärld vilka följderna blir. Även här i Stockholmsområdet kan vi se att vi redan har hunnit en bit på den här otäcka vägen. I Stockholmsområdet finns extrem rikedom och social fattigdom sida vid sida. Här har uppstått särskilda reservat för de välbärgade och andra områden för vanligt folk.

Det måste bli en huvuduppgift för arbetarrörelsen att bryta denna utveckling. De borgerliga partierna har inga visioner i den riktningen. En rättvis fördelningspolitik måste fördela landets tillgångar på ett rimligare sätt än i dag.

Den tilltagande spekulationen och "klipp"-ekonomin måste brytas. Inkomstskatterna måste återigen utgå efter principen om skatt efter bärkraft. Samhället måste verka för att hålla nere i stället för pressa upp priser och hyror. Löntagarna måste fritt, utan inblandning, få förhandla om sina löner och arbetsvillkor.

Men för framtiden är det också allt viktigare att se till vår livskvalitet – viktigare än att bara se efter vad man får i sina plånböcker; vi riksdagsmän klarar oss, som det ser ut.

Arbetstiden måste sänkas. Det ger fler jobb, men framför allt behövs en arbetstidsförkortning för att stärka jämställdhetssträvandena och ge oss förutsättningar för att leva ett rikare liv och att utvecklas som människor.

Jämlikhets- och jämställdhetssträvandena, som trängts tillbaka, måste på nytt in i politikens centrum. Det är gott och väl med högtidliga tal och vackra löften, men framtiden kräver nu konkreta handlingar och åtgärder. Det är t. ex. hög tid att kvinnorna garanteras lika rättighet till arbete och utbildning. Det är en gammal fråga.

För arbetarrörelsen måste det också vara en angelägen uppgift att ge röst åt och stöd för samhällets svaga, att stödja gamla och sjuka, isolerade och utslagna. Vår rättvise- och solidaritetskänsla bjuder oss att med kraft angripa och riva ner alla hinder som står i vägen för de handikappades möjligheter och rätt till arbete, kultur, trygghet och ett rikare liv.

Årtionden av försummelse och omedvetenhet om vår natur och miljö ger sig nu på ett drastiskt sätt till känna. Arbetare dör av asbest och andra farliga ämnen på arbetsplatserna. Industriutsläpp förstör vår luft, våra sjöar och våra vattendrag. Växter och djurarter dör ut. Detta är oftast resultat av gamla försyndelser. Vi vet att utvecklingen har varit explosionsartad. En rad nya ämnen har tillkommit, utsläppen har blivit allt fler och allt farligare. Ingen kan med säkerhet uttala sig om vilka konsekvenser detta får på sikt. Ingen vet vilka arbetsmiljöfaror och arbetsskador det kan komma att ge. Ingen vet hur vår natur och livsmiljö påverkas. Det enda vi vet är att detta kommer att få konsekvenser, och vi anar nog alla att de blir betydligt allvarligare än de som vi ser i dag.

Regeringen har nu utnämnt ett statsråd för miljöfrågor. Det är bra. Kopplingen med framtidsfrågorna är riktig och viktig. Men om detta skall bli

ett steg i rätt riktning och inte bara en innehållslös gest, måste ju också miljöhänsynen få politiska konsekvenser, dvs. den alltför passiva och otillräckliga miljöpolitiken, som nästan alltid fått stå tillbaka för kortsiktiga ekonomiska intressen, måste få ökad tyngd och faktiskt bli överordnad.

Miljöfrågorna är framtidsfrågor, som kräver konkreta åtgärder redan i dag. Det räcker inte med att utse en minister för miljöfrågorna. Nej, nu behövs en helt ny politisk inriktning som tar miljöfrågorna på större allvar än hittills. Miljöaspekterna måste självfallet vägas in i allt politiskt arbete, inom ekonomin, arbetsmarknadspolitiken, skattepolitiken osv. Vi hoppas på en sådan politisk förnyelse från regeringen, men vi väntar fortfarande på konkreta tecken i den riktningen.

Ytterligare en annan framtidsfråga – och kanske den allra viktigaste – är frågan om fred, nedrustning och solidaritet, inte bara i internationell mening utan också i nationell mening. Vi är överens om och stödjer regeringens olika insatser för att främja en global avspänning och nedrustning. Men vi menar att regeringens insatser på det nationella planet inte alltid går i takt med det internationella agerandet.

Således arbetar regeringen aktivt för att stoppa kapprustningen, men medverkar sedan till att ge fortsatt näring åt kapprustningen genom att öka de svenska militärutgifterna. Dessutom inte bara medverkar regeringen till utan t. o. m. uppmuntrar svensk vapenexport. Det blir en ny fråga för Roine Carlsson – lycka till!

I likhet med oss polemiserar Inga Thorsson mot denna inställning.

Regeringen gav Inga Thorsson i uppdrag att utreda frågan om omställning från militär till civil produktion i Sverige. Hon lade fram en första rapport förra året, som tyvärr tegs ihjäl av regeringen. Inom kort kommer hennes andra rapport. Den första rapporten klargjorde på ett utmärkt sätt sambandet mellan nedrustning och utveckling. Att de militära rustningarna slukar stora ekonomiska resurser och bromsar samhällsutvecklingen anade vi – Inga Thorssons rapport bekräftade detta.

En växande fredsrörelse och en växande opinion stödjer regeringens fredspolitiska målsättningar och ambitioner, men kräver samtidigt konsekvens. Man menar att vi måste leva upp till de krav vi ställer på andra för att kunna påskynda den nödvändiga avspänningen och nedrustningen. Det skulle också frigöra ekonomiska resurser för att stödja folken i den tredje världen.

Vi i vårt parti är naturligtvis inte ensamma om att i dag känna oro inför de växande tendenserna till invandrar- och främlingshat, tendenser som uppträder allt oftare eller i vart fall alltför ofta. Vi känner också oro för vad slags konsekvenser det här kan få för framtiden – för de många invandrare och flyktingar som lever i vårt land, för vårt lands öppenhet och demokrati. Jag måste säga att det var välgörande att höra Bengt Westerbergs klara ställningstagande på den här punkten. Jag uppfattade detta som en i långa stycken polemisk utläggning mot moderaternas politik under valrörelsen.

Det är oroande att dessa tendenser nu också börjar uppträda hos ansvariga myndighetspersoner, som är satta att sköta och ansvara för vår invandrapolitik. Det finns i dag en mycket primitiv och en mycket förenklad syn på dessa frågor, inte bara bland missledda människor utan också bland poliser och

andra som handlägger invandrarärenden.

Vi har på senare tid blivit uppmärksammade på en lång rad olika övergrepp – jag vill faktiskt beteckna det så – mot människor som sökt en fristad i vårt land. Historien är full av varnande exempel på vad som sker om man underskattar sådana tendenser och inte ingriper i tid. Att bekämpa rasism och främlingshat borde vara en samlande uppgift för alla partier här i riksdagen. Den i Frankrike inledda kampanjen "Rör inte min kompis" borde kunna stå som förebild och inspiration också för oss.

Herr talman! Jag har valt att ta upp några olika, som vi tycker, framtidsfrågor, att försöka lägga ett något längre perspektiv på politiken och riksdagsarbetet. Jag vet att dessa frågor har svårt att tränga igenom den urskog av kortsiktiga och mer dagsaktuella och i och för sig viktiga frågor som riksdagen har att behandla. Vi diskuterar och fattar beslut i en rad olika politiska frågor, som var för sig kan tyckas obetydliga men som naturligtvis tillsammans i hög grad påverkar vad slags framtid vi går till mötes. Utan att vi har eller tar ett samlat politiskt grepp – en helhetssyn på framtiden – formar likväl våra beslut framtiden här i landet.

Mot den här bakgrunden och efter det här valet, som ju i långa stycken var ett ideologiskt val, tror jag att det är angeläget att man inom arbetarrörelsen inleder en dialog om framtiden, om hur vi vill att ett framtida socialistiskt Sverige skall se ut och hur vi skall kunna nå dit.

Till allra sist! Valet resulterade i en ny arbetarmajoritet. Det finns alltså en majoritet för att angripa de existerande orättvisorerna och börja förändra Sverige till att bli ett mer jämlikt och demokratiskt samhälle. Jag ser att statsministern nu är ivrig att komma upp i talarstolen och få svara, och jag vill därför sluta med att säga att vi mot den bakgrunden är beredda att diskutera och träffa överenskommelser med regeringen. Men det handlar om att välja rätt, om man skall gå till höger eller om man skall gå till vänster.

Anf. 7 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Jag var inte så ivrig, men jag lyssnade uppmärksamt till Lars Werners visionära betraktelser. Dessutom vill jag säga honom att vi skall försöka gå rakt fram.

Herr talman! För ett år sedan var de borgerliga partierna segervissa. Socialdemokraterna låg i botten i opinionsundersökningarna, och det var självklart att det skulle bli en borgerlig regering. Det blev inte så. I själva verket blev förskjutningarna mellan de s. k. blocken ytterligt små. I stort sett bekräftades resultaten från 1982. Socialdemokraterna minskade mindre än 1 %, framför allt genom minskat valdeltagande i vissa områden. De tre borgerliga partierna – bortsett från kds – fick 45,0 % år 1982. De fick 45,6 % 1985. De förblir i minoritet i den svenska väljarkåren.

Vi socialdemokrater betraktar valet som en stor framgång, på grund av återhämtningen och på grund av att vi nära nog upprepade 1982 års segerval, efter tre år av en kärv och delvis hårdhänt politik.

Framför allt: Valet gällde två huvudfrågor. Skulle vi fortsätta den tredje vägens ekonomiska politik, och skulle vi slå tillbaka den nyliberala attacken på välfärdssamhället?

Väljarna gav klart besked. Det svenska folket vill försvara tryggheten och

välfärden, även i ekonomiskt kärva tider. Det svenska folket sade ja till den djärva ekonomiska politik som under tre år visat att det går att förstärka ekonomin utan att rusta ned välfärdssamhället. Det avvisade den pessimism som säger att vi inte skulle ha råd med full sysselsättning. Det gav oss i uppdrag att utveckla välfärden – inte avveckla den.

Vi socialdemokrater fick inte detta uppdrag för att vi drivit någon lättsinnig glädjepolitik. Tvärtom har den ekonomiska politiken under de gångna åren varit rejält kärvt i flera avseenden. Och vi kommer, även med en socialdemokratisk regering, att tvingas leva under knapphetens kalla stjärna under de närmaste åren. Det har vi aldrig dolt. Men vad vi sagt – och vad det svenska folket i valet instämde i – är att vi också i hårda tider behållit måste värna dem som behöver vårt gemensamma stöd: slå vakt om rätten till arbete och försvara välfärden och en rättvis fördelning.

Det är i detta perspektiv moderata samlingspartiets tillbakagång måste ses. För ett år sedan avhöll moderaterna sin partistämman – just i denna lokal. Jag tror att där lades grunden till valnederlaget. Den stämman var nyliberalismens triumf inom den svenska borgerligheten. Visserligen avlogs en del av de mest extrema förslagen – som att avskaffa landstingen – men i övrigt stadfästes där en politik som innebar kraftiga nedskärningar av den gemensamma servicen och av den generella välfärdspolitiken, vidgade sociala klyftor, minskade insatser mot arbetslösheten och hårda angrepp på löntagarnas organisationer.

Den nyliberala falangen inom moderaterna stod triumferande och självsäker. Partisekreteraren förklarade att man inte tänkte backa "en millimeter" från sina förslag – som inom ett par månader konkretiserades i en rad mycket långtgående riksdagsmotioner – vid en borgerlig regeringsbildning. Partiledaren gick ut och proklamerade att det krävdes "omfattande systemförändringar" och att det efter regeringsskiftet skulle bli en "rivstart", där de moderata förslagen i snabb takt skulle förverkligas.

Men nyliberalerna hade gjort en felbedömning. När det svenska folket efterhand fick klart för sig verkligheten bakom de moderata slagorden – att det skulle bli *höjd* skatt för låginkomsttagarna, att sjukförsäkringen skulle skäras ned och dagisavgifterna höjas, m. m. för att de mest välbärgades skatter skulle sänkas kraftigt – då visade det sig att moderaterna hade ställt sig vid sidan av den breda huvudfåran i svensk politik. Det syntes alltmer sannolikt att det svenska folket skulle förkasta moderaternas systemskifte.

I det läget föreföll det som om moderaterna tappade tilltron till sin egen politik. Sommaren använde de till att fly från denna sin egen politik. För ett år sedan talade Ulf Adelsohn om behovet av åtstramningar mot den privata konsumtionen. Det krävdes "både svettrem och svångrem", meddelade han. Men ju närmare valet vi kom, desto mindre fick vi höra av det. I stället skulle den moderata politiken, sades det, innebära *ökad* köpkraft för hushållen, och *några* nedskärningar av den kommunala servicen – som *färdtjänsten* – ville man alls icke ha, försäkrades det. Allt det talet var ju lögn, påstod man.

Detta blev förmodligen förvirrande för de moderata partiarbetarna, som ända sedan stämman tagit till sig budskapet om systemskiftet och behovet av åtstramningar. Partiledningen lämnade sina egna utan ledning.

Samtidigt gav flykten från systemskiftet i valrörelsens slutskede utrymme

för folkpartiet att träda fram som det mest pålitliga och stabila borgerliga partiet. De allmänborgerliga väljarna, som såg centern som ett förbrukat parti och moderaterna som alltför extrema, upptäckte nu att det fanns ett alternativ för en borgerlig väljare. Det utnyttjade folkpartiet skickligt.

Moderaternas försök att i efterhand skylla sitt valnederlag på massmedia, på dolkstötar i ryggen från folkpartiet, på dålig regi av massmöten och på Adelsons ickc-bad är ingenting annat än vanliga bortförklaringar – jag tycker det var ganska orättvist mot Ulf Adelson. Arkitekterna bakom det moderata valnederlaget var nyliberalerna hos moderaterna själva. Det var de som utformade det program som antogs på stämman, som konkretiserades i riksdagsmotionerna – och som svenska folket så kraftfullt förkastade. Det var moderaterna själva som valde att placera sig vid sidan av huvudfaran i svensk politik, att företräda en politik som gagnade en minoritet och var till förfång för en stor majoritet av det svenska folket.

Även centern har gått tillbaka. Partiets egna väljare och sympatisörer har tydligen känt en fundamental osäkerhet om centerns identitet. Centerns partiledning har inför valet förklarat sig villig att kompromissa – men bara åt höger. Det har gällt skatter och sjukförsäkring, miljöpolitik, energipolitik och regionalpolitik – och inte minst regeringsfrågan och statsministerposten. Det är på något sätt en logisk konsekvens av att centern i november 1971 tycktes ge upp sin alldeles speciella självständiga ställning i svensk politik för att bli ett allmänborgerligt parti bland andra med ambitionen att ta ledningen bland dem.

Jag är övertygad om att en majoritet av centerväljarna kände obehag inför denna marsch högerut. Detta märktes också på sommarens centerstämma, där partiledningen fick backa vid beslutet om sjukförsäkringen. Men det var inte tillräckligt för att centern skulle återvinna sin identitet – inte minst med tanke på det s. k. tekniska valsamarbetet med kds.

Vad beträffar det sistnämnda vill jag uttrycka min lättnad över att detta valsamarbete blev ett misslyckande. Det visar med förkrossande tydlighet att det svenska folket inte tycker om att man kringgår grundlagens principer.

Men jag noterar också, med beklagande, hur märkvärdigt tysta moderaterna och folkpartiet varit i den frågan. Tydligen var det faktum att "ribban" för en socialdemokratisk valseger höjdes genom kds-avtalet i sig så lockande att man valde att ligga lågt.

Nu är emellertid valdagen över. Och resultatet visar att man inte vinner val på matematik, utan på politik. Eller, med andra ord: I röster räknat fick centern billigare mandat än vi andra, men till ett högt politiskt pris.

Folkpartiet vann en stor seger på de andra borgerliga partiernas bekostnad. Det finns all anledning att gratulera till en väl genomförd valkampanj. Nu säger man från högerhåll att folkpartiet egentligen företräder en ännu mer orättfärdig politik än moderaterna, att det bara är fråga om en socialliberal fernissa och att Westerberg egentligen är den värste av alla nyliberaler. Andra säger att det i själva verket är fråga om något av en socialliberal förnyelse. Endast erfarenheten kan visa vilken av dessa tolkningar som är den riktiga. Enligt min mening vore det i och för sig bra för landet om det fanns också en borgerlig vänster.

Herr talman! Den politiska betydelsen av 1985 års riksdagsval är stor.

Nyliberalismen har slagits tillbaka. Välfärdssamhället har värnats. Den socialdemokratiska regeringen har fått uppdraget att fortsätta att driva den tredje vägens ekonomiska politik. Detta mandat kommer att styra vår politik. Under den kommande valperioden kommer regeringen att med särskild kraft ta sig an de stora framtidsfrågorna: freden, miljön, välfärden och sysselsättningen.

Den första stora uppgiften är att värna freden genom en fast och konsekvent neutralitetspolitik. Nästa vecka högtidlighålls Förenta nationernas 40-årsjubileum. Alltsedan Sverige 1946 blev medlem har FN utgjort en hörnsten i vår utrikespolitik. Många svenskar har deltagit i FN:s arbete för fred och för ekonomisk och social utveckling. Vårt stöd för världsorganisationen är helhjärtat.

FN:s grundläggande uppgift är att främja internationell fred och säkerhet. I kärnvapenåldern är detta arbete viktigare än någonsin. FN:s stadga och verksamhet bidrar också till ökad uppslutning bakom folkrätten och respekt för de mänskliga rättigheterna.

Ett åsidosättande av internationell rätt och mänskliga rättigheter leder ofta till ökade spänningar, både inom och mellan länderna. Därmed blir också freden hotad. När vi arbetar för viktiga principer som respekt för folkrätten och skydd för de mänskliga rättigheterna blir detta också en del av fredsarbetet. Vi gagnar därför även vår egen säkerhet genom detta engagemang.

Under dessa dagar har de här principerna särskild aktualitet i två krisområden.

Vi fördömer apartheidregimen i Sydafrika för dess folkrättsstridiga handlingar mot grannstaterna och för dess hårda inre förtryck. Den svenska regeringen kommer att utnyttja alla möjligheter att bidra till att avskaffa apartheidsystemet och främja en demokratisk utveckling. Vi skall öka ansträngningarna att få till stånd mer omfattande och bindande FN-sanktioner. Vi skall lägga fram ett nytt nordiskt handlingsprogram. Vi skärper vår egen politik.

I Mellanöstern präglas situationen av en ny våg av terror. Denna till synes ändlösa spiral av våld drabbar inte bara de stridande parterna, utan även oskyldiga civila och länder utanför det egentliga konfliktområdet. Urskillningslösa terroråd och vedergällningsaktioner kan – oavsett om de utförs av stater, enskilda eller organisationer – bara försvåra möjligheterna till en fredlig lösning i Mellanöstern.

I FN ges varje land tillfälle att säga sin mening och att konstruktivt delta i arbetet för fred, frihet och rättvisa i världen. Kanske har organisationen en alldeles särskild uppgift att fylla i tider då de allra största staterna söker egna överenskommelser och uppgörelser inom ett antal områden. Dessa kontakter rör frågor som i flera fall egentligen angår alla folk. Det gäller ödesfrågan framför alla: att förhindra ett kärnvapenkrig. Men det gäller också frågan om hur världens resurser skall fördelas. I dessa frågor borde alla folks intressen beaktas. Därför är FN ett omistligt verktyg för att uttrycka de krav som reses runt om i världen på ett stopp för kärnvapenkapprustningen, på respekt för folkrätten, på skydd för de mänskliga rättigheterna och på ekonomisk och social rättvisa.

Den andra stora framtidsfrågan är värdet av vår livsmiljö. Den är avgörande för vår framtid och för vår överlevnad. Vi socialdemokrater har mycket kvar att lära i miljöfrågor. Vi har varit så angelägna om en god tillväxt och en höjd levnadsstandard för breda folkgrupper som levde i fattigdom att vi kanske ibland kommit att försumma miljön, inte minst när det gäller lokala frågor som människor betraktar som viktiga. Men det bör samtidigt sägas att socialdemokraterna i många fall varit föregångare i miljöfrågorna, både internationellt och i vårt eget land – något som syns bl. a. i att det vatten som omflyter detta hus numera är badbart.

Under den kommande mandatperioden vill vi gå vidare. Miljöpolitiken kommer att vara ett högt prioriterat område. En särskild miljöminister har tillsatts. Hans uppgift kommer bl. a. att vara att driva kampen mot luftföroreningar och försurning. Vi måste minska utsläppen av svavel och andra farliga ämnen kraftigt. Därför kommer vi redan i höst att lägga fram förslag som syftar till att påskynda övergången till blyfri bensin och bättre avgasrening. Vi vill minska användningen av bekämpningsmedel och gifter i jordbruket. Medborgarna i vårt land skall inte behöva vara rädda för att den mat de äter skall göra dem sjuka. De skall inte heller behöva acceptera att deras arbetsplatser hotar deras hälsa. Vi vill därför förbjuda nyanvändningen av asbest, och vi kommer att lägga fram förslag om detta under mandatperioden.

Det tredje huvudområdet för politiken kommer att vara utvecklingen av välfärden och förnyelsen av den offentliga sektorn. Vi kommer under mandatperioden att återställa nivån för delpensionen. Det betyder mycket för dem som har tungt och slitsamt arbete. Vi vill bygga ut barnomsorgen, så att alla barn har rätt till en plats på dagis eller hos en dagmamma. Vi vill förbättra föräldraförsäkringen, för att öka föräldrarnas möjligheter att vara hemma hos barnen när de är små.

En rättvis fördelning kommer under de närmaste åren att stå i förgrunden för regeringens omsorger. Det senaste årtiondet har inneburit att nya klyftor skapats som en följd av den ekonomiska krisen. Löntagarna har tappat en månadslön i köpkraft sedan 1976 – särskilt svårt drabbade har de vanliga barnfamiljerna blivit – samtidigt som en mindre grupp spekulanter och "klippare" kunnat göra stora vinster i inflationens hägn.

En sådan utveckling är ohållbar. Den är orättvis och undergräver solidariteten. Det är inte rimligt att de som förlorat mest under de gångna åren även under kommande år skall behöva stå tillbaka för de välbeställda. Det är en gammal sanning, att om vi gemensamt skall kunna lösa krisen måste vi föra en politik som håller samman nationen, som inte vältrar över krisens kostnader på dem som har det svårast. Detta kommer att prägla fördelningspolitiken under den kommande regeringsperioden.

Vi kommer att värna välfärdssystemet – men också förnya det. Den offentliga sektorns service måste förbättras. Valfriheten måste ökas, det lokala inflytandet stärkas, regelsystemen förenklas och folkkrörelsernas engagemang vidgas. Och de anställda inom den offentliga sektorn måste få ett större personligt och ekonomiskt ansvar.

Genom den offentliga sektorn har vi avskaffat många av bristerna och problemen i det gamla Fattigsverige. Nu måste vi gå vidare. Nu, när vi byggt

upp stora resurser för att ge människorna den vård, den utbildning och den omsorg de efterfrågar, måste vi utveckla sättet att använda dessa resurser – både för att ge människorna så god service som möjligt och för att skapa de möjligheter till inflytande och ansvar som en levande demokrati förutsätter. Detta är en spännande utmaning, och om vi lyckas innebär det en betydelsefull ökning av människornas frihet.

Den fjärde stora framtidsfrågan vid sidan om freden, miljön och välfärdspolitiken kommer naturligtvis att vara den ekonomiska politiken och kampen för den fulla sysselsättningen.

Den tredje vägens ekonomiska politik har under den gångna mandatperioden skördat framgångar. Om jag i den allmänpolitiska debatten hösten 1982 – efter regeringsskiftet, precis då den tredje vägens ekonomiska politik hade sjösatts – hade påstått att vi under den kommande mandatperioden skulle klara av att kraftigt öka produktionen, investeringarna och sysselsättningen samtidigt som inflationen, budgetunderskottet och bytesbalansunderskottet skulle minska, så hade knappast någon trott det.

Icke desto mindre är detta vad som skett. Under de tre senaste åren – 1983–1985 – har vår samlade produktion ökat med 9 %, industriproduktionen ökat med 15 %, de samlade investeringarna stigit med 13 % och industrins investeringar ökat med hela 43 %. Budgetunderskottet har minskat med 30 miljarder, underskottet i våra affärer med utlandet har minskat med 11 miljarder och inflationen har minskat från 10 % till drygt 5 %. Arbetslösheten har minskat med 13 000 personer och sysselsättningen har ökat med 81 000.

Dessa siffror innebär att Sverige lyckats gå emot den förhärskande internationella strömningen. Vi har visat att det är möjligt att på en och samma gång minska underskotten och stimulera ekonomin. Detta är en betydelsefull framgång. Medan massarbetslösheten breder ut sig som en farsot i Europa har vi förmått gå åt motsatt håll. Det kan vi med rätta vara stolta över.

Men vi måste samtidigt vara realistiska. Den förra mandatperiodens framgångar berodde i hög grad på en lyckad och kraftfullt genomförd devalveringspolitik. Men vi kan inte devalvera igen – och samtidigt löper vi risken att världskonjunkturen nu går in i en fas med långsammare tillväxttakt än tidigare. Därmed riskerar vi att tappa en del av draghjälpen utifrån.

Det betyder i sin tur att den tredje vägens politik nu kommer att ställas inför ett verkligt eldprov. Det blir nu det kommer att avgöras om vi verkligen orkar fullfölja strategin, om vi med kraft och konsekvens förmår att driva politiken vidare, även då de yttre omständigheterna blir mindre gynnsamma.

Förutsättningen för att vi skall kunna fortsätta att föra landet ur den ekonomiska krisen är att vi förmår slå vakt om konkurrenskraften – vilket i sin tur kräver att vi bryter 1970-talets mönster för pris- och lönebildningen.

För att de hittills uppnådda positiva effekterna av den förbättrade konkurrenskraften skall kunna befastas och resultera i en långsiktigt hållbar uppgång av produktion, investeringar och sysselsättning krävs att inflationen varaktigt bringas ned från 1970-talsnivån. Det har varit svårare än vi räknade med att få denna nedväxling till stånd, men nu har den inletts. Under årets första nio månader var prisstegringen den lägsta på över ett årtionde.

Inflationen över det senaste året har varit hög, internationellt sett, men nedgången är just nu påtagligt snabb. Studerar man listan över inflationstakten, t. ex. i det senaste numret av *The Economist*, finner man att prisstegringarna i Sverige under den allra senaste mätperioden ligger långt under dem i flera viktiga konkurrentländer; de är t. ex. bara hälften av USA:s och mindre än hälften av Storbritanniens – trots den mycket höga arbetslösheten i de länderna.

Det är nu av avgörande betydelse att denna nedpressning av inflationen fortsätter. Ty en hög inflation skulle innebära att vi gradvis sladdar tillbaka in i 70-talsproblemen.

- En högre inflation än i omvärlden betyder att vi urholkar konkurrenskraften. Det slår ut industriell kapacitet och driver upp arbetslösheten, samtidigt som bytesbalansen försämras.
- En hög inflation försämrar också den offentliga sektorns finanser, eftersom de offentliga utgifterna i högre grad än inkomsterna följer priser och kostnader.
- En hög inflation skapar orättvisa omfördelningar av inkomster och förmögenheter, undergräver skattesystemet och belönar konsumtion på kredit i stället för arbete och sparsamhet. Därmed fräts den ekonomiska och samhälleliga moralen ned.
- En hög inflation urholkar reallönerna och sänker löntagarnas standard. Den driver därmed fram ständigt nya kompensationskrav, som hotar att permanenta inflationsspiralen och låsa fast oss i svåra ekonomiska problem.
- En hög inflation innebär också att osäkerheten om framtiden återkommer och att investeringarna därigenom minskas och blir alltmer kortsiktiga. Därmed försvagas samhällsbyggandet.

I kampen mot inflationen bör vi därför allesamman kunna enas. Vi måste alla – löntagare, företagare, bönder och pensionärer – ta vårt ansvar för att pressa tillbaka prisstegringarna och föra vårt land tillbaka till samhällsekonomisk balans.

Det innebär att företagen inte kan tillåtas höja priserna utöver vad kostnadsstegringen motiverar. Det innebär att jordbrukarna måste se till att hålla tillbaka matpriserna. Det innebär att budgetpolitiken måste vara stram, så att budgetunderskottet fortsätter att minska. Och det innebär att löntagarna måste ställa in sig på låga nominella lönepåslag – inte för att få lägre köpkraft, utan tvärtom för att trygga och om möjligt förbättra den reala köpkraften.

Genom Rosenbadssamtalen i våras kom parterna överens om en löneram på låg nominell nivå i år. Samtidigt samordnades avtalsperiodernas längd, vilket är ett viktigt framsteg. Och mot bakgrund av att löntagarna i genomsnitt förlorat en månadslön i real köpkraft sedan 1976 och att företagets vinster kraftigt stigit samtidigt som arbetslösheten sjunkit, är det faktiskt ganska uppseendeväckande att lönekostnadsstegringen i år *sjunkit* påtagligt jämfört med i fjol.

Ändå kommer vi inte heller i år att hålla oss inom de uppsatta ramarna. Även på stora företag, vars ledande företrädare slöt upp bakom Rosenbads-

överenskommelsen, har det förekommit lönekostnadspåslag – bl. a. genom löneglidning – som spräckt den centrala ramen.

Inför nästa års avtalsrörelse måste denna utveckling brytas. Såväl arbetsgivarna som löntagarna måste ta sitt ansvar för Sverige. Den statliga lönepolitiken kommer att vara stram. Vad gäller de privata arbetsgivarna visar de i allmänna uttalanden oftast en betydande insikt när det gäller kostnadsutvecklingens betydelse för samhällsekonomin. Men samtidigt är de sällan, var och en för sig, särskilt ovilliga att spä på den del av kostnadsutvecklingen där de själva har ett direkt inflytande. Det mönstret måste ändras.

Också löntagarnas krav måste anpassas till det samhälleekonomiska läget. Alla grupper kan inte samtidigt vara eftersatta och kräva kompensation för vad andra fått. Vi måste bryta oss ur ett förlamande kompensations- och garantitänkande som hotar att låsa fast de nominella löneökningarna på en nivå, långt högre än konkurrentländernas. Det är till förfång även för löntagarna själva.

Herr talman! Den ekonomiska politiken är en långsiktig strategi. Den kommer att ta tid att genomföra. Den kommer att möta många svårigheter och kräva mycken möda. Men det är av avgörande betydelse för vårt land att den lyckas.

Jag menar att under den gångna mandatperioden återvann vi ett förtroende för att det går att lösa den ekonomiska politikens problem, och detta i sin tur skapade ett mått av förtroende och tillförsikt inför framtiden i den svenska nationen som är av oerhört stor betydelse. Detta förtroende skall vi inte låta svikta.

Oppositionspartierna har naturligtvis andra värderingar än vi socialdemokrater. De står för en annan politik, och de kommer självfallet att kritiskt granska regeringens verksamhet, våra förslag och beslut. Icke desto mindre hoppas jag att vi gemensamt skall kunna finna beröringspunkter, öppningar i det politiska läget, som gör att ett konstruktivt arbete i landets intresse kan komma till stånd här i riksdagen.

I utskotten finns det – inom alla partier – en stor sakkunskap. Det är viktigt att den kunskap som finns i riksdagen tas till vara. Och jag hoppas att alla riksdagsledamöter är villiga att låta sin sakkunskap bidra till landets förkovran.

Från regeringens sida är vi villiga att lyssna på alla partier och synpunkter. Förutsättningen för att diskussionerna skall kunna bli fruktbara är att varje fråga bedöms på egna meriter. Jag tror att det är ofruktbart att förse sina ståndpunkter med olika typer av villkor – och jag tror inte heller att det speglar vad det svenska folket just nu vill se i riksdagen. Jag är övertygad om att människorna i vårt land nu mer än något annat vill se konstruktivt arbete, ansvar och resultat till värn för sysselsättning och välfärd. Det är det mandat väljarna givit oss i 1985 års val.

Anf. 8 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna förlorade sju mandat i valet. Det betraktar Olof Palme som en stor framgång. Vi förlorade tre mandat, det skall erkännas, men det var mycket och länge om vårt väldiga förlustval.

Jag har försökt anlägga en viss ödmjukhet i framtoningen mot bakgrund av

att vi de facto förlorade ett antal mandat. Det ankommer inte på mig att ge statsministern några råd i den delen, men min far, en gammal fin ämbetsman, sade att ödmjukhet skadar aldrig. Och han sade: Högmod går före fall. Det kan kanske ligga något i vad min gamle far sade.

Om statsministern tror att valresultatet är ett klartecken för fonderna blir det bekymmersamt inför 1988. Om statsministern tror att valresultatet är ett tecken på att vi inte vill ha valfrihet blir det besvärligt inför 1988. Om statsministern tror att det i riksdagen i dag finns fler röster för kollektivanslutning är det bekymmersamt. Om statsministern tror att det efter det här valet finns fler röster för kommunala monopol har han också fel. Om statsministern inte inser att det i riksdagen finns fler röster för alternativ inom sjukvård, barnomsorg, äldreomsorg, fler röster för fri radio och TV och för val av skola kan det också bli bekymmersamt. En viss självprövning är nog nyttig hos alla parter.

Statsministerns tal blev dock ju längre det led mindre högmodigt, och när han kom till inflationsavsnittet kände jag inte igen statsministern från valrörelsen, då vi ju – åtminstone de sista månaderna – var världs bäst. Nu sade statsministern att vi har en internationellt sett hög inflation. Jag tror att det är klokt att vi inser detta. Statsministern sade också att regeringspartiet var intresserat av att lyssna på sakskalet från alla partier – jag välkomnar denna inställning. Låt oss sedan i all ödmjukhet gemensamt avvakta hur mycket man faktiskt kommer att lyssna.

Vi moderater har aldrig talat om systemskifte – jag skall villigt erkänna att Olof Palme har nämnt ordet. Vad vi har sagt är att det behövs ändringar på en hel del områden i Sverige; vi behöver en hel del systemförändringar. Vi har en offentlig sektor som är för stor; den måste frysas, och vi måste låta den andra sektorn – den fria industrin och näringslivet – växa. Alla kommer att inse att vi måste spara i denna offentliga sektor. Vi har då visat på alternativ: alternativ till barnomsorgen, inte bara kommunal barnomsorg, som ni fortfarande vill bygga ut som den egentligen enda möjligheten för människor, alternativ för skola, alternativ i rätten att välja läkare, att välja sjukgymnast, kort sagt att välja vård, och mycket annat sådant.

Vi tror att det är alldeles nödvändigt med alternativ, och vi kommer aldrig att vika en tum när det gäller att driva de frågorna. Alternativ är en nödvändighet om vi skall klara den service Sveriges folk vill ha. Alternativ är det enda sättet att göra det billigare. Det är det enda sättet att inte bara gå mot en tung, trist nedskärning, som medför längre köer till starroperationer, större otrivsel i långvården och mycket annat som Gertrud Sigurdsen så väl känner till – jag tänker på alla de problem vi har i den offentliga sektorn. Finner vi inte alternativen går vi mot gråhet, tristess, dysterhet och nedskärningar. Vi kommer inte att ge oss på den punkten. Tvärtom.

Vi kommer att fortsätta att slåss för alla de alternativen, att slåss för större och fler alternativ. Vi känner oss i den delen på inget sätt nedslagna. Vi vet att allt ännu inte är sagt som kan sägas för att bilda opinion, att vi har en fantastisk opinionsbildande uppgift framför oss. Jag vill gärna uppmana statsministern i hans nymornade intresse för att lyssna: Fundera på om det inte kan ligga mycket i detta – att man öppnar möjligheter, att man skapar alternativ, att man ser förutsättningen för de många som i dag arbetar utanför

den offentliga sektorn att bidra och också för de många som i dag arbetar inom den offentliga sektorn att bidra med sina uppslag och idéer. Annars klarar vi inte framtidens service och framtidens vård. Vi kommer aldrig att få eget rum i långvården om vi skall fortsätta bygga ut stora institutioner. Förutsättningen för att klara det är att låta tusentals människor som har egna idéer och vill ta initiativ få starta, pröva sina vingar. Då kommer vi att klara det. I annat fall kommer köerna bara att växa.

Vi moderater är inte modstulna. Vi är övertygade om att vi har rätt, vi är övertygade om att framtiden kommer att visa att vi har rätt i att den offentliga sektorn i dag inte kan tillåtas växa, utan att det är näringslivet och den fria sektorn som måste växa. Vi är övertygade om att när vi säger att människor vill leva på sin lön och inte betala så mycket i skatt att de blir beroende av bidrag har vi en överväldigande majoritet av Sveriges folk bakom oss, som tycker det är rätt och riktigt att varje människa skall kunna få försörja sig och sin familj genom ett eget, riktigt och rejält arbete. Här ser vi en utmaning och en möjlighet.

Vi har gjort våra misstag, och vi erkänner dem. Vi lider inte av den bristen att vi inte kan se att vi gör fel. Men just när man insett sina misstag kommer man stärkt tillbaka. Vi har inte slagits tillbaka, Olof Palme! Vi kommer tillbaka, och vi kommer tillbaka med en härlig kraft – det lovar jag statsministern. Statsministern är också välkommen att lyssna till alla våra saksäl.

Anf. 9 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Kammaren är kanske inte det bästa forumet för att diskutera siffror, men jag blir alltid lika fascinerad när jag hör Olof Palme berätta om utvecklingen i svensk ekonomi. Han säger t. ex. att budgetunderskottet har minskat med 30 miljarder kronor.

De siffror som vi faktiskt kan jämföra är utfallet budgetåret 1981/82, alltså det sista budgetåret då mittenregeringen hade fullt ansvar för budgeten, och det sista året som Olof Palme har haft fullt ansvar för budgeten, alltså 1984/85. Om vi skall mäta i kronor har budgetunderskottet mellan de två budgetåren ökat med 4 miljarder kronor, men budgetunderskottet har naturligtvis mätt i samma penningvärde ändå minskat mellan de här åren.

Därför har Olof Palme något att slå sig för bröstet för och säga: Titta, jag har lyckats. Men varför överdriva på detta orimliga sätt om vilka framgångar som har nåtts?

Inflationen har sjunkit från 10 till 5 %, säger Olof Palme. I verkligheten har den sjunkit från knappt 8 till knappt 7 %, alltså ungefär en procentenhet, om vi jämför situationen i september 1982 med situationen i september 1985.

Det är bra att inflationen har gått ned med en procentenhet, men varför överdriva med 400 % när man skall framhäva hur duktig man är? Jag tror att debatten skulle vinna på att vi höll oss till fakta och inte till förhoppningar. Det har ofta visat sig att förhoppningarna har grusats när vi har jämfört med det verkliga utfallet.

Lars Werner och Olof Palme har antytt att valet skulle ha givit ett utslag mot alla tankar på systemskifte. Det beror naturligtvis på vad man lägger i ett sådant ord. Det går lätt troll i ord, och systemskifte har varit ett slags

trollformel som socialdemokraterna har använt sig av i hela valrörelsen för att försöka skrämman människor riktigt ordentligt.

Men vad debatten egentligen har handlat om – om vi bortser från etiketterna – är ju vår önskan att se till att människor skall få göra verkligt viktiga val. Att man inte bara skall tillåtas att välja strumpor, tandkräm och sådant utan att man också skall få större möjligheter att bestämma vilken tillsyn barnen skall ha när de är små, vilken skola barnen skall gå i när de blir litet äldre, vilken omsorg man skall få på sin ålders höst ifall man inte kan klara sig själv och många sådana saker – ja, t. o. m. bestämma i vilket politiskt parti man skall vara med. Det är detta som debatten har handlat om. Och där har också vi förordat ett systemskifte.

Symbolfrågan för hela debatten om systemskifte och systemförändringar har varit Dagmar. Och hur gick det i valet? Jo, valet gav ett alldeles entydigt resultat: de två partier som har slagits för Dagmar tappade 19 mandat. Och lägger vi dessutom till vpk, som väl inte har haft något emot reformen, blir det 20 mandat. Det är det utslag som det här valet har givit. Dagmarpartierna tappade 19 eller 20 mandat. Det kan inte ses som något annat än ett misstroende från väljarna mot de monopolsträvanden för vilka Dagmar är en symbol. Det finns många andra områden där socialdemokraterna eftersträvar monopol, men Dagmar har varit symbolen i den debatt som vi har fört under valrörelsen.

För oss är det lika viktigt nu som tidigare att försöka stimulera dem som vill ge människor större valfrihet, som vill skapa alternativ till den offentliga servicen. Om detta kommer med all säkerhet mycket av den politiska debatten under de närmaste åren att handla. Var folkpartiet står i den debatten är helt klart. Om det är detta som Olof Palme menar med systemskifte kommer vi att fortsätta att slåss för ett systemskifte.

Olof Palme tog också upp miljöfrågorna i sitt anförande. Vi välkomnar naturligtvis alla Ingvar Carlsson som miljöminister. Själv hyser jag stor beundran för Ingvar Carlssons förmåga att med stor akkuratess kasta sig över det ena stora området efter det andra. Vi hoppas att han skall bli framgångsrik på detta område – framgångarna har kanske varit mindre när det gäller frihetsarbetet under de gångna åren.

Men då är frågan: Vad har regeringen för planer? Det går an att säga att vi skall angripa försurningen. Det som Olof Palme konkret redovisade i sitt anförande var egentligen bara att socialdemokraterna nu möjligen har börjat inse att de åtgärder som folkpartiet och centern tidigare har föreslagit är bra.

Vi kanske skall tolka talet så att det nu blir en tidigareläggning av t. ex. de skärpta kraven på avgasrening på bilar, det som kallas för katalytisk avgasrening. Vi får se vad som kommer.

Men samtidigt är vi medvetna om att en mycket stor del av försurningsproblemen i Sverige beror på att det blåser in föroreningar från andra länder som regnar ner över svenska skogar och svenska sjöar. Då är frågan: Vad skall vi göra med de länder som trilskas på det här området, som vägrar att vidta åtgärder för att skärpa kraven i fråga om vilka utsläpp som skall tillåtas? Då, talar jag, som vi alla vet, i första hand om Storbritannien och Polen.

Vi föreslog för ganska länge sedan här i kammaren att man borde göra en alldeles unik insats från svensk sida för att försöka övertyga den engelska

regeringen om hur allvarligt vi tillsammans ser på den här frågan. Men denna fråga har regeringen skjutit framför sig. Ingenting dramatiskt har egentligen gjorts, och det är nu hög tid att reagera.

Kan vi inte genom normala metoder övertyga engelsmän och polacker om att det nu är nödvändigt att vidta åtgärder, bör man enligt vår mening dra dessa bägge länder inför Internationella domstolen i Haag. Låt mig därför till sist fråga statsministern: Är regeringen beredd att nu ta till mer drastiska åtgärder än hittills? Och är regeringen beredd, om inte det ger resultat, att också gå till Internationella domstolen i Haag och se till att Polen och England åtalas för brott mot folkrätten?

Anf. 10 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Olof Palme ondgjorde sig över att vi från centerns sida under valrörelsen inte hade visat något intresse av att kompromissa åt vänster. Jag trodde att det var klart för Olof Palme att på grund av hans eget och socialdemokraternas uppträdande finns det för det första av ideologiska skäl och för det andra av erfarenhetsskäl ingen möjlighet resp. inget intresse för kompromisser med socialdemokraterna.

Låt mig påminna om att Olof Palme själv gick i god för att kollektiva löntagarfonder skulle införas i Sverige endast under förutsättning att det kunde skapas en bred enighet om detta. Det var det besked Olof Palme gav till andra partier och till valmanskåren före valet 1982.

Men den enighet som behövdes var enigheten med kommunisterna. Så genomförde man förslaget om löntagarfonder och tog detta avgörande steg mot ett kollektivistiskt och socialistiskt samhälle, och så bygger man på det med åtgärder som gröper ur den enskilda äganderätten.

Sedan begär Olof Palme att ett parti som står för raka motsatsen till ett centralistiskt och socialistiskt samhälle, ett parti som står för ett decentralistiskt samhälle, skall överse med och inte fästa någon betydelse vid den klara ideologiska kursändring som socialdemokraterna står för och vara berett att kompromissa om enskildheter i sådana saker.

Det är på ideologiska grunder inte möjligt att träffa några kompromisser som har sammanhang med dessa frågor. Erfarenhetsmässigt borde Olof Palme begripa att förutsättningarna för uppgörelser är små, när man behandlar den man träffar uppgörelser med på det sätt som man gjorde med centern och med folkpartiet när vi hade träffat den stora uppgörelsen om marginalskatteåtgärderna, den största skattereform som någonsin har genomförts. När den väl är träffad, går man ut och säger att de andra lade sig platt på marken. Därefter driver man i en hel valrörelse frågan: Kommer ni att stå fast vid denna uppgörelse? Vi svarar ja, självfallet.

När valet är över är det första socialdemokraterna gör att ensidigt ändra på skatteuppgörelsen. Detta är i och för sig ologiskt. Om vi hade lagt oss platt på marken skulle socialdemokraterna ha fått precis som de velat. Varför skulle de då behöva ändra?

Men med sådana erfarenheter minskar naturligtvis aptiten. Ni socialdemokrater får lägga fram era förslag, och vi skall på samma sätt som tidigare granska dem i utskotten. Utskottsarbetet skall naturligtvis inte få "slamma igen". Det är bra om det går att skapa breda majoriteter i utskotten för

förslag från regeringen å ena sidan och oppositionen å andra sidan. Går det att skapa kompromisser där som får breda majoriteter, då är det bra. Men det förutsätter att regeringen också har den inställningen att man är beredd att lyssna till andras förslag.

Några förhandsöverenskommelser med socialdemokraterna är av de skäl jag redovisade icke möjliga.

Jag vill liksom Bengt Westerberg säga att det är bra om socialdemokraterna har insett att det är en olycklig uppskovstaktik de fört när det gäller försurningsfrågorna. Vi skall naturligtvis med intresse studera det förslag som statsministern annonserade, och jag upprepar: Varje år vi förlorar i kampen mot försurningen innebär en stor förlust för hela samhället.

Till sist, herr talman: Olof Palme hade i sitt tal ett stort avsnitt om fördelningspolitiken, där temat och ordvalet var detsamma som i valrörelsen, nämligen att socialdemokratin är en garant för omtanken om de sämst ställda också i ekonomiskt kärva tider.

Men jag ställde en direkt fråga: Kommer ni att framhärda i och är det ett uttryck för socialdemokratisk fördelningspolitik att det är viktigare att den som har en pension på 3 917 kr. plus halva sin arbetsinkomst att leva på, får en höjning med 1 175 kr. i månaden, än det är att den pensionär som bara har 1 744 kr. i månaden att leva på får en förbättring?

Är det ett praktiskt exempel på vad ni menar med fördelningspolitik?

Anf. 11 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Vi skall gå rakt fram, sade Olof Palme. Men detta är ju inte en positionsbestämning. Den raka vägen kan gå rakt åt --- ja, jag skall inte svära. Vi vanliga människor hamnar dessutom en och annan gång vid ett vägskäl där vi måste välja mellan höger och vänster.

Det var nog rätt många människor som andades ut på valnatten, när det blev klart att de borgerliga partierna besegrats.

Nu har det här excercerats med att man förlorat så och så många mandat, men det finns i alla fall en arbetarmajoritet i detta hus.

Samma människor som andades ut på valnatten blev rätt förvånade när de hörde statsministern och en del andra företrädare för regeringen ganska snart efter valet tala om samarbete med samma partier som man hade kämpat mot under hela valrörelsen och under de gångna tre åren. Jag tror att de med all rätt uppfattar detta med förvåning, för att inte använda kraftigare och mer adekvata uttryck.

I valrörelsen och även efteråt har det diskuterats mycket om de uppgörelser som vårt parti träffade med regeringen under den gångna valperioden.

Det är riktigt att vi träffade uppgörelser, t. ex. om att sänka eller sätta stopp på priset av vissa matvaror, hålla tillbaka hyreshöjningarna, höja barnbidragen, öka insatserna mot arbetslösheten, tillfälligt höja förmögenhetsskatten och att införa en särskild omsättningsskatt på aktiehandeln. Det här var uppgörelser som jag tror regeringen aldrig hade kunnat komma överens om med de borgerliga partierna, eftersom dessa står för ett helt annat slags politik med besparingar och sociala nedskärningar. Det var den typ av uppgörelser som regeringen bara kunde träffa med vårt parti. Det var samtidigt uppgörelser som jag tror hade stöd av majoriteten av det svenska folket.

De var inte bra i alla avseenden, det har jag aldrig påstått. Men jag vågar ändå påstå att de ur fördelningspolitisk synpunkt var betydligt bättre än regeringens ursprungliga förslag. Det är därför jag frågar nu, och frågade förut: Vad är det ni vill träffa uppgörelse om med de borgerliga partierna? Vad är det för stöd som ni söker från högern?

Det kan knappast vara fråga om att öka insatserna mot arbetslösheten, eftersom de borgerliga ju är måttligt intresserade av detta. Det kan heller inte vara fråga om att hålla tillbaka priser och hyror, för samtliga de tre borgerliga partierna är mera intresserade av att tillfredsställa fastighetsägarnas krav på höjda hyror. Det kan inte vara fråga om att sänka skatterna för låg- och medelinkomsttagarna, därför att de borgerliga i första hand vill sänka skatterna för höginkomsttagarna. Jag har väldigt svårt att tro att det samarbete som ni söker med högern kan handla om att avveckla kärnkraften, även om jag är glad i dag för Fälldins rejäla besked om att man inte skall satsa på Ringhals 2. Under valrörelsen svarade inte Fälldin på denna fråga, för efter valet skulle han ju regera med Adelson i första hand. Det kan inte heller vara fråga om att regeringen skall samarbeta med de borgerliga partierna om att nedrusta, eftersom de borgerliga vill spä på de svenska militärutgifterna med ytterligare ett antal miljarder kronor.

Det är därför jag ställer frågan: Vad är det ni vill samarbeta med de borgerliga om?

Vi har sagt att vi är beredda att diskutera och träffa uppgörelser med regeringen, precis som under de gångna tre åren. Vi ställer inga ultimatum. Det vet ni. Men vi är mycket bestämda på en punkt, och det är att det skall vara uppgörelser som är fördelningspolitiskt rättvisa, dvs. att man skall ta pengarna där de finns – från rekordvinster, spekulation, snabba klipp och gärna också genom högre moms på aktier. Vanliga löntagare och pensionärer skall gynnas av uppgörelserna, t. ex. genom åtgärder för att hålla nere priser och hyror, för att få rättvisare skatter och för att ordna nya arbeten. Det här är en positionsbestämning från vår sida. Ta det för vad det är. Det handlar alltså i verkligheten förr eller senare om ett vägval. Hoppande majoriteter tror vi inte på.

Sedan var det en fråga som jag inte fick svar på, och det gällde reallönerna. Det är viktigt att klara ut denna fråga. Menar ni från regeringens sida att löntagarna inte skall få höjda reallöner? Skall man driva en politik som innebär att reallönerna skall sänkas, eller i bästa fall skall stagnera? Det är mycket märkligt om ni har den uppfattningen. Då driver ni exakt samma linje som Arbetsgivareföreningen och de borgerliga partierna. Det måste väl ändå vara rätt besvärande att hamna i det sällskapet. Om reallönerna skall drivas ner eller stå still, då kommer inkomstklyftorna att fortsätta att öka. Detta får till följd att ekonomin mattas, och vi riskerar på sikt att få ännu högre arbetslöshet än vad vi har i dag.

Anf. 12 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Till Lars Werner vill jag säga att vi dess bättre väl har kunnat notera någon förbättring av reallönerna i fjol och i år. Vi hoppas att så skall kunna bli fallet även i framtiden, men några förutsättningar härför är bl. a. att vi håller inflationen nere och får låga nominella löncökningar.

På en punkt är Ulf Adelsohn och jag alldeles överens, nämligen att han hade en utomordentligt trevlig far, som jag under åtskilliga år hade glädjen att samarbeta med i riksdagen medan denne var kansliråd i justitiedepartementet. Dessutom var det en klok karl. Det var synd att moderaterna inte lyssnade litet tidigare på sentensen att högmod går före fall.

Vidare vill jag korrigera Ulf Adelsohn i ett avseende. Han sade: Vi talade aldrig om systemskifte. I valupptakten den 11 augusti sade han t. ex.: "Låt oss gå till val på behovet av systemskifte. Låt oss göra ett val sprängfyllt av behovet av sunt förnuft." Den språkliga utformningen av det senare uttalandet skall jag icke närmare beröra, men i varje fall det första uttalandet är entydigt.

Westerberg har svårigheter med siffrorna. Han jämförde budgetunderskotten för 1983 och 1985. Kalenderåret 1983 var budgetunderskottet 83 miljarder, och för kalenderåret 1985 blir det enligt den senaste prognosen 52,6 miljarder. Det är en minskning med 30 miljarder. Det är ingen överdrift utan ett faktum. Jag begriper inte varför Westerberg förnekar det. Ändå var jag ju så vänlig att jag inte berörde den katastrofala utveckling av statsfinanserna som skedde under de år då Westerberg var statssekreterare för budgetfrågor.

Jag tyckte att det som Westerberg sade om flyktingar var mycket bra. Jag tyckte att det var bra under valrörelsen, och jag berömde honom redan då offentligt för att han kritiserade Ulf Adelsohns besök i Trelleborg – även om jag tyckte att hans agerande kanske var i brutalaste laget när han i TV tre dagar före valet satt och ryckte fjädrarna av Adelsohn. Men i sak var hans ståndpunkt riktig. I sitt anförande i dag undvek Westerberg dock att beröra det tristaste i det här sammanhanget. Under valrörelsen har vi fått se hur partier och grupperingar på den yttersta högerkanten öppet har visat rasistiska tendenser. I några fall har deras propaganda rönt en sådan reaktion att det uppstått motdemonstrationer och tumult på flera platser i landet.

I Skåne finns det sedan några år tillbaka ett parti som i sitt partiprogram är öppet invandrarfientligt. Det är det s. k. Skånepartiet, som nu efter valet har en vågmästarroll i Malmö kommun. I Malmö har nu de tre borgerliga partierna bestämt sig för att samverka med Skånepartiet för att därigenom kunna ta hand om kommunens styrelse. Det är utomordentligt beklagligt att tre borgerliga partier – jag riktar mig nu alltså till alla tre – har inlett ett organiserat samarbete med ett parti med öppet rasistiska och invandrarfientliga tendenser.

Kritiken har inte uteblivit. Ett f. d. centerpartistiskt kommunalråd har menat att man överskridit gränsen för all politisk anständighet, och en ledande folkpartist har öppet hoppat av från sitt parti därför att det var berett att gå in i ett organiserat samarbete med ett – han kallar Skånepartiet så – högerextremistiskt parti.

Rör-inte-min-kompis-kampanjen har uttalat att det borde vara ett renlighetskrav att säga nej till samarbete med partier som Skånepartiet. Westerberg har t. o. m. kampanjens märke på sitt rockslag, men ändå har han i ett långt – i och för sig mycket bra – avsnitt om flyktingfrågor inte med ett ord nämnt detta spörsmål, och den tystnaden är mycket oroande.

Det finns personer som frågar sig om det är så att rasism och invandrar-

fientlighet till nöds kan godtas av folkpartiet, om detta gagnar partiets maktsträvanden. Jag kan inte tro det. Men det är mycket oroande att ha med ett långt avsnitt om flyktingar men icke med ett ord beröra dessa mycket uppseendeväckande händelser som upprört dem som engagerat sig i flyktingfrågorna och i kampen mot rasismen.

Jag tycker att man kan begära ett mycket klart besked av Bengt Westerberg. Hur ställer han sig till Skånepartiet och dess som jag menar rasistiska krav? Och hur ställer han sig till hans eget partis samarbete med denna grupp?

Det har talats en hel del ideologi – apropå högmod. Folkpartiet fick 14 % av rösterna. Man måste erkänna att Ulf Adelson fortfarande har 21 %, men om jag kunde tolka Bengt Westerberg rätt är nu moderaterna avförda från dagordningen, så att kampen står mellan socialliberalism och socialdemokrati, som Bengt Westerberg sade.

Då vill jag ställa några frågor om den här socialliberalismen. Hur är det egentligen?

Folkpartiet har i riksdagen föreslagit att sjukförsäkringen skall försämrats. Ersättningen skall de första tio dagarna minska till 80 %. Det skulle drabba arbetare i det privata näringslivet som inte är skyddade genom avtal. Även liberala tidningar har menat att detta är en klasslagstiftning, riktad mot arbetare i privat industri.

Jag frågar: Håller folkpartiet fast vid detta orättfärdiga förslag? Är det verkligen förenligt med socialliberalismen?

En av de borgerliga regeringarna sänkte ersättningsnivån inom delpensionsförsäkringen från 65 till 50 %. Det har lett till att arbetare med tunga jobb, den grupp som allra bäst behöver reformen, inte längre har råd att ta delpension – jag har mött många av dem. Folkpartiet har motsatt sig att delpensionen skall höjas till 65 %, så att också arbetare får råd att använda reformen.

Är det förenligt med socialliberalismen? Jag tycker att man skall vara lite precis här, när det förekommer så allmänna fraser om vad liberalismen är och inte är.

Thorbjörn Fälldin talar om undantagandepensioner. Men ni satt ju i regering i sex år. Under dessa sex år fick ni flera förslag om att ge tilläggspension till dessa grupper, men ni avvisade dem. Varför gjorde ni det, om ni känner sådan indignation i dag? Varför gjorde ni ingenting då?

Bakgrunden är det dåliga samvetet. Det var ju sedermera socialministern som åkte runt och lockade småföretagare att träda ur ATP-systemet, och det fick de väldigt ont av sedan. Det är bakgrunden. Men varför gjorde ni ingenting själva?

När det gäller skattereformen vill jag bara säga: Jag har aldrig sagt att ni skulle ha fallit platt till marken. Jag vet ju mycket väl att det var en hård förhandling som så småningom ledde till resultat. Om det är detta som bränner i sinnet kan vi ta bort det.

Ni har också sagt att det gick litet hastigt veckan efter valet sist, då vi borde ha resonerat mer med er.

Men i övrigt har vi hållit överenskommelsen om denna skattereform, och den har genomförts. Det är en mycket bra skattereform, och den står vi för –

även i de delar där vi tog hänsyn till mittenpartiernas ståndpunkter i förhandlingarna.

Jag undrar: Är ni inom borgerligheten verkligen experter på samarbete? Thorbjörn Fälldin borde väl inta en något avspänd hållning till denna företeelse, efter att ha lett ett antal regeringar som sprack i småbitar på grund av bristande samarbete.

Om ni alla går upp och säger att vi sakligt skall pröva frågorna i utskott är det i alla fall ett framsteg, på sitt sätt. Men vad det kommer att leda till vet jag inte.

Lars Werner har sina aningar beträffande moderaternas vilja att samarbeta om en klok sysselsättningspolitik. Det är mycket möjligt, men undrens tid är ännu inte förbi, så de skall åtminstone få chansen i riksdagsarbetet. Detsamma vill jag säga om alla de borgerliga partierna. Det vi behöver är faktiskt saklighet och sunt förnuft. Då kanske det går att fortsätta att lyfta detta land ur den ekonomiska krisen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 13 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det kanske är klokt om statsministern inte förväntar sig under. Det krävs nog mera konkreta saker. Undrens tid är förmodligen förbi. Det gäller i varje fall om vi skall kunna samarbeta om sysselsättningspolitiken. Men jag är inte helt säker. I går tyckte jag mig höra mycket kloka uttalanden både av den nye löneministern och av statsministern, när de – precis som Kjell-Olof Feldt tidigare har gjort – sade att arbetsmarknadens parter på ett helt annat sätt måste ta sitt ansvar. Om de träffar avtal om för höga lönelöft, kan man inte räkna med att klara sysselsättningen.

Att jag säger att detta är klokt beror på att jag börjar undra om inte undrens tid plötsligt är kommen, med tanke på hur mycket ovet som jag har fått från den socialdemokratiska regeringen för de uttalanden som jag har gjort i just denna riktning. Jag har ju sagt att det inte går att ta fullt ansvar för sysselsättningen oberoende av vad arbetsmarknadens parter kostar på sig. Det har jag fått ovet för även av Bengt Westerberg, som gång efter gång har sagt att vi politiker självfallet måste ta ansvar. Naturligtvis anser också vi att alla i denna riksdag har ansvar för att de människor som ställs utan arbete har sin försörjning och trygghet, men det intressanta är – och jag vill gärna höra vad statsministern säger om detta – om man inom socialdemokratin nu fuller väl inser att det inte går att ta ansvar för sysselsättningen om arbetsmarknadens parter inte tar ansvar för sansade löneavtal. Om så är fallet, finns det helt andra förutsättningar att konkret tala om samarbete i denna mycket viktiga fråga. Men jag blir en aning förvånad, med tanke på hur mycket ovet som jag har fått, från många håll, när det gäller just arbetsmarknadens parter och deras ansvarstagande.

Det gläder mig, fru talman, att statsministern och jag har samma omdöme om min far. Men jag är på det klara med att vi inte har samma omdöme om min person, och det hade jag kanske inte väntat mig. Även om man inte skall

ärva fädernas missgärningar, ärver man väl inte det omdöme som statsministern har om ens far.

Statsministern talade om sunt förnuft. Jag tycker att det är ett mycket klokt och bra uttryck. Varför inte klart säga vad vi menar är sunt förnuft, det som striden ofta står om?

Jag har nämnt en sak, nämligen att arbetsmarknadens parter måste ta sitt ansvar. Vi tycker att det är sunt förnuft.

Vi har också sagt att vi tycker att det är sunt förnuft att man skall kunna leva på sin lön. Men det är ju bara en slogan. Vilka beslut sätter vi då bakom denna slogan? Jo, skatten för de breda TCO- och LO-grupperna måste sänkas, särskilt marginalsatterna. Men för att ha råd med detta i nuvarande budgetläge måste också bidragen sänkas. Det är en process som tar sin tid och som inte är helt lättgenomförd, men den måste till om vi skall åstadkomma det som vi anser är avgörande, nämligen att vanliga människor, tjänstemän och arbetare, i Sverige skall kunna leva på sin lön, leva på sitt arbete, och vara mindre beroende av bidrag. Då måste vi fatta de nämnda besluten – och också ta de problem som det innebär att det fördelningspolitiskt inte går att i ett omlägningsögonblick omedelbart klara ut alla detaljer. Men man har en entydig och klar strategi, och man måste naturligtvis hela tiden hjälpa dem som under en omlägningsprocess kan få bekymmer. Det anser vi vara sunt förnuft.

Vi anser det också vara en nödvändighet för framtiden, om vi vill ha ett folk som i arbetet verkligen ser det främsta och viktigaste, därför att detta arbete ger försörjning i stället för att allt större del av försörjningen är beroende av bidrag som beslutas i denna sal.

Sunt förnuft är också mycket mer. Bengt Westerberg sade att Dagmarreformen kanske var den stora vattendelaren när det gällde denna fråga. Jag håller med. I rätten för varje svensk att själv få välja sin läkare – sin sjukgymnast också för den delen – ligger någonting oerhört väsentligt. Människorna tycker att det är deras självklara rätt. Detsamma gäller möjligheten att få ett hembesök av en läkare som man själv valt. Jag tycker att detta är sunt förnuft. Kalla det gärna vad ni vill. Det intressanta är inte vad vi kallar det, utan reformens reella innebörd. Vi kommer aldrig att ge oss i det avseendet. Vi kommer att driva och fortsätta att driva detta krav tillsammans med folkpartiet – och jag tror, i stora delar, också på sikt tillsammans med centerpartiet.

Med sunt förnuft menar vi också det som egentligen borde vara självklart – att staten skall spara när utgifterna är för stora. Jag vill gärna säga att statsministerns tal i dag även på denna punkt var annorlunda än i valrörelsen, där vi ju fick mycken kritik för att vi ville spara. Jag har sagt många gånger att ingen kan vara säker på att de besparingsförslag vi lade fram är de som till alla delar är absolut bäst utmejslade eller riktiga. Men vi har lagt fram dem i den bergfasta övertygelsen att det för Sveriges framtid krävs att man driver ned budgetunderskotten, att vi inte lämnar över oändligt stora underskott till nästa generation – och nästnästa generation. Det är också sunt förnuft.

Och sunt förnuft, fru talman, är mycket annat. Det är, som vi ser det, rätten för människor att bestämma så mycket mer – barnomsorg, skola, vårdform, radio och TV – och också rätten att välja politiskt parti. Allt detta

är sunt förnuft. Det är ett bra sammanfattande uttryck för en politik som vi tycker ligger i hela folkets intresse.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 14 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Olof Palme berättade att han hade mött personer som kände sig trötta och som därför hade behov av delpension. Jag har också mött många människor som inte är nöjda med sin tillvaro. Jag har mött barnfamiljer som har svårt att hålla näsan över vattnet, många som kanske t. o. m. behöver gå till socialnämnden och få socialbidrag för att ekonomin skall gå ihop. Jag har mött gamla människor på långvården som inte har rätt till ett eget rum, som tvingas tillbringa sina sista år i livet tillsammans med främlingar som de inte gillar, som de inte vill bo ihop med. Jag har mött handikappade ungdomar som inte kan få jobb, bl. a. därför att lönebidragen inte är utformade på ett sätt som främjar jobb för handikappade.

Det finns många människor i vårt samhälle som på olika sätt har behov av ökade insatser från vår sida. Då handlar det om att göra prioriteringar. I valrörelsen har vi från folkpartiets sida redovisat vilka prioriteringar vi har velat göra, just därför att vi vet att det finns så många som trycker på, så många som begär ökade insatser av oss på olika sätt. Vi är medvetna om att vi inte kan tillgodose alla dessa önskemål på mycket kort sikt. Då har vi bl. a. sagt att vi tycker att det är viktigare att förverkliga kravet att man skall ha rätt till eget rum i långvården än att förbättra delpensionen. Vi har sagt att vi tycker att det finns viktigare krav att förverkliga i det sammanhanget än att hålla fast vid den förmånsnivå som vi för närvarande har i sjukförsäkringen.

Om vi skall komma till rätta med problemen i Sverige så krävs det, som jag sade i mitt tidigare anförande, att vi genomför vissa nedskärningar i de offentliga utgifterna. Då har vi kommit fram till att en av de nedskärningar som är möjliga att göra, och som innebär att många människor får vara med och ta en liten börda var och en – men som sammanlagt blir mycket pengar – är just en viss försämring av sjukförsäkringen. Det skall naturligtvis inte bara gå ut över kollektivanställda i industrin, som Olof Palme säger, utan det är en börda som alla får vara med och betala på det ena eller andra sättet. De som väljer att förbättra sina sjukförmåner avtalsvägen och avstå från löneutrymme har naturligtvis full frihet att göra det. Men det kommer ändå till sist att få betalas av alla. En liten summa – säg 200–300 kr. per år för en genomsnittlig löntagare – som betalas av många ger oss möjligheter att lyckas bättre med den ekonomiska politiken än vad man i vissa avseenden har gjort under senare år.

Ulf Adelsohn fortsatte i sitt inledningsanförande – och han återkom till det i sin senaste replik – att odla de här myterna om ”dolkstöten” från folkpartiet, att vi på något sätt under slutfasen av valrörelsen skulle ha behandlat moderaterna illa. Det där är inte sant. De punkter på vilka vi har varit kritiska mot den moderata politiken har funnits med i bilden hela tiden. Vi har framhållit dem många gånger, i varje fall under de två år då jag har varit partiledare, och säkert tidigare också. Det är ett uttryck för skilda värderingar mellan ett liberalt parti och ett konservativt parti. Det är klart att traditionen inte är densamma, att det är olika ideologier som vi grundar våra politiska program på.

De skilda värderingar som ligger bakom dessa program och dessa ideologier tar sig också uttryck i den konkreta dagspolitiken. Vi har sett många exempel på det när vi lagt fram våra valprogram. Medan vi tycker att man skall fullfölja den traditionella svenska arbetsmarknadspolitiken, som bygger på arbetslinjen, har moderaterna varit beredda att acceptera en ökad arbetslöshet. Medan vi har sagt att det är viktigt att slå vakt om det svenska u-landsbiståndet har moderaterna sagt: låt oss skära ned på det svenska u-landsbiståndet. Medan vi har sagt: låt oss slå vakt om sjukersättningen till de människor som är långtidssjuka, så har moderaterna sagt att vi kan ta 4 000 à 5 000 kr. av personer som är sjuka under ett helt år.

Allt detta har gett moderaterna utrymme för att lova stora skattesänkningar. Jag begriper att det är en sak som man kan gå ut och lova i valrörelsen, men eftersom vi har sagt nej till alla dessa besparingar har vi också tvingats säga nej till de skattesänkningar som moderaterna har utlovat. Detta visar något litet av de skillnader som finns mellan de borgerliga partierna – mellan folkpartiet och moderaterna i det här fallet.

Olof Palme frågade förut: Vad är folkpartiet egentligen – är det fågel eller fisk? Är ni nyliberaler eller borgerlig vänster?

Ja, om igen, jag tycker att den här typen av etiketter är ganska ointressanta, eftersom sådana etiketter lätt leder tankarna fel.

Folkpartiet är ett socialliberalt parti, ett parti som står för både marknadsekonomi och socialt ansvar. Vi menar att det valresultat som vi nu har fått har gett ett ökat förtroende för en sådan socialliberal politik. Vi har ingen anledning att nu ompröva vår politik, utan vi kommer att fullfölja den. Vi kommer att fortsätta att kritisera socialdemokraterna när de vill smysocialisera den svenska ekonomin, när de vill hindra människor från att få möjligheter att träffa också verkligt viktiga val – inte bara ganska oviktiga val.

Men vi kommer parallellt med det att slå vakt om u-landsbiståndet, om den svenska välfärdspolitiken. Vi kommer att peka på den ofärd som fortfarande finns kvar mitt i välfärden och som vi menar vara en huvuduppgift för liberala politiker att andanröja – det borde det helst vara också för andra politiker.

Vi kommer att fortsätta att hävda att vi i Sverige skall ta emot människor som kommer till våra gränser och söker en fristad i Sverige. Vi kommer att motarbeta varje parti, varje grupp, varje enskild person som polemiserar mot denna djupt humanitära och solidariska tanke.

Anf. 15 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Först ett par ord till Lars Werner. Det jag sade om Ringhals 2-reaktor här i dag, Lars Werner, gav vi besked om under hela valrörelsen, och det kom till klart uttryck i vårt valprogram. Det är vår stil att säga samma saker här i kammaren som vi har sagt i valrörelsen. Så enkelt var det.

Olof Palme försöker krypa bakom påpekandet att det inte var möjligt för oss att få igenom våra förslag beträffande undantagandepensionärerna under den tid som vi hade regeringsansvar. Jag har beklagat det tidigare. Det var tyvärr inte möjligt att uppbåda majoritet för de förslagen i de regeringarna.

Att jag tar upp detta med pensionerna och ställer en fråga beror på att ni socialdemokrater vill utgöra något slags absolut garanti för att det drivs en

fördelningspolitik så att det är de sämst ställda som i första hand blir tillgodosedda. Det är ju det mönster ni har följt vid upplägningen av hela valrörelsen. Det fanns ju inslag i statsministerns tal också här i dag med detta tema. Då tycker jag att det är befogat att ställa just den här frågan till socialdemokraterna.

Inom parentes vill jag säga att jag är glad över att kunna konstatera att moderaterna numera också har uppfattningen att dessa undantagandepensionärer skall ha rätt till pensionstillskott. Om det är ett resultat av att vi från centerns sida så ofta har tagit fram det här, eller om det är ett resultat av att man på den moderata sidan på helt egen hand har gått igenom det, kan jag lämna därhän. Kvar står att ni socialdemokrater gör prioriteringen att det är viktigare att höja delpensionen än att ge de här människorna pensionstillskott.

Jag tycker helt enkelt att det är oförskämt när statsministern påstår att, om jag uppfattade det rätt, vår förre socialminister skulle ha åkt omkring och uppmanat folk att lämna ATP-systemet. Detta påstående är grundlöst. Det är oförskämt att göra ett sådant påstående. Sanningen är att när detta beslut var ett faktum sade vi: Kom ihåg att ni inte kan köpa detta försäkringsskydd billigare någon annanstans – stanna därför kvar i ATP-systemet. Sanningen var emellertid att de här människorna inte hade pengar att betala premierna. Men det är nu fullt klarlagt, att vad socialdemokraterna än säger i sitt allmänna tal om fördelningspolitik, blir det sådana här effekter när det kommer till beslut. De här människorna skall straffas intill döden för att de lämnade ATP-systemet. De vill inte ha några ATP-förmåner, men de vill ha de förmåner vid sidan av ATP som andra får, men det förvägras dem.

Sedan beträffande uttrycket platt till marken. Olof Palme vet lika väl som jag att det var detta som kom ut omedelbart, och det har aldrig blivit återtaget offentligt. Det var ett exempel på hur ni hanterar en överenskommelse.

Sedan några ord om Dagmarreformen, som både Ulf Adelson och Bengt Westerberg har gjort ett stort nummer av. Den princip som ligger bakom Dagmarreformen är att sjukförsäkringens pengar skall fördelas så rättvist som möjligt mellan olika regioner. Om morgontidningarna talar sanning i dag har det visat sig möjligt att i Stockholms läns landsting nå en uppgörelse mellan de icke-socialistiska partierna om att på Dagmarreformens grund öka inslaget av privat läkarvård. Jag har sagt hela tiden att Dagmarreformen, som innebär en rättvisare fördelning av en gemensam resurs, i sig inte utgör något hinder för de landsting som så önskar att öka utrymmet för privat läkarvård. Det är alltså inte alls nödvändigt att stänga City Akuten, om jag har förstått det hela rätt. På Dagmarreformens grund kan man i landstinget besluta: O.K., håll öppet, ta emot människorna. Det är bra att man har kommit till denna insikt på alla håll och kanter. Det skapar förutsättningar för en diskussion om en rättvis fördelning av gemensamma resurser på ett helt annat sätt än tidigare. I den diskussionen kommer vi att delta aktivt liksom hittills.

Anf. 16 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Jag känner inget behov av att bråka med Thorbjörn Fälldin i fråga om vad centern sade eller inte sade om Ringhals 2 i valrörelsen. Jag har uppfattningen att det inte kom till lika klart uttryck i valrörelsen som det har

kommit till uttryck i dag. Men detta är inte avgörande för mig. Det avgörande är att ni har sagt att ni inte anser att det skall satsas några pengar på Ringhals 2. Det har ni sagt i dag, och det tycker jag är det viktigaste.

Olof Palme säger att man måste hålla nere inflationen för att klara reallönerna. Ja, det är riktigt, men det räcker inte. Takten i arbetet på att få ner inflationen är så långsam att man inte enbart på det sättet kan klara reallönerna. Regeringen har hamnat på samma linje som arbetsgivarna, när den uppmanar löntagarna att hålla nere lönekraven. Det räcker inte ens, som en socialdemokratisk tidning skrev häromdagen, att hävda att det är en pedagogisk fråga. Det är ett grundläggande fel när ni hamnar på samma linje som arbetsgivarna i denna fråga.

För tre år sedan blev många löntagare både överraskade och besvikna när regeringen direkt efter valet devalverade den svenska kronan och i ett slag sänkte reallönerna med 4–5 %. Det är möjligt att många, om än motvilligt, accepterade den åtgärden, mot bakgrund av den spekulation som förekom mot den svenska kronan – även om man, som vi gjorde, undrade varför löntagarna ensidigt skulle bestraffas för kapitalägarnas manipulationer. Åtgärderna borde rimligen ha riktats mot dem i stället. Att regeringen nu, i ett läge med rekordvinster som bl. a. är ett resultat av devalveringen, efter ökade arbetsinsatser av löntagarna, säger till löntagarna att de skall hålla igen på sina lönekrav är ett mycket märkligt agerande av en arbetarregering.

Jag har i denna debatt försökt ställa frågor som är litet mera framtidsinriktade. Jag vet att sådana frågor är svåra, och jag anklagar ingen för att vi inte får en sådan debatt. Vad det beror kan alltid diskuteras, men en orsak är naturligtvis att de borgerliga partierna fortfarande är grälsjuka och besvikna efter det att de förlorade valet. Det är trist att det är så, men det är inte nödvändigt – jag tror att det vore bra om vi en och annan gång här i huset förde debatter som handlade mer om framtiden.

Att regeringen inte vill diskutera dessa frågor är litet märkligare, därför att det förekommer ibland vid högtidliga tillfällen att framtidsfrågor tas upp. Man skall inte vara rädd för att diskutera hur ett framtida socialistiskt Sverige skall se ut. Jag hoppas att det inte är rädslan för de borgerliga partiernas skräckpropaganda om socialismen som medför denna begränsning. Det enda sättet att desarmera denna propaganda är nog att vi på ett ärligt och öppet sätt diskuterar hur socialismen skall se ut i Sverige. Det är det enda sättet att få de borgerliga partiernas antisocialistiska propaganda att falla sönder och samman.

Jag har aldrig påstått att vårt parti sitter inne med alla lösningar – långt därifrån. Vi är inte rädda för att medge att vi inte har svar på alla frågor, men vi skulle vilja främja en sådan debatt inom arbetarrörelsen. Det kan inte bara vara en uppgift för ett parti att få till stånd en sådan här dialog inom arbetarrörelsen. De väljare som vi representerar skulle förmodligen vilja höra mer av sådana framtidsinriktade diskussioner här i riksdagen, åtminstone några gånger. Jag är också övertygad om att många människor uppfattar diskussionerna i detta hus mera som käbbel och gräl.

Även om vi alltså inte har fört en framtidsinriktad debatt här i dag, tycker jag att vi skall försöka skapa en sådan. Jag tror också att arbetarrörelsen har behov av att ta den debatten med de borgerliga partierna.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 17 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Det är möjligt att jag inte lyckades svinga mig lika högt i den ideologiska trapetsen som Lars Werner. Jag försökte tala om några framtidsfrågor, nämligen freden, miljön, välfärden och sysselsättningen. Vi kommer att fortsätta att tala om dessa frågor, därför att de är centrala.

Ulf Adelson sade att jag uttalat att hans far var trevlig, men det trodde han inte att jag skulle säga om Ulf Adelson själv. Jo, det gör jag gärna. Jag tycker att Ulf Adelson är väldigt trevlig, åtminstone så länge han håller sig undan från politiken. Det gjorde hans far, fastän han säkert hade samma grundåskådning som Ulf Adelson.

I vår syn på sysselsättningen och undren vill jag säga att det finns en skillnad. Ni har sagt ungefär som så, att om avtalen ger för höga löner och därav följer arbetslöshet får arbetstagarna stå sitt kast. Då får det bli arbetslöshet. Vi menar att staten och samhället aldrig kan frånsäga sig ansvaret för sysselsättningen. Även om löneavtalen kan leda till arbetslöshet kommer vi aldrig att svika de enskilda människorna. Vi kommer alltid att försöka bekämpa arbetslösheten. Det är där vi upplever att skillnaden finns. Nu får vi se hur det går i den fortsatta debatten.

Så valfriheten, som det talas om. Valfrihet när det gäller att välja läkare har människorna i hög grad i dag i tätorterna. Vi vill att denna valfrihet också skall gälla människor som bor i glesbygd. De har ingen valfrihet i dag. Här har faktiskt funnits en viss samstämmighet mellan oss och centern. Den grundläggande principen kommer vi att hålla fast vid.

Det är alldeles riktigt att politik är en fråga om prioriteringar, Bengt Westerberg. Nu stod Bengt Westerberg och prioriterade bort två saker. Den ena var delpensionerna. Han sade att en del människor är trötta. Det är inte fråga om att de är trötta, utan det är fråga om att de i hög grad är utslitna av ett långt och hårt yrkesliv. Det är de som har gått i kroppsarbete som har byggt upp det här samhället. Det är en av de finaste reformer vi kan genomföra, om vi ger dem chans till valfrihet så att de, när de verkligen behöver, har råd att gå i pension.

Det andra exemplet gäller sjukförsäkringen. Det är inte alls så att vi alla skall betala den förändringen. Det är de lågavlönade grupperna som är privatanställda på industrisidan som får betala denna ändring av sjukförsäkringen, vilken skulle ge pengar som kunde användas till att sänka marginalskatterna för de välbeställda. Det är den prioriteringen som görs. Jag menar att den är felaktig.

De här två tingen har precis samma innebörd. Det är klart att man kan säga att det är en minoritet av det svenska folket som går i kroppsarbete och är privatanställda. Dessa har alltså folkpartiet prioriterat ned, både när det gäller delpensionen och när det gäller sjukförsäkringen. Det är inte mycket till socialliberalism, det får jag ärligen säga. Vi tycker att detta är två områden som bör prioriteras mycket högt. Det hela är en fråga om rättvisa för dem som går i hårt kroppsarbete, både när det gäller delpension och sjukförsäkring. De välbeställda har alltid haft bra sjukförsäkring jämfört

med dem som har låga löner och hårt kroppsarbete.

Men vad jag tycker är mera allvarsamt är resonemanget om flyktingarna. Där stod verkligen Bengt Westerberg inför en skiljeväg, och han valde vad jag tyvärr upplever som den feiga linjen. Det går väldigt bra att säga att man är för en liberal inställning till flyktingar och invandring och att man är emot alla som inte har en sådan inställning. Men jag ställde en specifik fråga om Skånepartiet, vars ledare bl. a. har sagt följande: Regulerad invandring bör tillåtas och främjas endast om det gagnar Skåne. Politiska flyktingar med ursprung i Skånes grannländer bör tas emot om de på ett trovärdigt sätt kan styrka sina flyktskäl samt visa identitetshandlingar eller på annat sätt styrka sin identitet. Övriga politiska flyktingar kan komma hit först när statsskulden är betald.

Detta var ett exempel. Jag ställde frågan specifikt om detta, och Bengt Westerberg, som är fullt medveten om dessa uttalanden, vågade inte ta avstånd från Skånepartiet, för då hade det kostat något.

Nästa steg var frågan om folkpartiets organiserade samarbete med detta Skåneparti, och då brändes det verkligen. Då hade man behövt ta ansvar och säga: Jag tycker det är fel att mitt parti lokalt samarbetar med ett rasistiskt och invandrarfientligt parti och med detta parti gör gemensamma uttalanden enbart i syfte att nå den politiska makten på det lokala planet. Det hade kostat någonting. Men där valde Bengt Westerberg tyvärr den feiga linjen.

Det låter så vackert att tala om principer, men när verkligheten och maktsträvan kommer i konflikt med principerna är det lätt att skjuta principerna åt sidan. Vi har ju exemplet med kds-samarbetet. Det var många centerpartister och folkpartister som sade att det är klart att detta är ett sätt att kringgå grundlagen, men – sade man – vi kan vinna två, tre eller sju mandat på det, vi kan vinna den politiska makten i Sverige på att svika principerna, och då gör vi det. I varje fall håller vi tyst.

Här står ni inför problemet att ni kan nå den politiska makten i Malmö om ni håller tyst om principerna. Och då gör ni det.

Det här är politikernas eviga moralproblem: Vad är viktigast, principen eller makten? Och här tycker jag att folkpartiet i två mycket viktiga liberala frågor har valt makten före principen. Det beklagar jag.

Jag tycker att det för mina partivänner i Malmö är smärtsamt att förlora den politiska makten efter så många år, och på det här sättet. Men jag tycker de skall göra det med gott humör och komma tillbaka. De skall komma tillbaka och slåss med högrest huvud och säga: Vi faller icke undan för invandrarfientligheten, vi faller icke undan för rasismen, vi står raka när det gäller våra grundläggande principer. Denna gång kostade det oss den politiska makten, men när vi kommer tillbaka gör vi det på ett fint sätt. – Detta är en av politikens grundläggande moralfrågor.

På den minut jag har kvar vill jag bara säga att det har gått en högervåg över världen i den ekonomiska krisens spår, där nyliberalismen, marknadsökonomi i sin ganska extrema form och egoismen har gått segrande fram. Det var liksom en oemotståndlig våg som också de svenska moderaterna red högt på och som även sköljde med sig eller i varje fall övermannade de människor bland moderaterna som är för välfärdssamhället – det finns ju sådana. Jag tror att denna högervåg håller på att sina – i Sverige, i Norge, i

England, i Amerika, i Tyskland och i hela den industriella världen. Jag tror att vi kommer in i ett skede där det gemensamma ansvaret, hänsynen, ömsintheten mot andra människor åter kommer att spela en större roll än den kalla egoismen. Jag hoppas det – då skall det bli en lust att leva!

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Westerberg och Ulf Adelsohn anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 18 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! I går utsågs Bengt Lindqvist till biträdande socialminister. Till hans huvuduppgifter skall höra att "värna om solidariteten med svaga grupper". Samtidigt som jag önskar Bengt Lindqvist lycka till i hans nya arbete hoppas jag att detta skall innebära ett nytänkande – ett omtänkande – från socialdemokraternas sida. Socialdemokraterna i Sverige har alltför länge och på alltför många områden satt solidariteten med de socialistiska och kollektivistiska idealen framför solidariteten med människorna. Detta har alltför ofta gått ut över just svagare grupper. Under de gångna åren har vi moderater påpekat detta i åtskilliga debatter här i kammaren. Låt mig nämna några exempel, först på ett av Bengt Lindqvists nya ansvarsområden – familjepolitiken.

Den förda högskattepolitiken – där ingen som helst hänsyn tas till försörjningsbördan – har drabbat barnfamiljerna mycket hårt, och alldeles särskilt hårt flerbarnsfamiljerna. År från år har det blivit allt svårare för barnfamiljerna att leva på huvudsakligen en inkomst. Allt fler småbarnsföräldrar tvingas gå över till deltid och från deltid till heltid. Samtidigt har en allt större del av det samlade familjepolitiska stödet använts för att stödja ett enda barnomsorgsalternativ, den kommunala barnomsorgen. Ändå vet vi att den används mer än dubbelt så ofta av akademikerfamiljer som av LO-familjer, och väsentligt oftare av enbarnsfamiljer än av flerbarnsfamiljer.

Den som ordnar sin barnomsorg själv får inget som helst stöd. Den privata barnomsorgen blir härigenom mångdubbelt dyrare för familjen, även om den i verkligheten kostar väsentligt mindre än den kommunala barnomsorgen. Och hur många barnfamiljer har råd med det i längden? De småbarnsföräldrar som själva vill ta hand om sina barn under deras viktiga men hastigt flyende småbarnsår och som i sin nöd vänder sig till det allmänna för att få extra skatteavdrag för existensminimum eller kompletterande socialbidrag för att klara ekonomin, få allt oftare höra att det har de inte rätt till.

Den som av egen och fri vilja tar hand om sina små barn anses nämligen "frivilligt avhålla sig från att arbeta". En mer hänsynslös nedvärdering av det barnavårdande arbetet är svår att föreställa sig. Och då utför ändå den hemarbetande småbarnsföräldern ett arbete som på daghem skulle kosta 110 000 kr. eller mer om året redan för två små barn. Med förtur förses de i stället med daghemplatser som de inte vill ha, vilket förlänger väntetiden ytterligare för andra föräldrar som verkligen önskar sådana platser. Det kan vara intressant för Bengt Lindqvist att höra att en vetenskaplig undersökning visat att 44 % av de socialdemokratiska familjer som hade sina barn på

daghem skulle ha föredragit ett stöd som gjort det möjligt för dem att själva ta hand om barnen.

Långt borta är den tid då socialdemokraterna betecknade egnahemsägarna "vårt folk" dvs. som sitt folk. Ändå vet vi att de allra flesta barnfamiljer helst vill bo i ett eget hem eller äga sin lägenhet och därmed kunna nedbringa boendekostnaderna genom varsamhet och eget arbete. Ändå missgynnas egnahemsägandet så att allt fler hushåll tvingas flytta in i de i verkligheten dyrare men kraftigare subventionerade allmännyttiga hyreslägenheterna.

Den nya småhusskatten, som främst går ut över dem som inte får några räntesubventioner alls för sitt boende, kommer att lägga ytterligare sten på bördan. Samtidigt finns det planer på att använda skattemedel till att ge "allmännyttan" men inte familjerna själva kraftiga subventioner så att de skall kunna köpa upp äldre småhus. Även fördelarna med bostadsrätt försvinner, om planerna på hembudsskyldighet och priskontroll förverkligas. Är målet att alla med vanliga inkomster skall tvingas hyra av "allmännyttan", vare sig det passar dem eller inte?

Under valrörelsen fick jag förmånen att studera många enskilda alternativ inom öppen sjukvård och sjukhemsvård. Dessa enskilda vårdalternativ är inte bara omtyckta och eftertraktade av patienterna, de kostar dessutom väsentligt mindre än om landstingen själva skulle stå för vården. Men i stället för att underlätta och stimulera dessa alternativ och på så sätt öka valfriheten för både patienter och sjukvårdspersonal, samtidigt som landstingens kostnader blir lägre till förmån för den högspecialiserade slutna vården, stryps verksamheten allt mer. Jag skall nämna några exempel som jag tror kan vara av intresse för Bengt Lindqvist i hans nya arbete.

I Enköping finns långa köer till landstingets barnhabilitering för handikappade barn. De deltidsarbetande privata sjukgymnasterna, som sysslar just med barnhabilitering, har trots detta vägrats anslutning till sjukförsäkringen.

Vid Akademiska sjukhuset i Uppsala är kön lång till ögonundersökningar och många ögonoperationer. Samtidigt har den privata akademikergruppens läkarmottagning vägrats anslutning till försäkringen, trots att väntetiderna då skulle kunna förkortas.

På många håll sätter man tummen ner för de privata hembesöksjourerna, som har betytt mycket för inte minst barnfamiljer, handikappade och äldre patienter. Visst får de finnas kvar, men bara för dem som kan betala hela och fulla kostnaden.

På Elisabethsyrstrarnas sjukhem i Malmö har varje patient eget rum. Systrarna finns ständigt till hands för t. ex. nattvak. Kostnaderna är ungefär en tredjedel av vad de kommunala sjukhemmen i Malmö kostar. Ändå har de socialistiska partierna fattat beslut om successiv aveckling – ett beslut som nu förhoppningsvis skall rivs upp av de segrande borgerliga partierna i Malmö.

Exemplen kan mångfaldigas. Uppenbarligen har också på sjukvårdens område solidariteten med de socialistiska doktrinerna – att all vård skall ske i det allmännas regi – tagit överhand över omtanken om patienterna.

Den förda politiken har också genom att ensidigt gynna de dyra kollektiva alternativen bidragit till så dramatiska skattehöjningar att i dag ungefär 575 000 människor är beroende av socialbidrag mitt uppe i högkonjunkt-

ren, mitt uppe i välfärden. Och många av dessa nya fattiga, Bengt Lindqvist, är människor som betalar tiotusentals kronor i skatt och som inget högre önskar än att kunna försörja sig själva och sina familjer.

Vi vet också att hushållssparandet i Sverige för tredje året i rad ligger på noll – något som är helt unikt internationellt sett.

På område efter område förs en politik i strid med människornas önskan och inte minst i strid med de människors önskan som av tradition har ansetts som socialdemokratins kärntrupper. De rika klarar sig nog. De kan ordna vård eller utbildning privat, här hemma eller utomlands. De kan teckna privata sjukförsäkringar. De kan ordna sitt boende efter eget önskemål. Men alla andra?

Den gamla folkhemstanken att stärka människorna, att ge dem självkänsla och egenvärde, att ge också dem med låga och vanliga inkomster möjlighet att leva på sin lön och forma sin tillvaro har i dag blivit centrala beståndsdelar i den moderata politiken.

Moderata samlingspartiet har därför under valrörelsen inte bara framstått som det största oppositionspartiet. Moderaterna har uppenbarligen också framstått som ett hot mot socialdemokratien genom att i fråga efter fråga verka för det som socialdemokratins traditionella väljare önskar och tycker:

Att far och mor, inte storebror, skall få bestämma om barnens vård och fostran. Att barnomsorgsstödet därför måste ges en rättvisare fördelning.

Att också människor med låga eller vanliga inkomster skall få möjlighet att välja läkare, sjukgymnast och sjukhem genom att den allmänna och obligatoriska sjukvårdsförsäkringen följer patienten, oberoende av vem som tillhandahåller vården. Och kan inte landstinget i tid ge erforderlig vård skall försäkringen betala ut kostnaden för den privata höftleds- eller kanske starroperationen.

Att egnahemsboende eller ägande av lägenhet inte får motverkas utan tvärtom bör underlättas av såväl samhällsekonomiska och privatekonomiska som djupt mänskliga skäl.

Att åstadkomma ordning och reda i skolan och på gator och torg, att brott mot enskilda måste betraktas som lika allvarliga som brott mot det allmänna.

Att också människor med vanliga inkomster skall kunna bygga upp ett eget trygghets- och valfrihetsskapande sparande i stället för att detta skall ske kollektivt i löntagarfonder.

Och – inte minst – att man skall kunna leva på sin lön när skatten är betald.

Den socialdemokratiska valrörelsen har därför inte i första hand inriktats mot de moderata förslagen som de verkligen ser ut. Det skulle ha varit att upplysa ytterligare väljare om moderaternas i bästa bemärkelse folkhemsinriktade politik. Strategin har i stället varit att först skapa en medveten vrångbild av de moderata förslagen och sedan skjuta skarpt mot denna.

De moderata frihetsreformerna har framställts som att endast ”de rika” skulle få råd med vård, utbildning och barnomsorg, trots att verkligheten är den rakt motsatta. Vi beklagar detta, inte bara – eller ens i första hand – för vår egen skull. Men de målsättningar vi ställt upp omfattas enligt alla undersökningar av de allra flesta i vårt land. Det hade då varit värdefullt att få en seriös debatt om de konkreta förslag vi lagt fram för att förverkliga målen. Säkerligen kan våra förslag i många avseenden förbättras, förfinas. Men låt

då debatten gälla detta och inte några nidbilder som inte existerar i sinnevärlden.

Samma nidbild – att bara de rika skulle gynnas – har målats upp i fråga om de moderata skattesänkingsförslagen. Ändå är det, vilket Bo Lundgren kommer att tala om senare, endast de moderata förslagen om grundavdrag för barn i den kommunala beskattningen som verkligen tar hänsyn till försörjningsbördan, till hur många som skall leva på inkomsten. Detta skulle innebära en efterlängtd och nödvändig utjämning mellan olika stadier i en familjs liv, där kommunalskatten, den tyngsta skatten, blir lägst när försörjningsbördan är som tyngst. Varenda barnfamilj skulle vinna på dessa förslag, mer ju fler barn som finns i familjen.

Det är bra med skattesänkningar för dem som har höga inkomster. Även för dem måste det, som Bengt Westerberg framhöll, löna sig att arbeta. Men vi vill inte, vilket folkpartiets förslag tyvärr innebär, att det skall ske till priset av skattehöjningar för alla som har låga eller vanliga inkomster. Därför har vi lagt tyngdpunkten i de statliga inkomstskattesänkningarna i de inkomstlagen där det stora flertalet heltidsarbetande befinner sig. Inte mindre än tre fjärdedelar av de moderata inkomstskattelättnaderna skulle tillfalla inkomstskikt mellan 70 000 kr. och 120 000 kr. Och om det stora flertalet löntagare får behålla minst 60 kr. av varje nyintjänad hundralapp, skulle möjligheten öka väsentligt att få ned lönekostnadsökningen till den nivå som gäller i vår omvärld, något som är helt avgörande för Sveriges framtid, för tillväxten och – inte minst – för ungdomarnas möjlighet att få riktiga jobb.

För ett par månader sedan presenterade vi en utförlig rapport över hur de moderata skatte- och besparingsförslagen sammantaget skulle slå. Vi visade att LO:s typfamilj, industriarbetaren med halvtidsarbetande hustru och två barn, redan 1988 skulle få behålla 6 000–10 000 kr. mer att leva på än med nu gällande regler.

”För den svenska fackföreningsrörelsen är det ett självklart mål att varje löntagare skall kunna leva på sin lön” citerade Ulf Adelson ur det öppna brev som LO:s Per-Olof Edin och TCO:s Roland Spånt tillställt regeringen tio dagar *efter* valet. Detta förutsätter en politik som dagens socialdemokrater hittills visat sig oförmögna att föra men som vi i moderata samlingspartiet kommer att arbeta för med all den kraft vi är mäktiga.

Anf. 19 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Med Tage Danielssons bortgång har en stor humanist gått ur tiden. Många, många människor sörjer Tage Danielsson, många därför att han personifierade humanismen i vår tid. Han ställde frågor och kom med invändningar, som utgick från människans eller mänsklighetens egen synvinkel. Han roade och oroade. Han engagerade och engagerades för de grundläggande frågeställningarna om människans villkor och framtid.

Människor och personligheter som Tage Danielsson är en förutsättning för att hålla humaniteten och humanismen levande, varje dag i varje generation. Vi nås dagligen av nyhetsrapporter som reser frågan om humanismens villkor, rapporter om hur människor torteras och terroriseras, om människor som förnedras och förtrampas, hur förintelsevapen byggs upp och miljö skövlas.

Humanism kan väl sägas vara den process som fortlöpande förädlar människan som jordevarelse, en ständig kamp mot det som förråar och brutaliserar, en kamp för det som ökar förståelsen människor emellan och respekten för liv och livets villkor. Pågår fortfarande denna process eller är humaniteten på reträtt?

Vi tycker i dag att urtidsmänniskan var barbarisk. Vi har i dag för länge sedan tagit avstånd från den primitiva rättsuppfattning som byggde på öga för öga och tand för tand. Vi såg avskaffandet av dödsstraffet i vårt land som ett framsteg för humanismen. Miljöväckelsen har byggt på insikten att naturvetenskapen måste stå i mänsklighetens tjänst. Humanismen har varit en stark kraft i den västerländska kulturen och på vissa väsentliga områden förbättrat människans materiella och andliga existensvillkor.

I dag finns det skäl att fråga om denna process längre pågår. Enbart under de senaste veckorna har skälen att ifrågasätta detta duggat tätt. Låt mig ta några exempel.

För några dagar sedan publicerades den årliga rapporten från Amnesty International. Där rapporterades om hur dödsstraffet breder ut sig. Allt fler stater använder i allt större omfattning dödsstraffet som bestraffning för grov kriminalitet. Också i s. k. civiliserade stater faller allt fler upplysta människor för den rättsuppfattning som säger att en rättsstat måste skydda sig själv genom att beröva dem livet som begått allvarliga brott.

De senaste veckorna har den ena rapporten om terrordåd avlöst den andra. Nu är det inte bara enskilda kriminella element eller utomparlamentariska organisationer som står för terrordåden. Nu utförs de också av nationer i västerlandet, vilkas rättsordning vilar på humanistiska och demokratiska ideal. Jag tänker på Frankrikes inblandning i dådet mot Greenpeace-fartyget och på händelserna och efterspelet i samband med kapningen av fartyget Achille Lauro. Det inträffade visar hur det politiska dubbelspelet kan luckra upp känslan för rätt och laglig ordning också hos ett lands ledande politiker.

Vi har också kunnat läsa – dessa senaste dagar liksom många gånger dessförinnan – om hur upprustningen fortgår. Besluten om att tillverka och lagra ännu fler och ännu mer raffinerade förintelsevapen står fast. Vår jord är sedan länge en osäker plats. Nu dras också rymden in i supermakternas kraftmätning. Allt medan svält och överbefolkning plågar vår jord avdelas alltmer resurser, skaparkraft och uppfinningsrikedom i en till synes ohejdbar utveckling mot alltmer effektiva och förfinade vapen, vilkas verkan kan förinta människans överlevnadsmöjligheter.

Miljöförstöringen fortsätter att breda ut sig. Skogen dör av de utsläpp som vi kortsiktigt tillåter för att upprätthålla vår levnadsstandard. De stora regnskogarna som skall rena vår luft huggs ned. Öknarna breder ut sig, och arealen odlingsbar jord minskar. Andra arealer sugs ut genom ett alltför intensivt utnyttjande. Älvar och vattendrag exploateras utan hänsyn till kommande generationer och en ömtålig ekologisk balans.

Vi måste mot den här bakgrunden fråga oss om det längre pågår en humaniseringsprocess. Står kunnande och vetande i mänsklighetens tjänst? Kan man tala om att vi i forskning och opinionsbildning nu längre förädlar våra reaktionsmönster? Talar inte alltmer för att humanismen är på tillbakagång?

Det kännetecknande för humanisten är att han ställer de viktiga frågorna. Ytterst få kan med samma genialitet och espri som Tage Danielsson föra humanismens fana. Men alla har vi ett ansvar för att hävda dessa grundläggande värden och värderingar.

Det är så lätt att döma sig själv till obetydlighet. Vad kan jag göra åt eländet i världen, åt brutalisering och kriminalitet, åt terrorism och miljöförstörelse, åt upprustning och krigshandlingar? Inte mycket. Men en sak kan vi göra. Vi kan ställa frågor. Vi kan göra det naivt men rakt på sak som rumpnissarna i Astrid Lindgrens Ronja Rövardotter: Vofför gör dom på detta viset? Att tvinga makthavare och beslutsfattare att argumentera för sina handlingar är ofta avslöjande och tankeväckande nog. Att söka efter kunskap och sanning är att ställa sig i humanismens tjänst. Det viktiga är inte alltid svaren utan sättet att ställa frågor. Den dialog som frågorna leder till är själva grunden för ett demokratiskt samhälle. Utan en levande humanism kan i längden inte demokratin överleva som system för och organisation av en nation.

Vi glömmer ofta bort att flertalet stater i världen inte ansluter sig till ideologier eller religioner som hävdar de humanistiska principerna. Jag tänker på marxism-leninismen i öststaterna och på islam som politisk ideologi i allt flera u-länder. Demokratiska länder som Sverige bör därför göra en klarare markering internationellt av vikten att de grundläggande mänskliga rättigheterna respekteras i det mellanstatliga umgänget.

Vi har inget skäl att förhäva oss i vårt land. Men det vore lika fel att undandra sig ansvaret genom att säga att vi inte kan påverka.

Sverige har fått en ny utrikesminister. Den frejdighet som Sten Andersson besitter kommer väl till pass i kampen för mänskliga rättigheter. Han kan påräkna folkpartiets stöd i det arbetet.

Herr talman! Under augusti och halva september pågick som bekant i vårt land en valrörelse. Samtidigt ökade dramatiken i utvecklingen i Sydafrika. Dessa båda skeenden speglades kväll efter kväll i våra svenska TV-nyheter. Inslagen från valrörelsen i den svenska sensommaridyllen varvades med rapporter från kravaller och upplopp i Sydafrika. Här hemma handlar det om marginella förbättringar i vårt välstånd, i Sydafrika om människor som flydde för sitt liv undan terror och tortyr.

Demonstrationen mot apartheid samlade häromdagen flera tusen människor. Ingen av dessa föreställer sig säkert att han eller hon ensam kunde göra någonting för att störta systemet, men de drevs av en bjudande plikt att opponera mot det som hotar grundläggande värden om människors lika värde och värdighet. Det goda exemplet makt får inte underskattas.

På motsvarande sätt drivs tusentals människor i vårt land att utträtta saker till gagn för andra människor. Jag har i valrörelsen besökt en rad sådana enskilda och ideella arrangemang. Det är en avgörande fråga för vårt lands fortsatta utveckling, om vi skall ge uppskattning och uppmuntran åt sådana människor eller skaka på huvudet och resa hinder för vad de vill utträtta.

Jag har besökt ett ungt par som driver ett vårdhem för att rehabilitera missbrukande ungdomar; föräldrar till knarkande ungdomar som vill vara ett stöd för andra föräldrar i liknande situation; medlemmar i en kristen församling som vill driva en förskola för att ge barn en god omsorg; läkare

och vårdpersonal, som vill bryta sig loss ur rutinerna för att pröva egna behandlingsmetoder, och människor som efter arbetets slut ägnar tid och pengar åt att driva gårdar för uteliggare och utslagna människor. Det bubblar av idealitet och ansvarstagande. Det vore att förhindra humanitet och humanismens utbredning att göra livet svårt för dem som på det viset vill hjälpa andra.

Vad dessa människor efterfrågar är frihet. Inte frihet för att klättra på varandra, inte frihet på andras bekostnad. De vill bryta ner byråkratier och skaffa sig ökad frihet för att förverkliga idéer om hur man hjälper andra.

Jag tror att en viktig förklaring till folkpartiets framgång i valet är att vi så klart markerat, att vi vill göra gemensam sak med människor som har denna inställning. Vi vill underlätta ideellt arbete. Vi vill ta vara på människors lust att komma andra till hjälp. Ett samhälle som visar sig oförstående och ogeneröst mot denna frihetslidelse tar illa vara på mänskliga resurser och blir i grunden fiendligt till humanismen.

Herr talman! Folkpartiet blev det svenska valets enda segrare. Socialliberalismen har förstärkts på alla andra partiers bekostnad. Men det mest substantiella resultatet är dock att regeringen Palme sitter kvar. Vi vet ännu inte till vilken nytta. I valrörelsen gavs få eller inga besked om vilken politik socialdemokratin skulle föra i händelse av förlängt regeringsinnehav. Nu är det dags att redovisa vad regeringsmakten skall användas till.

Under hela den förra mandatperioden och under valrörelsen spelade familjepolitiken en central roll. Hela den förra perioden gick utan att några egentliga försök gjordes att reformera familjepolitiken och förbättra stödet till barnfamiljerna. Alla de problem som då avslöjades och debatterades står kvar efter valet. De skall nu angripas av ett nytt statsråd. Jag vill säga ett välkommen till Bengt Lindqvist i den rollen. Och jag vill oförbehållsamt önska honom all framgång i det arbetet. Bengt Lindqvist har uppenbarligen inte haft många timmar på sig att tänka igenom vad den nya rollen kräver. Med handikappfrågorna är han väl förtrogen, men känner enligt egen uppgift inte samma förtrogenhet med familjepolitiken.

För detta kan man ha stor förståelse. Jag vill emellertid stryka under att barnfamiljerna har väntat länge nog på förbättringar. Bengt Lindqvist gör klokt i att ta några veckor på sig att läsa in och fundera. Men otåligheten bland barnfamiljerna är stor, och vi kommer från folkpartiets sida inte att särskilt länge vila på hanen innan vi efterfrågar vad regeringen och det nya statsrådet tänker göra för att förbättra barnfamiljernas situation.

Ansvaret för arbetslöshetens bekämpande skall uppenbarligen också i fortsättningen åvila Anna-Greta Leijon. Inte heller på detta område hade regeringen något besked att ge i valrörelsen. Det är och förblir en besvärande sanning för den socialdemokratiska regeringen att arbetslösheten aldrig varit så hög som under den gångna treårsperioden. Vi avvaktar nu med spänning vad regeringen tänker göra för att ge människor utan arbete nytt jobb och ungdomar bättre möjligheter att få sitt första.

Nu är valet över, och socialdemokratin har hankat sig kvar vid regeringsmakten trots att väljarna inte fick besked om vare sig familjepolitiken eller sysselsättningen. Socialdemokratin kan inte av detta dra slutsatsen att ingenting behöver göras.

I avvaktan på att berört statsråd läser in sina resp. områden och utformar detaljerade förslag vill jag till Maj-Lis Lööw, som står närmast i tur på den socialdemokratiska sidan, ställa några frågor:

1. Anser Maj-Lis Lööw och den socialdemokratiska riksdagsgruppen att folkpartiets framgång i valet ger en fingervisning om att ideellt arbete och enskilda initiativ som tar sikte på att avhjälpa brister i den sociala omsorgen och i hälso- och sjukvården skall hjälpas fram, uppmuntras och stödjas?

2. Anser Maj-Lis Lööw och den socialdemokratiska riksdagsgruppen att folkpartiets framgång i valet gav en fingervisning om att barnfamiljerna måste få behålla mer av sina inkomster och ges en ökad rätt att själva välja barnomsorg?

3. Anser Maj-Lis Lööw och den socialdemokratiska riksdagsgruppen att folkpartiets framgång i valet gav en fingervisning om att väljarna kräver en intensivare kamp mot arbetslösheten, att småföretagsamheten och det fria näringslivet är den främsta garanten för full sysselsättning och att tröskeln in på arbetsmarknaden för arbetslösa ungdomar måste sänkas?

Herr talman! Folkpartiet gick stärkt ur valet. Vi vill förvalta detta förtroende från väljarna till att driva på förbättringar för utsatta grupper i och utanför vårt lands gränser. Att bedriva opposition handlar enligt vår mening varken om överbudspolitik eller om stereotypt nejsägande. Vår uppgift är att tillhandahålla ett alternativ, men också att komma med konstruktiv kritik och driva på på områden där vi uppfattar regeringen som långsam och försumlig. Folkpartiets mer än fördubblade riksdagsgrupp kommer att ta sig an denna uppgift med realism, ödmjukhet och intensitet.

Anf. 20 ANDRE VICE TALMANNEN:

Innan nästa talare får ordet vill jag rikta kammarens uppmärksamhet på att meddelande om kvällsplenum nu har anslagits.

Anf. 21 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Först vill jag instämma med ödmjukhet i de ord som Ingemar Eliasson sade här om Tage Danielsson och om humanismens roll i vårt moderna samhälle. Det var mycket tänkvärda ord.

Vi har nu en lång valrörelse bakom oss – en valrörelse som för partierna har inneburit infriade förväntningar för somliga och besvikelser för andra, inte minst för centerpartiet. Men jag är också övertygad om att det finns stora grupper i vårt land som – trots allt som sades i valrörelsen – inte fick svar på de frågor som för dem var de mest väsentliga. Jag tror att det finns många ungdomar och barn som inte fick svar på sina frågor från politikerna.

Barnen är inte väljare i dag, men vi säger ofta med rätta att barnen är framtiden. För att bevara tilltron till vårt demokratiska styrelseskick behöver vi verkligen fundera över vilka frågor det är barnen ställer och vad barnen förväntar sig av framtiden. Jag läste häromdagen en liten skrift från en orienteringsklubb. Där hade en tioårig orienteringspojke svarat bl. a. på frågan: Vad är din framtidsdröm? Svaret löd: Fred på vår jord. Han är inte ensam om det svaret.

Då frågar man sig: Varför handlade vår valrörelse mest om plånboken och dess innehåll? Visst finns det naturliga och riktiga förklaringar också till

detta. För oss i centerpartiet har det alltid varit betydelsefullt att värna om människors ekonomiska grundtrygghet. Det är en viktig förutsättning för att man också skall kunna uppleva andra kvaliteter i livet. Frågan om valfrihet för föräldrarna genom bl. a. införande av en vårdnadsersättning på 24 000 kr. per år för varje förskolebarnsfamilj är en grundtrygghetsfråga. En förbättrad grundtrygghet för dem som har de lägsta inkomsterna oavsett ålder är ett oeftergivligt krav från oss i centerpartiet. Det kan gälla pensionärer som står utanför ATP-systemet. Det kan gälla sjukförsäkringen för dem som är hemarbetande. Det kan gälla den grundtrygghet som ett arbete utgör för den som är handikappad. Det är många grundtrygghetsfrågor som fortfarande väntar på sin lösning och som är viktiga för väljaren när han eller hon skall ta ställning.

Men den materiella grundtryggheten skingrar inte den lille pojakens oro för krig – inte någons oro för krig. Den nyss citerade lille grabben ville ha fred. Oron och otåligheten i världen blir allt större. De fruktansvärda kärnvapnen skrämmer mest. Det pågår mellan 30 och 40 krig just i detta ögonblick, trots att alla vet att det i krigets spår bara följer nöd och elände och att ett krig endast har förlorare.

I regeringsdeklarationen betonades vikten av en fast, klar och konsekvent neutralitetspolitik. Det är bra. Den nyutnämnde utrikesministern Sten Andersson har ett stort ansvar för att föra vår säkerhets- och utrikespolitik så, att den bevarar den nordiska balansen intakt, att vad Sverige säger och gör i olika sammanhang respekteras, att vi kan fortsätta kampen för de mänskliga rättigheterna världen över, att vi intensivt kan fortsätta kampen mot kärnvapen och att vi kan fortsätta arbetet för nedrustning. Han har ett speciellt ansvar för att med all kraft föra regeringens talan, inte minst tillsammans med de nordiska kollegerna, när det gäller kampen mot den avskyvärda apartheidpolitiken i Sydafrika. För den nyutnämnde utrikesministern politiken på ett sådant sätt att Sveriges ställning i dessa frågor blir helt klar har han centerpartiets stöd i detta arbete.

Vi förväntar oss också att utrikesministern och regeringen – som man har gjort hittills – tar på allvar folkens och folkrörelsernas engagemang i fredsfrågorna liksom i kampen för de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att vi motsvarar de ideal som människor har för hur denna värld skall utformas. I detta arbete är det angeläget att nämna FN, Förenta nationerna, som i år firar sitt 40-årsjubileum.

FN kritiserar ofta för att vara en papperstiger som ingenting har åstadkommit. Vi måste ansvarsfullt vända på frågan: Hur hade världen sett ut om inte FN hade funnits? Vi måste stärka FN, och därmed stärker vi också freden. De politiska partierna och framför allt regeringen måste gå dem till mötes som utan partipolitiska förtecken gör oegennyttiga, realistiska insatser för att stärka FN:s roll – och de människorna är många.

I dag tänker jag speciellt på dem som är engagerade i den stora fredsresan. Människor från olika delar av vårt land, ja, från hela världen, människor från olika yrkesgrupper och folkrörelser har tillsammans med enskilda entusiaster genomfört ett projekt som man för bara ett år sedan trodde var ogenomförbart. Man har uppvakttat alla regeringar i Europa och förmått dem att ta ställning till den FN-stadga de säger sig omfatta. De har fått lov att avslöja sin

beredvillighet eller ovilja att medverka i fredssträvandena enligt FN-stadgan om alla andra regeringar skulle göra detsamma. Det är ytterst en fråga om huruvida vapnen eller solidariteten långsiktigt skall styra. Ett tjugotal länder svarade positivt på fredsresans frågor. De övriga länderna står under fortsatt bearbetning.

Den stora fredsresan kommer att fortsätta att ställa frågor till regeringar i övriga delar av världen. Detta är ett viktigt initiativ, liksom alla andra realistiska initiativ från den breda allmänheten. De måste få uppmuntran, och de är värda respekt. De är nämligen ett viktigt stöd för varje regerings arbete för världsfreden. De hjälper också till att svara på våra barns oroliga frågor om vad vi vuxna egentligen vill med världen.

Herr talman! Varje dag matas vi i massmedia med bilder och berättelser om hur flyktingar har det vid ankomsten till vårt land. Det har rätt stor enighet om flyktingpolitiken, i varje fall om dess grunddrag. Det är viktigt att respekten för vår flyktingpolitik upprätthålls, liksom för det sätt varpå den hanteras. Uppmärksamheten kring flyktingfrågorna ställer dem under debatt. Varje ansvarsfull politiker, ja, varje ansvarsfull människa måste ta ställning mot de rasistiska tendenser som då lätt kommer upp till ytan. Vi måste göra vårt yttersta för att man skall bli behandlad med respekt också i vårt land. Det är bra att regeringen nu tillsätter en ombudsman som skall svara för dessa frågor bevakning. Men detta är ju inte tillräckligt. Den verkliga flyktingarna möter måste vara sådan att de känner sig behandlade med respekt.

Flyktingbarnen är en mycket utsatt grupp. De kommer med sina familjer från ett krigshärjat land eller ett land där man har levat i utsatthet på grund av politisk eller annan förföljelse. De vuxnas situation utreds noggrant när de kommer hit. Men barnen blir inte föremål för utredning – inte de barn som är under 15 år. Detta är mycket otillfredsställande och allvarligt. Barnläkare, psykologer och andra kan omvittna hur barnen ofta är i mycket dålig kondition – framför allt psykiskt – på grund av all den oro, all den ängslan som omgärdar deras tillvaro. Ännu värre blir det när familjen splittras under utredningstiden och man inte vet var man har varandra. På detta måste det bli en ändring. Barnens situation måste vägas in när man tar ställning till huruvida familjen skall stanna eller ej. Barnen har ju också rätt att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. I själva verket är det väl så, att barnen är de som präglas starkast av den situation som familjen finner sig i, eftersom de ingenting förstår av den.

Det är viktigt att regeringen nu beaktar det krav som har framställts bl. a. från Rädda barnens sida, att också barnens förhållanden utreds i flyktingärenden. Den situation varunder familjen lever under utredningstiden måste också förändras. Barnen har rätt att känna trygghet och få omsorg under den här tiden. Viktiga sociala insatser måste till för att situationen skall bli värdig för vårt land. Detta behöver inte förändra flyktingpolitikens huvudprinciper, bakom vilka vi står.

För barnens skull krävs dock:

1. Alla barn skall bedömas individuellt.
2. Barn skall aldrig tas i förvar.
3. Inga familjer får splittras genom myndigheternas agerande.

4. Mer resurser måste till för att tillgodose flyktningbarnens behov.
5. Man skall inte återsända flyktningar till Libanon förrän situationen förbättrats där.

För detta krävs resurser av nytt slag. Regeringen måste ta initiativ härtill. Vi måste visa att vi i Sverige tycker om barn. Små flyktningpojkar som lämnar det här landet får inte säga, när de kommer till ett annat land: Vi trodde att svenskarna tyckte om barn, men det gör de visst inte.

Barns situation i världen som helhet bör bli alltmer uppmärksammas. Oerhört många barn far illa – utöver flyktningbarnen. Barn i krig är en utsatt grupp.

En annan grupp som har varit aktualiserad under den senaste veckan är alla de gatubarn som finns i världen. De uppskattas till 80 miljoner. Det är barn som tvingas dra sig fram på egen hand – i torkans eller översvämningens spår, eller därför att de äldre inte orkar med dem. De kan vara mycket små – fyra eller fem år. Vi måste komma dessa barn till mötes. Majoriteten av världens barn lever under mycket primitiva och fattiga förhållanden. Barnen och deras villkor måste vara en viktig del av vår biståndspolitik. Vi vill ju inrikta den alltmer till de mest behövande, till de fattigaste människorna, ge dem stöd och hjälp till självhjälp. Det är barnen som skall vara framtidshoppet. Då måste vi ge dem sådana villkor att de får kraft och styrka att ta itu med både sitt eget lands problem och andra problem. Behoven är stora. Därför får det inte prutas på målen för vårt solidaritetsarbete i biståndspolitik.

Herr talman! I vårt eget land skulle man väl tro att allt stod väl till bland barnen. Men dess värre är det så att det finns misär – fast på helt andra grunder än i utvecklingsländerna – också i vårt land. Barnläkarna, som ju känner barnens situation väl, är djupt oroade över att det finns så många störda och olyckliga barn. De får inte den stimulans som de behöver under sina första levnadsår, de blir eftersatta därför att föräldrarna – eller den ensamma föräldern – inte orkar med sin föräldrabörda. Vi måste också lära oss att uppfatta dessa barns rop på hjälp. De måste få ett positivt gensvar.

De första åren i barnens liv bör få präglas av god livskvalitet. Det är inte bara fråga om några hundralappar mer i barnbidrag, även om det kan vara nog så viktigt. Det är fråga om att de första barnåren skall innehålla också de kvaliteter som skapar goda relationer mellan föräldrar och barn och med vuxenvärlden runt omkring. För detta behövs tid tillsammans med barnen. Varje vuxen och varje barn har detta behov av tryggheten i en närmiljö. Hur skall man åstadkomma detta? Jo, far och mor måste dela på ansvaret för barnens uppfostran. Föräldrar måste ges realistiska möjligheter bl. a. genom vårdnadsersättning till förkortad arbetsdag. Arbetslivet måste inrättas så att barn inte är ett hinder utan en tillgång. Man måste få rätt till tjänstledighet när man har små barn upp till tre års ålder för att inte tappa kontakten med arbetslivet. Vi måste ge valmöjlighet i barnomsorgen. Vi måste också värdera det arbete som utförs med barnet i hemmet.

Jag vill ställa en fråga: Är socialdemokraterna beredda att ta itu med de här problemen mot en sådan bakgrund som jag här har skisserat?

Jag vill gärna instämma i ett välkommen till Bengt Lindqvist som biträdande socialminister och ansvarig för familjepolitiken. Jag är övertygad om att han med det engagemang han visat i andra sammanhang också

förutsättningslöst och på ett annat sätt än socialdemokraterna tidigare lyckats med skall ta itu med familjepolitiken.

Utöver det jag har nämnt, herr talman, behövs trafiksäker miljö, ren luft och en stimulerande omgivning för att våra barn skall få leva under goda villkor. Det decentraliserade samhället, som centern arbetar för, skapar dessa goda kvaliteter för både barn och vuxna. I detta samhälle ges det också möjligheter för den unge orienteringspojke som jag nämnde i inledningen av mitt anförande att själv vara med och kämpa för en bättre värld både här hemma och utanför vårt land. Det är för detta samhälle med en helhetssyn på människan som centerpartiet arbetar. Det är ett samhälle som är bra för alla generationer.

Trots att vi hade motgångar i valet vill jag försäkra att vi kommer att kämpa för centerideologin också för framtiden. Skörden kommer inte att utebli.

Anf. 22 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! I regeringsförklaringen reduceras några av vår tids viktigaste frågor till problem som kan lösas genom industriell tillväxt. Men livsmiljön och den tekniska utvecklingen påverkas av maktstrukturen i samhället. Det handlar om vem som skall ha makten över produktionen och den tekniska utvecklingen – det handlar om makten över framtiden och solidariteten med barnen och kommande generationer.

Regeringsförklaringens, liksom s-valmanifestets, avideologiserade bild av problemen ger ett intryck av att alla medborgare och löntagare sitter i samma båt – som om vi alla har samma chans att i dag påverka vår framtid. Detta är en i grunden falsk bild av det kapitalistiska samhället, långt ifrån den bild som präglar arbetarrörelsens historia och ideologi. Det är Volvo och andra exportföretag som styr politiken i Sverige åt ett håll som kommer att vara förödande för vår livsmiljö. Demokratien håller på att urholkas så att allt fler människor upplever maktlöshet, på gränsen till desperation, inför makteliten och dess "betongpolitik".

I en tid av eftertankens kranka blekhet, eftervalsdebatten, har den socialdemokratiska politiken mött hård intern kritik. Men även före valet visade fyra socialdemokratiska dotterorganisationer modet att kräva en ny inriktning genom det s.k. miljömanifestet. Det har i stort sett bara uppmärksammats av miljörörelsen och vpk.

Här i riksdagen finns nu många företrädare för de krav som framförs i detta manifest. Utanför riksdagen finns ett starkt engagemang och förhoppningar om att socialdemokrater tillsammans med oss vpk-ledamöter och med stöd av delar av borgerligheten skall ta beslut i miljömanifestets riktning. Det handlar om en helhetssyn, där den nuvarande fanatiska tron på tillväxten och exportindustrin byts ut mot en hushållningsstrategi som omfattar naturresurserna, energifrågorna, trafikpolitiken och människors hälsa. Men framför allt gäller kraven en ny ekonomisk syn – ett mycket vidare begrepp än det som handlar om budget och ekonomisk tillväxt – som går på djupet i motsats till regeringsförklaringens löften om den tredje vägens ekonomiska politik, om kvalitativa förbättringar i flertalets intresse som leder till djupgående reformer i stället för reformistiska lösningar som kan accepteras av exportindustrin.

Kritiken mot den nuvarande blockpolitiken är nyttig, men den ger inte en rättvisande bild av de förtroendevaldas makt och inflytande. Vid sidan om riksdagens arbete pågår en ständig lobbyverksamhet, där de stora företagen precis som under de borgerliga regeringarnas tid påverkar regeringspolitiken. De stora kemikoncernernas lobbyism är ett exempel som bara fick antydast i kemikommissionens arbete. Maktstrukturen är ett känsligt kapitel i ett land som stoltscrat med sin långtgående parlamentariska demokrati. För flertalet är det dessutom ett omänskligt kapitel, eftersom maktlösheten deformerar människor.

Exemplen på hur maktlösheten deformerar är många. Se på hur förmågan till kamplust och självbevarelsedrift för liv och hälsa förbyttes i förnekande av asbestfaran på Eternit i Lomma och falsk lojalitet med BT Kemi i Teckomatorp eller hur arbetare inom vapenindustrin kan fås att offensivt plädera för fortsatt vapentillverkning och export – allt för att det kapitalistiska samhällets arbetslöshetsspöke och de stora företagens maktutövning kan pressa hela samhällen till underdånighet, trots att hela tillvaron står på spel för de mest utsatta. Grunden för denna press på människorna är det kapitalistiska samhället, oavsett om regeringen vill tala i dessa termer eller inte.

När jag var på studiebesök vid Storas svavelsyrefabrik i Falun fick jag ett konkret och cyniskt belägg för de stora bolagens människosyn. Ett större utsläpp av t. ex. oleum skulle vara förödande för de människor som vistas i gasmolnets väg, och det kan i värsta fall handla om flera tusen personer i Falun. På min fråga till chefen för fabriken om hur stora ekonomiska satsningar han och företaget är beredda att göra för att förhindra en katastrof blev svaret att några hundra tusen kronor kunde man nog acceptera. Samtidigt tvingas nu de politiskt ansvariga att redovisa en sanning som länge varit känd för företaget men inte för Faluns innevånare: flera tusen människor kommer att dö om och när ett allvarligt utsläpp sker. Några hundralappar för ett människoliv, annars stängs fabriken och jobben försvinner!

Företaget Stora är ett rikt företag som kalkylerar enbart utifrån ägarintressenas filosofi om vinstmaximering – precis som Volvo, som tillhör den maktelit som styr vårt land. Olle Svenning, som skrivit boken *Ålska makten*, vilken jag rekommenderar riksdagens ledamöter att läsa – den finns på riksdagsbiblioteket – är inte ensam i sin beskrivning av maktens struktur. Boken är en roman, så låt mig ta ett exempel ur verkligheten som ännu inte diskuterats i denna församling.

På Luciadagen förra året presenterade P.G. Gyllenhammar i London ett övergripande projekt för ett nytt transportsystem varav en del kallas Scandinavian Link. Bakom förslaget finns en grupp ledande företag i Europa. Tanken är att det skall bli en fyrfilig motorväg från Oslo till Hamburg med broar över Öresund och Femer Bält. Trafiken beräknas öka markant. Kostnaden har beräknats till mångmiljardbelopp. Konsekvenserna för miljön har inte utretts av idégivarna. Frågan om hur människorna kommer att påverkas i berörda orter och regioner nämns inte i projektets reklambroschyrer och är troligen inte heller utredd.

Om förslaget förverkligas kommer vissa orter och regioner att överexplo-

ateras medan andra utarmas. Många varaktiga jobb inom jordbruk och sjöfart försvinner, och hamnar på västkusten offras. Multijättar och utländska åkerier kan förväntas ta hand om frakterna på superautostradan. Kort sagt kommer infrastrukturen att totalt omformas i enlighet med hur bilindustrin och andra mäktiga intressen vill se vår framtid.

Kommer P.G. Gyllenhammars vision att kunna förverkligas? Var står regeringen, Maj-Lis Löow? Hur långt har planerna avancerat?

I regeringsförklaringen nämns inte Scandinavian Link. Däremot heter det: "En långsiktig lösning av väg- och järnvägsförbindelserna till Danmark och kontinenten eftersträvas." Vad ligger bakom dessa ord?

Göteborgaren och styrelseledamoten Sven Hulterström, som några dagar till är min bankkamrat, har utnämnts till kommunikationsminister. Landets nye minister för trafikpolitiken tillhör de få i Sverige som tidigt haft inblick i och kunnat bearbeta Volvochefens jätteprojekt Scandinavian Link, i bästa samförstånd med P.G. Gyllenhammar.

Hulterströms partisyster Maj-Lis Löow är i sin egenskap av ordförande i Socialdemokratiska kvinnoförbundet undertecknare av det miljödokument som kräver att planerna på Scandinavian Link skall stoppas. Ser Kvinnoförbundets ordförande Hulterströms utnämning som en belöning för dennes Scandinavian Link-engagemang? Jag vill fråga Maj-Lis Löow om hon står på Volvos och Hulterströms sida eller på miljörörelsens – vi är många som väntar på svar.

När riksdagen under våren och försommaren tog beslut om trafikpolitiken, om energipolitiken, mot försurningen etc. fanns inget med som tydde på Öresundsbroatsningar eller lyxprojekt av typ Scandinavian Link. Den demokratiska beslutsprocessen har alltså fullständigt satts ur spel genom regeringens hittillsvarande agerande.

Jag är övertygad om att hela miljörörelsen – Svenska naturskyddsföreningen, Fältbiologerna, Miljöförbundet, Aktion Skånemiljö och lokala grupper som går till samlad aktion tillsammans med de politiska ungdomsförbunden, utom moderaternas förstås, i den nybildade organisationen Motlänken – kommer att kräva klara besked om de inte redovisas här i debatten. En ny folkkampanj avfärdar man inte så lätt.

Organisationer förankrade i folkrörelserna och dessas medlemmar arbetar i demokratisk ordning via medlemsmöten. Näringslivets toppar går som bekant genvägar. P.G. Gyllenhammar slipper t. ex. att sitta av tradiga möten hos den socialdemokratiska arbetarekommunen i Göteborg för att påverka politiken. Dennes kollektiva känsla finns hos aktieägarna och industrikapitalet – det mäktigaste kollektivet i Sverige – men lika fullt har han spetsat ledande politiker inom arbetarrörelsen på hornen.

Inom arbetarrörelsen har vi lärt detta av historien: Om någon förändring över huvud taget skall vara möjlig måste man gå samman. Innan man lärde sig detta om kollektivets inneboende styrka hade arbetarna inte ett uns att säga till om.

Denna insikt finns i dag också hos helt nya grupper som genom kunskap om ekologiska samband kämpar för att rädda vår livsmiljö. Där finns Folkkampanjen mot kärnkraft, skogsockupanter, Rädda Kynnefjäll och Motlänken. Där finns också unga husockupanter som kräver sin rätt till en

egen bostad, och där finns unga arbetslösa som kämpar för människovärde och meningsfullt arbete med en hygglig lön. En ny konsumentrörelse kommer också att se dagens ljus när organiserandet för giftfri och kvalitativt bättre mat tagit ytterligare steg.

Hos dessa grupper finns en aktionsinriktning som ligger den gamla arbetarrörelseideologin nära. De flesta står för den nya ekonomiska syn som med nödvändighet kolliderar med BNP-måttets förvrängda kvantitetsberäkningar, dvs. den nya vägen är antikapitalistisk.

I dag hålls visionerna om ett bättre samhälle levande framför allt hos de nya folkrörelser och grupper som både nationellt och internationellt arbetar för fred och miljöinsatser. Greenpeace har vunnit stor respekt och varit inspirationskälla för människor över hela världen. Denna internationella organisation arbetar med nya fräscha grepp i freds- och miljökampen. Det statsunderstödda franska attentatet mot Greenpeace är avskryvbart. Men det har också visat världen att den nya rörelsen besitter en särskild kraft därför att den vilar på de många människornas uppfattning om vad som är rätt och drömmen om en bättre värld.

Arbetarrörelsen tog till sin huvuduppgift att stoppa en högerregering i valet. Det lyckades. Nu måste uppgiften bli att slå in på en helt ny väg som leder till ett samhälle där alla har arbete och där de arbetande kan vara stolta över det som produceras. Ja, inte bara det – utan också *hur* det produceras, där miljövärden och en levande kultur ger ständigt nya kunskaper och impulser.

Vpk vill arbeta för ett sådant alternativ, där människovärdet ökar därför att alla behövs och har ett verkligt inflytande över sin tillvaro, där det fordras mer av jobb, ansvar och initiativkraft från de många.

Anf. 23 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Familjepolitiken fick, åtminstone för en kort tid, i den gångna valrörelsen en ganska framträdande plats, kanske mest därför att de borgerliga partierna ansåg sig kunna lova barnfamiljerna många miljarder trots att deras budskap i övrigt gick ut på att dra in på statens resurser – inte minst fördelningspolitiskt såväl i skattesystemet som i det sociala trygghets-systemet i övrigt. Det blev inte trovärdigt.

Jag skall gärna erkänna att det var svårt att ta den här debatten, men det berodde inte på de borgerliga överbuden utan mera på att bilden var så splittrad inom den borgerliga oppositionen. Den bestod av ett sammelsurium av olika förslag till förbättringar till barnfamiljerna, men den bestod också av många olika förslag till hur det hela skulle finansieras. Det var nog inte bara jag som hade svårt att överblicka hur en borgerlig familjepolitik egentligen skulle komma att se ut. För barnfamiljerna måste det ha känts näst intill hopplöst att ta ställning i den frågan under valrörelsen.

Till detta kommer att det fanns stora principiella skillnader, inte bara mellan de borgerliga partierna utan också mellan de politiska blocken.

För oss socialdemokrater har det alltid varit viktigt att utforma en vettig familjepolitik, som inte kolliderar med jämställdhetssträvandena i arbetslivet och i samhällslivet i övrigt. Därför har vi konsekvent kopplat det rent familjeekonomiska stödet till barnen via barnbidragen och bostadsbidragen.

Däremot har vi bestämt avvisat ett vårdnadsbidrag som går ut på att någon vuxen i familjen skall avstå helt eller delvis från att delta i förvärvslivet.

Det finns nu en viktig slutsats att dra av valresultatet på familjepolitikens område. Väljarna har sagt nej till vårdnadsbidraget. Centern, som varit dess främsta förespråkare, och moderaterna, som också varit goda vapendragare för en familjepolitik stick i stäv med jämställdheten – dessa båda partier gick tillbaka i valet. Den enda naturliga slutsatsen borde vara att vårdnadsbidraget nu en gång för alla är avfärdat av väljarna och också borde avföras från den politiska dagordningen.

Vi socialdemokrater fick förtroende för en familjepolitik som koncentrerar sig på tre viktiga områden: barnbidragen, barnomsorgen och föräldraförsäkringen. Det är till detta som inte bara Sveriges kvinnor utan också Sveriges män sagt ja.

Det är faktiskt intressant att notera att det uppenbarligen också är den principiella inriktning som folkpartiet förespråkade och som partiet fick kraftigt stöd för bland de borgerliga väljarna. Folkpartiet hade visserligen ett förslag om ett i det närmaste symboliskt vårdnadsbidrag, men det var väl för borgfredens skull. Tyngdpunkten låg på barnbidragshöjningar när det gäller det familjeekonomiska stödet.

När det gäller barnomsorgen vill jag säga att vi under denna höstsession skall behandla den proposition som sedan våren ligger på riksdagens bord. Den syftar till att bygga bort den största familjepolitiska orättvisan i det här landet, nämligen orättvisan mellan dem som har fått tillgång till en plats i barnomsorgen och dem som fortfarande står utanför och som får ta till dyra och dåliga lösningar på sina barnomsorgsproblem eller som inte får några lösningar alls. Jag noterar att barnomsorgspropositionen i stort sett – efter vad jag kunnat förstå av motionsskrivandet i våras – fått folkpartiets stöd, medan centern och moderaterna i sina motioner yrkar på avslag.

Vi får ju tillfälle att diskutera barnomsorgen senare i höst, och jag skall inte föregripa den debatten, jag vill bara påpeka att barnomsorgspropositionen innehåller just den mångfald och valfrihet som så många gånger har efterlysts i valrörelsen och också här i riksdagen i dag. Där finns stödet till den öppna förskolan, föräldrakooperativen, familjedaghemmen, den allmänna förskolan för 6-åringar, daghemmen osv. Där har också, Ingemar Eliasson, uttryckligen angivits att de ideella initiativen är ett viktigt komplement i förskolan.

Hand i hand med barnomsorgens utbyggnad måste en utbyggnad av föräldraförsäkringen genomföras. Det är socialdemokraternas sätt att ge föräldrar möjlighet att för en tid stanna hemma på hel- eller deltid när barnen är små. Det är vårt alternativ till vårdnadsbidrag, skulle man kunna säga, och det är överlägset vårdnadsbidraget därför att det tillgodoser också dem som är beroende av sin förvärvsinkomst och som inte har råd att vara hemma om de bara får några hundralappar eller någon tusenlapp i månaden. Skall man tala om valfrihet, måste den ju gälla för alla.

Herr talman! Jag kan inte se annat än att det i den här kammaren, så som den ser ut efter valet, borde finnas förutsättningar för att uppnå ganska breda politiska lösningar inom familjepolitiken. Det är, Ingemar Eliasson, den fingervisning jag tycker att väljarna har gett oss. Där tror jag att vi har

någoting gemensamt att bygga på. Det familjeekonomiska stödet skall i första hand förstärkas via de genrellt barnbidragen, men dessutom måste barnomsorgen och föräldraförsäkringen byggas ut.

Jag är vidare övertygad om att Sveriges kvinnor förväntar sig av den riksdag de varit med om att välja att den skall föra en politik som underlättar för både män och kvinnor att kombinera vården av barn och förvärvsarbete på ett bra sätt och som också stärker kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Under den gångna treårsperioden har vi socialdemokrater lagt en bra grund för fortsatt jämställdhetsarbete. Förutom att den tidsbestämda utbyggnaden av barnomsorgen och utbyggnaden av föräldraförsäkringen har lagts fast har diskussionen om mannens roll i jämställdhetsarbetet stimulerats. Nyligen har en utredning tillsatts för att stärka kvinnorepresentationen i de indirekt valda statliga organen på central och regional nivå.

Den helt grundläggande förutsättningen för en fortsatt positiv utveckling av jämställdheten är dock kvinnornas rätt till arbete. Socialdemokraternas intensiva försvar för den offentliga sektorn har också varit ett försvar för en stor kvinnoarbetsmarknad. Men i framtiden blir det absolut nödvändigt att vidga kvinnornas arbetsmarknad. Många kvinnoyrken inom exempelvis industri, handel och kontor hotas av ny teknik, och ungdomarnas utbildningsval är fortfarande mycket könsbundet.

Den gångna regeringsperioden har innehållit offensiva åtgärder på detta område.

År 1984 genomfördes tiomiljonerskampanjen för fler kvinnor till tekniska yrken. Den fick ett stort gensvar ute i landet.

Den proposition som lades fram på kvinnodagen den 8 mars i år, där 15 miljoner anslogs för att stärka kvinnornas arbetsmarknad, har givit ytterligare belägg för att sådana riktade insatser är nödvändiga och efterlängtrade både i skolorna och på arbetsmarknaden.

Den kartläggning av kvinnornas arbetsmarknad som länsstyrelserna i våra fick i uppdrag att göra visade att det fanns stora brister i länsorganens kunskapsunderlag. Under oktober månad skall länsstyrelserna redovisa sina förslag till åtgärdsprogram. Det är absolut nödvändigt att det då också finns resurser för genomförande av de åtgärder som länen anser angelägna.

Tillkomsten av JÄMFO, delegationen för jämställdhetsforskning, har betytt att vi nu har börjat "synliggöra" problemen inte minst för de kvinnor som försökt bryta sig in i mansdominerade yrken. JÄMFO presenterar nu ett forskningsprogram, och därmed måste det finnas resurser för att initiera vidare forskning. Det finns annars uppenbara risker för att de insatser vi gör i dag får oönskade effekter i framtiden, t. ex. så att kvinnorna i själva verket inte gör en inbrytning i de mansdominerade yrkena utan att det blir en ytterligare s. k. feminisering av vissa sektorer inom industrin.

Herr talman! En utjämning av arbetstiden mellan kvinnor och män är en absolut förutsättning för att det skall bli någon verklig jämställdhet på arbetsmarknaden och även i fråga om omsorgen om och vården av hem och barn. Därför behöver vi en arbetstidspolitik som syftar till sex timmars arbetsdag.

Delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, har bidragit med goda

kunskaper inte minst genom att ta reda på människors inställning till arbetstidsförkortningar. Resultatet av undersökningarna visar alldeles klart att en majoritet av löntagarna i detta land skulle föredra en arbetstidsförkortning före en löneförhöjning. Det betyder alltså att de värderar arbetstidsförkortning som en stor och viktig välfärdsfråga.

Det är viktigt att vi arbetar vidare. Det är intressant att i dagens arbetstidsdebatt notera att den egentligen inte längre handlar om huruvida vi skall ha arbetstidsförkortningar i framtiden utan snarare om hur de skall utformas.

En sex timmars arbetsdag ger dock inte jämställdhet automatiskt – det måste till många andra insatser för att den könsuppdelade arbetsmarknaden skall brytas upp. Detta arbete har påbörjats, och vi kan redan i dag intensifiera det i avvaktan på arbetstidsförkortningen. Vi börjar nu hitta instrumenten, och då måste det också tillföras mer resurser och mer långsiktiga insatser.

Anf. 24 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Maj-Lis Lööw säger, att det finns variationer i de borgerliga partiernas familjepolitik. Det centrala är emellertid att inriktningen ändå är densamma, nämligen att vi vill stärka, inte försvaga, familjerna och att vi vill underlätta, inte motverka, valfriheten. Vi vill helt enkelt myndigförklara familjerna. Under de borgerliga åren byggde vi ut föräldraförsäkringen från sju till tolv månader. Efter detta anser vi att det är dags för en vårdnadsersättning.

Vad har socialdemokraterna gjort för att öka valfriheten? De har absolut inte gjort någonting, de har tvärtom försvagat familjernas ekonomi.

Vårdnadsbidrag går ut på att en vuxen skall avstå från förvärvsarbete, sade Maj-Lis Lööw. Ja, så kan det vara, om det passar just den familjen. Ett annat syfte med vårdnadsersättningen är att den skall kunna användas för att underlätta privat barnomsorg.

Vi vet att många vill eller måste anlita privata alternativ. Om en familj ordnar med barnomsorg som kostar hälften så mycket som den kommunala, är det då rimligt att det skall ställa sig ungefär fem gånger dyrare för denna familj, Maj-Lis Lööw? Är det rimligt att det skall anses vara hedervärda, jämlika och värdefulla arbeten att ta hand om andras barn men inte anses vara värt någonting alls att ta hand om sina egna barn?

Jag tror att Maj-Lis Lööw var med på kvinnokonferensen i Nairobi. Om jag inte missminner mig gjorde man där ett enhälligt uttalande som gick ut på att man skall värdera allt det obetalda arbete som sker i hemmen. Kan det inte då vara lämpligt, Maj-Lis Lööw, att börja med att uppvärdera det vårdande arbete som sker när föräldrar själva tar hand om sina små barn? Jag tror att det är en absolut grundläggande förutsättning för att vi skall få fler fäder att kunna och ha råd att ta på sig sin del av det arbetet.

Jag talade förut om att socialdemokraterna i dag har utsett ett nytt statsråd med uppgift att värna solidariteten med svaga grupper. Tycker inte Maj-Lis Lööw i det sammanhanget att det är rimligt att de som i dag inte får någon som helst del av det stora barnomsorgsstödet skall få det? Vi vet att socialdemokraterna än så länge i första hand vill gynna den kommunala

barnomsorgen och att allt annat kommer i efterhand. Men det kommer att innebära en kvalitetsförsämring, till nackdel för alla. Låt oss därför i stället försöka underlätta familjernas egen valfrihet.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 25 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Visst finns det skillnader i de tre olika förslagen till familjepolitik från de icke-socialistiska partierna. Vi är tre skilda partier, men vi har också en gemensam strävan och det är att öka valfriheten.

Jag tycker att det är nästan obegripligt hur socialdemokraterna kan framhärda med sin inställning att man med en utbyggd barnomsorg löser alla frågor kring valfriheten. Det är mycket bra att ni så att säga under bilan har tvingats att acceptera olika former av barnomsorg. Men därifrån måste ni ta ytterligare ett steg och öka möjligheterna för föräldrar att t. ex. förkorta sin arbetstid och då få ersättning.

Den politik som vi i centerpartiet företräder, med en vårdnadsersättning på 24 000 kr. per år, gör det faktiskt möjligt att på jämställdhetens grund dela på ansvaret i familjerna. Man kan förkorta sin arbetstid med en fjärdedel, i inkomstlägena upp till 96 000 kr. per år, utan att förlora någon inkomst. Det bidrar alltså till jämställdheten. Man får en ekonomisk möjlighet att förkorta sin arbetstid. Mannen, som oftast är den som har den högsta inkomsten, ges här en möjlighet att utnyttja denna förkortade arbetstid som han i dag har laglig rätt till men som socialdemokraterna inte möjliggör då de inte vill ge någon ersättning.

Ni säger att ni vill bygga ut föräldraförsäkringen till att omfatta barn upp till ett och ett halvt år, om jag uppfattat det rätt, men det kommer också en tid därefter när barnen har mycket stort behov av mer tid tillsammans med sina föräldrar. Jag skulle vilja rekommendera Maj-Lis Löow att studera vad barnläkarna i många olika sammanhang skriver om barnens behov av mera tid tillsammans med sina föräldrar. Notera hur många barn det är som i dag verkligen far illa, både barn som är i olika typer av barnomsorg och de som är i en hemmiljö som inte är tillfredsställande.

Maj-Lis Löow säger att ersättningen till familjerna skall gå till barnen. Låt oss diskutera barnomsorg och familjepolitik utifrån barnens utgångspunkt. Det är där vi måste börja, och där har socialdemokraterna fortfarande väldigt mycket att lära. Vi i centern vill att varje vuxen individ också skall ha rätt till arbete samtidigt som man skall kunna ta hand om sina barn på ett tillfredsställande sätt. Där finns inga motsättningar. Men vi måste ge valmöjligheter för att barnen inte skall fara illa och då får vi inte vara så doktrinära som socialdemokraterna är. Det bidrar inte till valfrihet.

Anf. 26 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow säger att folkpartiets förslag till vårdnadsbidrag är ett marginellt förslag som har tillkommit för borgfredens skull. Det är en grov missuppfattning, Maj-Lis Löow. Det har kommit till för barnens skull, och det handlar om ett bidrag på 4 000 kr. skattefritt per barn i förskoleåldern. En familj som har ett par barn i förskoleåldern får alltså 8 000 kr. under dessa år efter skatt. Det motsvarar en inkomstökning på i runt tal 20 000 kr. för familjen. De barnfamiljer jag känner kallar inte detta för ett marginellt tillskott.

Maj-Lis Löow menar att valfriheten skall vara till för alla. Det är precis så. Om den skall vara värd namnet måste föräldrarna själva kunna avgöra vilken typ av barnomsorg de föredrar. Därför är det vår uppgift som politiker att se till att det finns olika typer av barnomsorg. Då måste den kommunala barnomsorgen byggas ut, då måste man tillåta att alla huvudmän som tillhandahåller barnomsorg av god kvalitet får statsbidrag på lika villkor. De som sköter det så bra att det kan bli någon krona över, och denna krona kallas för vinst, skall inte falla under någon särskild lag som kriminaliserar denna framgångsrika drift av en barnstuga. Det är kvaliteten som är avgörande och inte i vilken juridisk form man driver verksamheten.

Nu håller Maj-Lis Löow med om att valet ger en fingervisning om att någon reform av familjepolitiken nog ändå bör ske. Då vet Maj-Lis Löow vad folkpartiets politik innebär. Vi vill ha kraftigt höjda generella barnbidrag, vi vill ha ett särskilt tillskott till småbarns- och förskolebarnsföräldrarna. Vad ni kallar det bryr vi oss inte om – vi kallar det för vårdnadsbidrag. Det viktiga är att det blir ett särskilt bidrag till förskolebarnen som kan användas såväl för att göra det möjligt för föräldrarna att stanna hemma, om man föredrar det, som avkorta sin arbetstid, om man behöver göra det, eller betala för barnomsorg utanför hemmet.

Den stora skillnaden som ändå finns mellan folkpartiets och socialdemokraternas familjepolitik är att vi ännu inte har sett er politik. Vi vet inte hur den ser ut. Vi kan inte kritisera den i detalj därför att ni ännu inte har presenterat någon politik. Skall vi uppfatta de signaler som Maj-Lis Löow nu ger så, att det ändå snart kommer förslag om kraftigt förstärkt stöd till barnfamiljerna? I så fall vet ni var folkpartiet står och var det finns uppslag att hämta.

Anf. 27 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow talar vackra ord om välfärden. Hon tar upp andra viktiga frågor också, inte bara vad gäller kvinnorna i Sverige. Men i propositionen som tar upp frågan om daghem och öppen förskola är den satsning som ni socialdemokrater föreslår ingenting i jämförelse med det behov som finns. Maj-Lis Löow undviker att tala om att det finns hundratusentals barn i Sverige som är i behov av daghem. Att man vill öka satsningarna när det gäller öppen förskola är verkligen ingen lösning på det mycket större problem som finns.

Maj-Lis Löow tar upp frågan om jämställdheten på arbetsmarknaden utifrån kvinnans situation i samhället, och det är viktigt, men precis som de allra flesta socialdemokrater underlåter hon att ta upp någonting som har med framtidsfrågorna att göra, dvs. den nya tekniken och makten över den nya tekniken. I den senaste LO-rapport som har getts ut och som har fått viss publicitet, i varje fall i fackförbundspressen i Sverige, pekar man på att det redan finns belägg för att i Sverige, som är världens mest datoriserade land, har kvinnorna redan drabbats hårt av utslagning på grund av den nya tekniken och kommer att drabbas ännu hårdare. Vad är då jämställdheten på arbetsmarknaden värd om man skall gå hand i hand med kapitalet precis som när det gäller de andra frågor jag tog upp i mitt inlägg tidigare, och inte alls tänker diskutera frågan om makten över tekniken? Det är där man måste

börja diskutera. Vilket inflytande kommer kvinnorna t.ex. inom LO-området och också inom andra områden att ha över den nya tekniken?

I LO-rapporten sägs det också att de kvinnor som har varit hemma hos sina barn ett tag – det behöver inte vara särskilt länge – inte har någon chans att komma tillbaka i den arbetssituation som nu styrs av den nya tekniken på de stora företagens villkor.

Jag vill också knyta an till frågan om arbetstidsförkortningen. Att Maj-Lis Löow här tar upp frågan om behovet av sex timmars arbetsdag och att regeringen så småningom kommer att göra någonting beror ju på att det i samhället i dag finns ett enormt tryck från massor av kvinnor men också från andra grupper som vill ha sex timmars arbetsdag. Men när skall detta genomföras? Varför inte diskutera vpk:s förslag? Vi har talat om att vi mycket snart kan införa sju timmars arbetsdag, kanske redan under nästa år, om bara viljan finns och om det sker på arbetarrörelsens villkor och på deras villkor som har behovet.

Så igen, Maj-Lis Löow, till framtidsfrågorna! Den nya tekniken och miljöfrågorna är så viktiga. Hur kan Maj-Lis Löow undvika att svara på frågan om Scandinavian Link?

Anf. 28 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Jag befinner mig här i precis samma dilemma som i valrörelsen, vilket jag försökte beskriva i mitt inlägg tidigare. Jag tänker på svårigheten att diskutera tre olika borgerliga förslag till hur familjepolitiken skall utformas. Här tillkommer dessutom svårigheten att bemöta tre olika inlägg med delvis olika inriktningar på tre minuter.

De tre borgerliga företrädare som varit uppe i talarstolen har sagt att visst finns det variationer men i grund har de samma inställning. Ingemar Eliasson sade i slutet av sitt inlägg att skillnaden mellan socialdemokratisk och borgerlig familjepolitik är att vi inte vet hur en socialdemokratisk familjepolitik ser ut. Men är det någonting som är betecknande för en borgerlig familjepolitik så är det att vi inte vet hur den ser ut! Här talar Ingegerd Troedsson om att man skall uppvärdera det arbete som sker i hemmen, och det vill man göra med 6 000 kr. om året. Det är, säger hon, inte minst för männens skull som vi skall göra detta. Vilken man stannar hemma för 6 000 kr. om året?

Ingegerd Troedsson utgår också från att en utbyggnad av den kommunala barnomsorgen nödvändigtvis innebär en kvalitetsförsämring av barnomsorgen. Varför kan vi inte hjälpas åt att göra barnomsorgen inom den offentliga sektorn bra?

Karin Söder talar om 24 000 kr. om året. Jag vill instämma i Karin Söders mer principiella deklARATION om barnens behov av mer tid tillsammans med sina föräldrar. Men det är ju just på grund av det som bl. a. jag har varit en av de ivrigaste förespråkarna för en förkortad arbetstid – sex timmars arbetsdag. Jag menar också att alla skall ha möjligheten att ta en tids ledighet eller förkorta sin arbetstid. Det är därför jag menar att vi måste ha en föräldraförsäkring som ger ersättning för inkomstbortfallet, så att verkligen alla människor kan utnyttja den möjligheten.

Sedan till det tredje borgerliga förslaget, Ingemar Eliassons 4 000 kr. om

året, som han inte tycker är något marginellt tillskott. Vi får kalla det vad vi vill, säger han. Jag tycker att det påminner mer om ett förstärkt barnbidrag än om vad de andra partierna menar med ett vårdnadsbidrag.

Detta är alltså de variationer man talar om. Det är uppenbart att det inte finns någon riktig gemensam linje.

Jag har bara försökt dra de slutsatser jag har kunnat av valresultatet. När man jämför de olika borgerliga partiernas förslag tycker jag det är uppenbart att folkpartiet i alla fall har ansträngt sig att utforma en familjepolitik som så litet som möjligt skulle komma på kollisionkurs med jämställdhetsmålet. Därför menar jag att det också borde finnas förutsättningar för breda lösningar här i kammaren efter valet.

Till Viola Claesson ber jag att få återkomma i nästa replik. Jag hinner inte säga mer nu.

Anf. 29 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Det är nog tur för Maj-Lis Löow att de tre borgerliga partierna har litet olika inriktning i fråga om familjepolitiken, för då slipper hon, tror hon, att diskutera målsättningen.

Men varför skulle vi inte kunna diskutera målsättningen? Vad är det för fel i att ge föräldrarna rätt att själva få bestämma hur de vill ordna sina barns vård och fostran? Vad är det för fel i att vid sidan av kommunala daghem också ha enskilda vårdalternativ? Är allting frid och fröjd om man inte ger föräldrarna någonting, och är det ett fruktansvärt hot mot jämställdheten om man genom vårdnadsersättning och grundavdrag för barn eller genom andra förbättringar för barnfamiljerna ger dem litet bättre chans att själva kunna klara sig på sina inkomster, att själva kunna ordna sin tillvaro?

Statsbidraget till den kommunala barnomsorgen kommer nästa år att ha urholkats med 3 miljarder kronor i förhållande till vad som gällde 1983. Det betyder att alla, såväl de som utnyttjar kommunal barnomsorg som de som inte gör det, kommer att få betala ut utbyggnad genom väsentligt höjda kommunalskatter. Kan Maj-Lis Löow då inte förstå att jag börjar bli orolig också för kvaliteten på den kommunala barnomsorgen? Jag tror vi är överens om att den skall vara så god som möjligt.

Maj-Lis Löow talar också om att föräldrapenningen skall byggas ut. Men vad är det för förslag ni lägger fram? Jo, ni vill bygga ut föräldraersättningen efter fullt-inkomstbortfalls-principen. Det skulle innebära att klyftan mellan de människor som får föräldrapenning skulle vidgas. Stödet skulle variera mellan 26 000 kr. för den sämst ställda föräldern upp till 220 000 kr. för den bäst ställda föräldern för en 18-månadersperiod. Tala om att skapa klyftor! Det är just klyftor av detta slag som ni socialdemokrater skapar med er politik.

Med våra förslag blir fördelningen väsentligt mycket rättvisare. Vi kan både åstadkomma en större valfrihet och få en betydligt mer solidarisk fördelning av det stöd som det allmänna kan sätta in.

Anf. 30 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow är bekymrad för att hon inte hinner diskutera tre olika förslag på tre minuter. Jag förstår att det är svårt. Jag har en lösning

på det problemet – låt vara att den är litet sent framförd i debatten: Lägg fram ett eget förslag! Det går att göra det på tre minuter, om man har en genomtänkt politik.

Men vårt problem är att socialdemokraterna inte under den förra treårsperioden och inte under de treminutersreplikerna som Maj-Lis Löow nu har haft har kunnat prestera ett genomtänkt familjepolitiskt program. Det är det som skapar bekymren för Maj-Lis Löow, inte det att det finns skillnader mellan de borgerliga partiernas olika förslag.

Det är riktigt beskrivet att folkpartiets förslag om vårdnadsbidrag och om familjepolitiken i stort är förenligt med principen om jämställdhet mellan män och kvinnor. Det är faktiskt förenligt med fler principer, t. ex. den att man måste utjämna skattebördan över livet, att man skall få behålla litet mer när man har försörjningsansvaret för barn. Det är också förenligt med principen att man själv skall kunna bedöma vad som händer med ens inkomst om man får en inkomstökning. Därför måste vi operera bort marginaleffekter i bidrags- och skattesystemet. Man måste få behålla mer, det måste löna sig att arbeta också för barnfamiljerna.

Det är bra att vi nu har kommit ett stycke på väg så till vida som att de ideellt drivna barnstugorna skall få samma statsbidrag som de kommunala barndaghemmen. Det har skett efter mycken möda och lång diskussion. Det var samma sak när barnbidragen så småningom höjdes under den förra perioden: det skedde efter det att socialdemokraterna i riksdagen hade utsatts för nära nog utpressning.

Samma bekymmer upprepas om och om igen – det går trögt och sakta därför att socialdemokratiska partiet inte har kunnat prestera en sammanhållen familjepolitik, där olika principer stämmer överens i stället för att kollidera med varandra.

Jag hoppas att vad Maj-Lis Löow här ändå antyder är att det inom en rimlig framtid kommer förslag om förstärkt familjestöd, som både är förenligt med jämställdheten, med möjligheten att "genomlysa" sin inkomst och att det skall bli mer kvar av en inkomstökning. Jag förväntar mig mycket av den nya familjepolitiska ministern.

Anf. 31 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow sade i sitt anförande att hon hoppades att vårdnadsersättningen en gång för alla skulle vara avfärdad, och hon drog den slutsatsen av välresultatet. Jag vill bara påminna om att socialdemokraterna också gick tillbaka i valet, så man kan inte säga att socialdemokraterna fick något kvitto på att deras familjepolitik är bättre än andra partiers.

Sedan skulle jag vilja säga att jag är glad att Maj-Lis Löow har insett att föräldrar och barn behöver mer tid tillsammans. Jag kunde nästan ana att det fanns i alla fall en viss svaghet för vårt förslag om de 24 000 kronorna.

Det finns i dag många ensamstående föräldrar, och vi vet att de har de längsta arbetsdagarna, därför att de inte har råd att vara hemma. En sådan förälder skulle kunna ta ut den rätt hon i dag har – för det är oftast en hon – att minska sin arbetstid med två timmar per dag och kunna kompensera inkomstbortfallet ända upp till en inkomst av 96 000 kr. och ge sina barn mera tid.

Vad har Maj-Lis Löow för svar till den som frågar efter ett sådant alternativ? Vad har Maj-Lis Löow för svar till den förälder som är bosatt i en glesbygd där inget arbete finns att få men som sköter om sina barn och inte får ett öre som compensation för den omsorg som de yrkesarbetande får om de har en daghemsplats? De människorna är också angelägna om att få svar på vad deras arbete i hemmet är värt.

Man kan svara att vi skall se till att de får arbete, och visst skall vi medverka till att skapa arbeten för alla som vill arbeta, också i glesbygden. Där har vi en gemensam strävan. Men det är också viktigt att skapa valmöjligheter, så att man kan stanna hemma om man vill det. De 24 000 kronorna är ett sätt att hjälpa till att göra detta möjligt.

Det bidrar också till ökad jämställdhet, vill jag påstå, därför att när ersättningen är beskattad är den också ATP-grundande. Det ger social trygghet, vilket inte obeskattade alternativ gör. I alla avseenden är centerns förslag ett förslag som bygger på jämställdhet mellan män och kvinnor och på jämlikhet.

Därutöver skulle jag vilja säga att de klyftor som skulle uppstå om den inkomstrelaterade försäkringen byggs ut ytterligare skulle bli enorma. Hundratusentals kronor skulle kunna skilja mellan två föräldrar, därför att de har olika utgångsläge när de vill stanna hemma och ta hand om sina barn. Det anser inte jag vara jämlikhetspolitik, inte jämställdhetspolitik heller.

Anf. 32 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Vpk har efterlyst en gedignare satsning när det gäller barnomsorgsutbyggnaden i landet. Men det finns även andra brister i propositionen om förskola för alla barn som Maj-Lis Löow inte har berört. Vpk har diskuterat de här frågorna länge. Vi har också kongressbeslut på vad som skulle kunna göras, och vi har lagt fram förslag i en motion i anslutning till propositionen.

I propositionen talas det om att en plats i förskola i någon form skall erbjudas barn från ett och ett halvt års ålder. Det innebär att regeringen räknar med att föräldrarna själva skall svara för omsorgen efter de nio månader som man får ersättning fullt ut genom föräldraförsäkringen, upp till dess att barnet är 18 månader. Regeringens förslag förutsätter en snabb utbyggnad av föräldraförsäkringen beträffande barn upp till ett och ett halvt år. Jag skulle vilja testa Maj-Lis Löow på vad hon säger om vpk:s förslag. Jag vill gärna få ett klart besked här om regeringen i samband med lagen om rätt till plats i förskolan också är beredd att lägga fram förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen för barn upp till 18 månaders ålder.

Det har talats många ord från denna talarstol om framtidsfrågor och om barnen och deras framtid, inte minst i den omgång som jag har fått delta i. Jag vill också knyta an till barnens framtid och miljön och trafikproblemen. Återigen vill jag ha klara besked av Maj-Lis Löow. Vad tänker man göra för att minska luftföroreningarna och minska den tunga trafik som framför allt skulle bli följderna av att man byggde Scandinavian Link? För att ge Maj-Lis Löow råg i ryggen inför den sista omgången, som hon lovat skall handla om Scandinavian Link, vill jag tala om vad hennes partibroder Birger Rosqvist – som också arbetar i riksdagen – sagt om Scandinavian Link på hamndagen i

Göteborg så sent som den 26 september.

”En våldsam utbyggnad av motorvägssystemet är sannolikt inte tilltalande för en stor mängd av befolkningen. Det är allmänt accepterat att både järnvägstrafik och sjöfart är miljövänligare. — — — Utbyggnad av motorvägar i den skala som Scan Link innebär kommer ej att kunna göras utan betydande motstånd.”

Det är detta motstånd jag har hänvisat till i mina tidigare inlägg.

Birger Rosqvist sade vidare: ”Mina slutsatser är således att det förändrade transportutbud som Scan Link med fasta förbindelser innebär kommer att medföra avsevärda godsfall i första hand för sydkustens, i andra hand för västkustens och i tredje hand för alla svenska hamnar.

Då även oljeimporten kommer att minska totalt sett kan hamnar och sjöfart få mycket stora svårigheter — — — Hamnarna har därför all anledning att se om sina hus så att sjöfarten — i den mån den är beroende av ett effektivt hamnväsen — kan hävda sig och göra Scan Link överflödig.”

Det är alltså mycket viktiga ekonomiska frågor som också rör sysselsättningen i västra Sverige.

Anf. 33 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Ingegerd Troedsson beklagar att vi inte diskuterar principer, men det var faktiskt det jag försökte göra i mitt första inlägg.

Om man skall ge föräldrar möjlighet att få mer tid till sina barn — och det tycks vi alla vara överens om, Karin Söder, jag och förmodligen också Ingegerd Troedsson — är det en viktig princip att ge ersättning för inkomstbortfallet.

Det är möjligt att Ingegerd Troedssons väljare har råd att ta ledigt utan full kompensation för inkomstbortfallet och vara hemma hos sina barn, men de allra flesta av mina väljare har det inte. Då måste vi bygga föräldraförsäkringen på precis samma system som vi har byggt det övriga socialförsäkringssystemet på.

Ingemar Eliasson säger att det går trögt och sakta när socialdemokraterna skall göra något åt familjepolitiken. Låt mig bara påminna om barnbidragshöjningarna med 1 200 kr. på sex år och 1 800 kr. på tre år. Det är skillnaden mellan en borgerlig och en socialdemokratisk familjepolitik när det gäller att göra någonting för barnfamiljerna och när det gäller takten.

Någon sade att det var tur för mig att det finns olika borgerliga förslag så att jag har någonting att skylla på. Men inte var det väl för min skull som ni inte kunde komma överens om familjepolitiken i valrörelsen! Det måste väl ha berott på någonting annat än att jag skulle få det lätt i denna debatt.

Jag har redovisat hörnstenarna i en socialdemokratisk familjepolitik: barnbidragen kombinerade med bostadsbidragen, barnomsorgen och föräldraförsäkringen.

Så till Viola Claesson och Scandinavian Link. Det finns olika uppfattningar i det socialdemokratiska partiet. Detta är uppenbart för Viola Claesson eftersom hon läst vad som skrivits i miljömanifestet ifrån sidoorganisationerna. Vill Viola Claesson ha regeringens uppfattning får hon ställa en fråga till någon av regeringens företrädare.

Viola Claesson tar också upp frågan om den nya tekniken, som hon sade

sig sakna i mitt anförande. Men tiomiljonerskampanjen från förra året och propositionen från den 8 mars går precis ut på att hitta instrumenten för att stärka kvinnornas ställning och hjälpa kvinnor att möta hoten från den nya tekniken, men naturligtvis också att ta till vara den nya teknikens möjligheter på arbetsmarknaden.

När det gäller utbyggnadstakten på föräldraförsäkringsområdet vill jag till Viola Claesson säga att vår målsättning är att den skall gå hand i hand med utbyggnaden av barnomsorgen. Skillnaden mellan oss och vpk är att vi inte står här i riksdagen och lovar förrän vi vet att vi har pengarna till det hela.

Andre vice talmannen anmälde att Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 34 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! En av Bengt Westerbergs föregångare som folkpartiledare blev på sin tid mycket uppmärksam och ofta citerad för ett kärvt och gott råd till politiskt vilsen ungdom. Gå hem och läs historia, sade Gunnar Helén. Bengt Westerberg var väl den gången inte så långt från den åldersgrupp som närmast åsyftades. Men han har uppenbarligen inte tagit rådet ad notam, i varje fall inte i den del av historien som brukar benämnas politisk idéhistoria. Han tycks på fullt allvar tro att liberalismen från begynnelsen utmärktes av socialt ansvar och känsla för solidaritet, medan konservatismen skulle, likaså från begynnelsen, vara fullt upptagen att hävda marknadsekonomin även på människornas bekostnad. Sanningen är den rakt motsatta.

Den politiska konservatismen växte en gång fram som medveten politisk rörelse, som lika medveten oppositionsrörelse mot den tidens liberalism, och framför allt mot det bristande sociala ansvaret i den tidens liberalism. Det som det gällde var att känna för, att ta vård om och att ge stöd åt dem som föll ut ur liberalismens ohämmade fria tävlan. Bl. a. på den grunden uppstod en gång den politiska konservatismen.

När liberalismen blev socialliberalism blev den det genom att ta upp i sig element från en mänskligare och mjukare politisk konservatism, och förvisso också från en framväxande socialdemokrati. Nu vill jag inte lägga vare sig Bengt Westerberg eller någon annan till last vad en uråldrig liberalism en gång predikade. Jag vill ta liberalismen sådan den är i folkpartiets tappning i dag. Men jag vill också göra anspråk på att bli behandlad på samma sätt.

Vi talar i dag om nyliberalism, vad det nu är. Vad jag har kunnat förstå av det kunde det precis lika gärna heta gammelliberalism, för det är en gengångare i varje fall i de delar som varit aktuella här i dag. Det är en gengångare för en 150–200 år sedan gången tid.

Konservatismen har också tagit upp i sig delar av andra åskådningar, däribland liberalismen. Men vi har inte behövt ta upp det sociala ansvaret från liberalismen. Det fanns i konservatismen när det ännu inte var påtänkt inom liberalismen.

Vi har också som en gengångare, som en återklang från valrörelsen fått höra orden systemskifte och systemförändringar i dag. Jag fick ett litet problem löst av statsminister Palme, när han citerade ett uttalande av Ulf Adelsohn i valrörelsens upptakt, där Ulf Adelsohn verkligen hade använt

ordet systemskifte. Han hade också talat om behovet av en av sunt förnuft präglad politik. Olof Palme valde att dela upp uttalandet i två delar, men det var *ett* uttalande, och det står vi för än i dag. Att efter tre års Palmeregerande plädara för en politik på det sunnda förnuftets grund är verkligen att förorda ett systemskifte, och det står vi fortfarande för.

I övrigt har vi talat om systemförändringar, och om sådana skulle vi kunna enas ganska väl. Olof Palme och socialdemokraterna i övrigt talar nämligen gärna om att välfärden inte skall avvecklas utan utvecklas, och det är detsamma som systemförändringar. Det som man vill förändra vill man inte avveckla – då behöver man inte förändra det först. "Utveckla" och "förändra" är två ord som vi kan använda jämsides. Det finns kanske en del som tror att utveckling alltid är någonting positivt, men så är det visst inte. En stor svensk författare har sagt att ordet utveckling är en term som med fördel kan användas som en nolla – som en oval utdragen på längden i stället för på höjden – och så är det. Ordet säger ingenting annat än att en förändring är på gång.

Jag tror att det kan vara bra att nu när dimmorna börjar skingras efter valrörelsen försöka något litet sammanfatta vad vi menar med systemförändringar just på välfärdspolitikens område. Vad är det vi eftersträvar? Vad är den moderata folkhemspolitik som Ingegerd Troedsson talade om nyss? Den är alldeles självklart först och främst att minimera antalet av dem som behöver stöd i särskilda former. Det gör man inte när man låter antalet socialbidragsmottagare nästan fördubblas på tre år. Då har man ökat svårigheten att tillgodose både dessas och andras behov.

Hela politiken, framför allt hela den ekonomiska politiken, måste vara inriktad på välfärd. Det är välfärdspolitik i allra egentligaste mening att försöka göra det möjligt för vanliga människor att leva på sin lön och inte behöva ställa anspråk på alldeles särskilda stödåtgärder från samhällets sida. Också sysselsättningsskapande och prisnedhållande åtgärder är välfärdspolitik. Det är endast på grunden av en sund ekonomisk politik som vi kan bygga välfärden.

Men det är också klart att vi för att trygga välfärden framöver måste söka andra garantier än den som hittills har fått vara den stora för att inte säga enda garanten, dvs. statskassan. Jag har sagt det förr från denna talarstol och kan gärna säga det igen: I detta rika Sverige finns det en inrättning som är konkursmässigt fattig, nämligen svenska staten. Vad är det då för vits med att bygga all vår välfärd på denna fattiga svenska stats förmåga att garantera välfärden? Det måste finnas bättre garantier. Vi behöver allesammans hjälpas åt för att trygga välfärden. Vi behöver en politik som ger spelrum inte bara åt stora offentliga välfärdsmonopol utan för alla människor som vill och kan vara med.

Men det är också klart att i en framtida välfärdspolitik kommer de stora generella försäkringssystemen, även i ett moderat Sverige, att spela en avgörande roll. Efter valdebattens alla övertramp tror jag att det är nödvändigt att en gång till slå fast att vad vi talar om är stora generella och obligatoriska försäkringssystem. Inte – som många beskyllt oss för – om någon sorts försäkring i privat regi, som de som har råd får teckna medan de andra får låta bli. Men dessa stora generella och obligatoriska försäkringssys-

tem behöver förändras.

Mig förefaller det ibland som om socialdemokratin är mer lojal mot sitt eget förflutna än mot framtiden och människorna. Man är så intagen av de system som en gång har formats och utvecklats att man har utomordentligt svårt att se att de skall behöva förändras, fastän tiderna och omständigheterna har förändrats.

Jag närmar mig med raska steg pensionsåldern. Såvitt jag kan förstå kommer jag inte att behöva dras med några ekonomiska bekymmer i pensionsåldern. Jag får en god pension, framhåller min hustru. Men glädjen över detta kommer alltjämt att grumlas av minnet av de kanske 20 år mitt i livet när vi inte hade en enda dag fri från ekonomiska bekymmer, när vi skulle försöka försörja fyra barn på låga inkomster. Än i denna dag kan jag inte förstå att det är en självklarhet att alla människor skall mer eller mindre tvingas skjuta en så stor del av sina inkomster framför sig som sker i dag. Jag kallar det utveckling och förändring att börja tänka på att vi i kanske något större mått har möjlighet att anpassa även det välfärdssystemet till de enskilda människornas faktiska önskningar och behov.

Vi har en sjukförsäkring som är en dålig försäkring. Olof Palme talade om vårt och jag tror även folkpartiets sjukförsäkringsförslag som ett förslag till en klasslagstiftning. Det är inte sant. Det finns ingenting i förslagen som ökar karaktären av klasslagstiftning. Men den nu gällande sjukförsäkringen representerar en klasslagstiftning. Det är en klasslagstiftning när den timavlönade industriarbetaren får litet över 50 % i kompensation från sjukförsäkringen när han blir sjuk och vi får 100 % – det är klasslagstiftning. Nu håller det på att bättra sig något avtalsvägen. Nu skall även industriarbetarnas sjuklöneförmåner förbättras, sägs det. Det är bra, men det är illa att det skall behövas, och det blir fortfarande inte någon rättvisa, för det kommer för de grupperna att kräva ett större mått av löneutrymmet än det kräver för andra grupper.

Vi har föreslagit att sjukförsäkringen skall göras rättvis. Den skall innefatta en livsvarig sjukvårdsförsäkring som ger alla människor oavsett ålder – oavsett om de är pensionärer eller aktiva – samma rätt till vård på samma villkor. Vi väntar ett förslag om avskaffande av de dubiösa differentierade vårdavgifterna. Av det som hittills kommit fram är det inget bra förslag. Det kommer visserligen att ställa alla pensionärer lika, men det avgörande och viktiga är att pensionärer skall behandlas på exakt samma sätt som icke-pensionärer. Det är där orättvisan ligger i dag – att en utförsäkrad pensionär kan avkrävas andra och större avgifter än den försäkrade förvärvsarbetaren – och det problemet tycks man fortfarande inte vara beredd att lösa.

Vi skall ha en livsvarig sjukvårdsförsäkring lika för alla. Vi skall vidare ha en sjukpenningförsäkring lika för alla. Det kostar mycket pengar.

Vi har lagt fram ett förslag i våras i form av en reservation i socialförsäkringsutskottet där dessa element finns med – både att avskaffa karaktären av klasslagstiftning i sjukpenningförsäkringen och att införa en livsvarig sjukvårdsförsäkring. Det har vi fått nej till från riksdagsmajoriteten, med socialdemokraterna i spetsen.

Sedan har vi sagt att vi också måste spara pengar. Dessa stora försäkrings-

system byggdes upp en gång när vi alla utgick ifrån ett ständigt och kraftfullt framåtskridande i ekonomin. Ungefär 4 % i ekonomisk tillväxt om året räknade man med, och vi byggde systemen på förutsättningen av en sådan tillväxt. Vårt pensionssystem är byggt på förutsättningen ständigt ekonomisk tillväxt. Uteblir den ekonomiska tillväxten bryter systemet samman.

Vi har haft mycket dålig ekonomisk tillväxt ett stort antal år. Därav kan vi lära först och främst och återigen att det är hela den ekonomiska politiken som utgör välfärdspolitiken. Men vi kan också lära att tryggheten kräver att försäkringssystemen, trygghetssystemen, trimmas och anpassas till vad samhällsekonomin uthålligt kan bära. Annars finns det ingen trygghet i dem.

Det är därför vi är beredda att säga att vi inte kan klara att göra sjukförsäkringen rättvis bara genom att höja upp dem som i dag ligger lågt. Vi som ligger högt måste sannolikt acceptera att flytta ned en bit på skalan, att ta en liten självrisk.

Jag håller inte alls för otroligt – tvärtom – att vi också måste vara beredda att krympa systemen i vissa fall för att få dem att passa in i en ny ekonomisk verklighet. Detta är en systemförändring, men inte ett systemskifte. Det gäller i stort som smått.

När jag nu har en minut kvar av min taletid vill jag, fru talman, passa på att korrigera även en annan partiledare, nämligen Thorbjörn Fälldin. Han tycks också vara litet vilsen i historien, men i en långt mer närliggande historia än den som jag började med, nämligen de senaste årens.

Det är inte så att moderata samlingspartiet omsider har låtit sig övertalas att ansluta sig till kravet på pensionstillskott till undantagandepensionärerna. Jag är inte säker på vem av oss som var först – det vet jag faktiskt inte, men det är ju lätt att kontrollera. Däremot vet jag att vi har varit med från början. Vi har kämpat hårt för det pensionstillskott som dåvarande högerpartiet förde fram förslag om fem år innan socialdemokraterna och riksdagen i övrigt kunde gå med på ett genomförande. Och vi har, från början, velat tillförsäkra även undantagandepensionärerna, dessa de allra mest behövande, detta pensionstillskott. Det är en liten men inte oväsentlig systemförändring. Det är sådant vi menar när vi talar om systemförändring.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 35 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Får jag börja med att lyckönska Gertrud Sigurdson till hennes nya uppgift inom regeringen och Bengt Lindqvist till uppdraget som biträdande socialminister. Jag vet att Bengt Lindqvist har gjort uppskattade insatser i socialutskottet, och jag vill gärna önska honom all framgång i det nya arbetet.

En viktig lärdom av den här valrörelsen är att välfärdsstaten har en fast folklig förankring.

Vi vill ha en bra vård och en bra utbildning i Sverige.

Vi vill ha ett solidariskt samhälle, som ger alla barn och ungdomar en bra start i livet, som ser till att sjuka och gamla har vad de behöver och som ser till att handikappade kan delta i samhällslivet på så jämbördiga villkor som möjligt.

Vi vill att det skall löna sig att arbeta, men vi vill också att människor som av olika skäl inte har någon egen arbetsinkomst skall kunna leva på en hygglig standard.

För de allra flesta av oss är den offentliga sektorn inte någon kallhamrad och hjärtlös apparat, inte någon parasit på samhällskroppen. Den är tvärtom en viktig och nödvändig del av ett modernt samhälle. Stat och kommun är inte något som bara förtär och förbrukar, utan de är produktiva delar av vår ekonomi och följaktligen källan till en hel del av de värden som vi gemensamt åstadkommer.

Från folkpartiets sida har vi under den gångna valkampanjen nagelfarit en hel rad brister i välfärden.

Vi har angripit köerna i sjukvården och påtalat det orimliga och det omänskliga i att patienter tvingas vänta i åratal på en starroperation eller en höftledsoperation.

Vi har angripit snålheten mot de utvecklingsstörda.

Vi har kritiserat regeringen för att den inte bygger ut stödet åt de handikappade.

Och vi förde med stort eftertryck fram kravet på ett eget rum i långvården och i den psykiatriska vården. Där bor i dag 9 000 människor i rum med fem eller flera, och över 30 000 bor i rum med tre fyra bäddar. Sådana villkor skall vi inte acceptera i ett samhälle som respekterar den enskilda individens integritet.

Det här var frågor som väckte starkt gensvar i valrörelsen – inte bara bland de närmast berörda. Inte minst hos de unga mötte vi ett engagemang för bättre förhållanden i långvården, för en humanare flyktingpolitik och för ett ökat u-landsbistånd. För dem som satsade på att göra 1985 till ett rent plånboksval kan jag berätta att vi folkpartister mötte mycket av idealitet och solidaritet under denna valrörelse – en kraftfull uppslutning kring humana och socialliberala värderingar.

Om välfärdsstatens framtid bara hängde på det opinionsmässiga stödet, då tror jag inte att det skulle finnas någon större anledning till oro. Men folkligt stöd räcker inte. Det måste också finnas resurser, en finansiell bas. Och det är här vi har de stora problemen.

Runt om i Europa och i hela den industrialiserade världen förs nu en engagerad diskussion om "välfärdsstatens kris", och överallt är det just finansieringen som skapar bekymmer. Under några årtionden har vi steg för steg byggt ut de sociala rättigheterna och gjort stora åtaganden för framtiden. Många av de här förmånerna, t. ex. pensionerna, var inte så dyra till en början men kommer efter hand att kosta mycket stora pengar. Vid det här laget är vi framme vid ett läge där praktiskt taget alla västliga demokratier dras med stora budgetunderskott, med enorma och växande statsskulder, med räntor och amorteringar som bara ökar och ökar och därigenom också hämmar och förvrider den ekonomiska utvecklingen.

Det här är också Sveriges problem. Vi har nu i tio år dragits med kraftiga budgetunderskott. Bara sedan regeringen Palme tillträdde har utgifterna för statsskulden mer än fördubblats. I dag drar statsskuldräntorna omkring 70 miljarder kronor, vilket är mer än alla statliga löner tillsammans.

Huvuddelen av alla offentliga utgifter går inte längre till statens och

kommunernas verksamhet, utan till kontanta utbetalningar av olika slag – räntor på statsskulden, subventioner till näringslivet, sociala förmåner av olika sorter. Det här är någonting nytt, och det är allvarligt. För växtkraften i dessa s. k. transfereringar är vid det här laget så stor att de utgör ett hot mot den offentliga sektorn.

Det talas mycket om skattetrötthet. Jag tror för min del att människor är beredda att betala rätt höga skatter, om de bara är övertygade om att ha ett utbyte av dem. Om skatterna går till pensioner, sjukvård, vägar och försvar, då är vi beredda att betala. Men vad skall vi politiker säga den dag då fjärdedelen eller kanske hälften av alla skatter går till att betala räntor på statsskulden? Den dagen är välfärdsstaten i fara – och den dagen behöver inte vara så avlägsen med den politik som den socialdemokratiska regeringen bedriver. För om man tror att man är på "rätt väg" när man har 60 miljarder i underskott, då måste ju någonting vara gale. Socialdemokraternas politik de senaste åren har gått ut på att *förneka* att välfärdsstaten är i kris. Detta är en direkt farlig hållning, därför att den leder både till ekonomiskt låtsinne och till politisk konservatism.

Vi menar tvärtom, att välfärdsstaten är hotad och att den kan räddas endast genom resoluta och radikala åtgärder. Vi kan inte låta utgifterna fortsätta att galoppa i väg. Vi kan inte betrakta 60-talets och 70-talets alla lösningar som heliga och fridlysta från alla förändringar och justeringar. Vi kan inte behandla alla sociala förmåner som vi har beviljat oss själva som eviga och oförytterliga. Nej, skall vi verkligen kunna försvara välfärdsstaten – då krävs det djärvhet och beredskap till omprövning.

Den djärvheten, menar vi, saknas inom socialdemokratin. Ni talar då och då om omprövning. Men när det sedan kommer till kritan och intressegrupperna trycker på, då sviker modet.

Ingen lär förneka att det finns fickor av ineffektivitet i stat och kommun. Ett antal undersökningar har visat att en hel del grenar av den offentliga servicen har en negativ produktivitet, dvs. att produktiviteten sjunker från det ena året till det andra. Det gäller bl. a. sjukvården. Det har också klargjorts att våra kostnader för en hel del offentliga tjänster ligger en bra bit högre än motsvarande kostnader i andra nordiska länder. Jag tror faktiskt att alla människor inser att det finns stora svagheter i våra väldiga offentliga monopoler.

Men varför skyddar ni då monopolen? Varför bromsar ni alternativen? Länge var ni socialdemokrater kallsinniga mot frivilliga föräldrakooperativ inom barnomsorgen. Fortfarande är ni helt avvisande till att fristående företag engagerar sig på det området. De senaste åren har vi fått höra de mest besynnerliga moraliserande föreläsningar om hur förkastligt det är att blanda in vinstmotiv i barnomsorgen.

Sådana invändningar avslöjar, menar jag, inget annat än doktrinära blockeringar inom socialdemokratin. Större delen av Sveriges löntagare arbetar faktiskt i företag som drivs med vinstmotiv. Är det något moraliskt mindervärdigt i en sådan verksamhet? Den frågan tycker jag faktiskt att ni socialdemokrater är skyldiga ett svar på, kanske särskilt ni socialdemokrater inom socialdepartementet. För medan industriministern älskar alla nya företag och civilministern oavbrutet åtminstone håller tal om förnyelse i den

offentliga sektorn verkar det ofta vara socialdepartementet som bygger barrikader runt det bestående. Det har blivit något av ett konservatismens fäste inom regeringen.

Vi tror för vår del att socialpolitiken kräver ett långt perspektiv. Vi vill att välfärdsstaten skall överleva inte bara i år och nästa år utan också många årtionden framöver. Och då kan vi faktiskt inte stapla budgetunderskotten på varandra och in-teckna den sociala välfärden långt över skorstenstocken.

Vi drev en stram politik redan i regeringsställning. Då svarade ni bara med jämmer och överbud. I opposition har vi tagit på oss den obekväma uppgiften att föreslå en avsevärt stramare politik än regeringen. Vi har visat hur man kan få ner budgetunderskotten. Vi har också visat hur man genom omprövningar kan skapa utrymme för angelägna reformer. Vi har visat hur barnfamiljernas ekonomi skulle kunna förbättras avsevärt om man bara ersatte ineffektiva stödformer med effektiva. Vi har visat hur sjuka och gamla och handikappade skulle kunna få bättre villkor om inte ni socialdemokrater vore så inriktade på att bevilja skatterabatter och skatteavdrag åt de friska och arbetsföra.

Välfärdsstaten har en fast folklig förankring. Vad den därutöver behöver är en fast ekonomisk bas. Det kommer som hittills att vara ledstjärnan för vår politik.

Låt mig till sist säga några ord till Nils Carlshamre, som tog en senkommen replik på Bengt Westerberg. Det är riktigt att Gunnar Helén uppmanade de unga i folkpartiet att gå hem och läsa historia. Jag skulle för min del vilja säga att den uppmaningen kan gälla även medelålders personer inom moderata samlingspartiet.

Det är faktiskt inte så, Nils Carlshamre, att den svenska konservatismen har gjort några större insatser för att driva fram den moderna socialpolitiken. Det var inte några konservativa reformkämpar som – till svar på något slags kallhamrad liberalism – kom med förslag om en progressiv socialpolitik under 1800-talet. Det var ju tvärtom liberala politiker som kom med de stora initiativen på det socialpolitiska området. Jag tror att det gäller över hela fältet. Ta fångvårdsreformerna, skolan, nykterhetsrörelsen, förslaget om socialförsäkringar som kom för hundra år sedan – allt detta var det liberala politiker som drev fram. Den svenska konservatismens historia är inte fullt så lysande på det sociala området som Nils Carlshamre här ville göra gällande.

Anf. 36 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Regeringen har inte förmått skapa en rättvisare fördelning av levnadsstandarden som är ett av den ekonomiska politikens klart uttalade mål. Ord och handling stämmer inte överens. Den goda föresatsen står i skarp motsats till resultatet. Den goda viljan har säkert inte saknats. Men samtidigt som vi sett hur stora förmögenheter, i vissa fall genom snabba klipp, har utvecklats som aldrig tidigare har det stora flertalet löntagare och små och medelstora företagare fått finna sig i att deras löner och levnadsstandard urholkats.

Vad som har gjort vårt land till ett på många sätt bra land att leva i har varit målsättningen att skapa en grundtrygghet också för äldre människor. När den grundtryggheten naggas i kanten, vare sig det sker genom devalveringar

som inte kompenseras eller det sker genom besparingsförslag som okänsligt och brutalt drabbar grupper som redan har det knackigt, upplever vi det inom centern som oroande.

Vi har inte glömt bort att många av de trygghetsreformer som vi gemensamt byggt upp från början var idéer som centern ensam fick driva – inte sällan i hård motvind. Det gäller t. ex. sänkningen av pensionsåldern från 67 till 65 år. Den sänkningen gynnade LO-grupperna. Det ansåg vi av rättviseskäl vara en angelägen sak. Det var också av rättviseskäl som vi länge arbetade för en förbättring av folkpensionerna. Till slut fick vi pensionstillskotten, trots att socialdemokraterna år efter år gick emot dem. Därför var det oroande när socialdemokraterna efter regeringsskiftet 1982 devalverade kronan och pensionernas värde sänktes drastiskt.

Vi i centern är medvetna om den bistra ekonomiska verkligheten, men vi vill trots detta arbeta för en större grundtrygghet för alla äldre. I dag är grundtryggheten fortfarande orättvist fördelad. Det finns alljämt, som Thorbjörn Fälldin tidigare har framhållit i debatten, en grupp pensionärer, de s. k. undantagandepensionärerna, som drabbats och fortfarande drabbas av en minst sagt upprörande orättvisa. Dessa pensionärer valde en gång att stå utanför pensionssystemet, men de har ändå hela tiden betalat skatter och avgifter som om de tillhört systemet. Ändå är de portförbudna. Vad är det annat än en diskriminerande behandling?

En annan uppenbar orättvisa är att änkas rätt till pensionstillskott är beroende av om den avlidne maken tillhört denna grupp av utestängda. I direktiven till den nyligen tillsatta pensionsberedningen, med uppgift att göra en översyn av den allmänna pensioneringen, sägs det rent ut att någon ändring inte bör komma i fråga när det gäller pensionstillskott till den som begärt undantagande från ATP. Lägg märke till att dessa ord gäller den grupp pensionärer som har den sämsta ekonomiska situationen. Man kan ju alltid hoppas att saken har kommit i ett nytt läge nu när vi har fått en ny socialminister. Därför vill jag ställa en fråga till socialministern: Kan statsrådet Sigurdson tänka sig att ändra i direktiven så att denna fråga tas upp, och så att man kan tvätta bort den fläck på rättvisan som denna fråga utgör?

Synen på att bli pensionär har helt förändrats under senare år. Pensioneringen innebär för många den stora möjligheten att förverkliga planer och drömmar som man länge har haft. I takt med att medelåldern har blivit högre och hälsan bättre har pensionsåldern blivit de många möjligheternas tid. En naturlig följd har blivit att pensionärernas roll i olika sammanhang erkänns och uppskattas. Det pensionärerna representerar är ett exempel på att allt här i livet inte kan mätas i ekonomiska termer. Pensionärerna står för mycket av det som har med livskvalitet att göra. Det är på tiden att samhället till fullo uppskattar det kapital av erfarenheter och minnesbilder som gör det förflutna levande och bringar det i kontakt med nutiden och en yngre generation. Den äldre delen av vår befolkning tillför samhället som helhet något väsentligt. Det inses av alla dem som söker sina rötter. Våra pensionärer är att betrakta som närande och producerande. De behövs, det insåg man om inte förr så när de nya bostadsområdena på 1960- och in på 1970-talet växte som svampar ur jorden men ensidigt befolkades av unga

människor i studier och karriär. Däremot lyste de äldre med sin frånvaro.

Politiker och samhällsplanerare insåg så småningom, litet väl sent, att man berövdade de unga något väsentligt. Många äldre har också upptäckt att ungdomar lyssnar på ett nytt sätt när minnesbilderna framkallas och kläs i de ord som bara det självupplevda kan frambringa. Om 30- och 40-talet, världskrig och världsrevolutioner, beredskapsår, avspänning, ransonering, hårda och fattiga år kan många pensionärer säga som Fänrik Stål en gång: "Jo, därom kan jag ge besked" — — — "ty jag var med."

Det finns en rikedom för barn som tänker och talar om sin farmor och farfar, mormor och morfar. De förmedlar en trygghet över generationer och överbryggar de ofta mycket upptagna föräldrarna. När barnbarnen kommer på tal bland far- och morföräldrar tar man inte miste på omtanken, glädjen och omsorgen.

Barnfamiljerna är ännu en stor grupp som har fått erfara den bistra sanningen att fördelningen av levnadsstandarden har förändrats till barnfamiljernas nackdel. Trots att det i vårt land finns ett starkt behov av en radikalt förändrad familjepolitik med större hänsyn tagen till försörjningsbördan har den nuvarande regeringen med räntehöjning, fastighetsskatt, bensinskatt, höjning, elskatt, osv. i stället lagt sten på bördan. Det finns en egendomlig fantasilöshet i den socialdemokratiska familjepolitiken. Torftigheten resulterar i att man satsar allt på ett kort, offentlig kollektiv barnomsorg. Alla nya idéer har alltför länge upplevts som hot mot systemet. Inställningen är egentligen djupt reaktionär och sluten, räddhågad och ofruktbar. Hur omöjlig tanken på alternativa former för barnomsorg upplevs av socialdemokraterna framgår med all önskvärd tydlighet av följande som är hämtat från en källa som måste anses vara auktoritativ: Det är osolidariskt att inte lämna sina barn på daghem.

Vi vill bryta den här ensidiga satsningen på institutionell barnomsorg och lämna plats för många alternativ: daghem, familjedaghem, Montessoriskolor, Waldorfförskolor, förskolor med kristen inriktning, kooperativa daghem och trefamiljssystem. Familjepolitiken har alltid varit en hjärtefråga för oss i centern. Barnbidrag, flerbarnsstöd, sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar, ATP-poäng för vård av egna små barn — allt detta är frågor som vi ihärdigt har drivit. Förslagen har först motarbetats och avvisats, men efter hand har de antagits, därför att de när de väl har blivit kända också har blivit erkända.

Som ett exempel på hur det har gått till kan jag ta flerbarnsstödet. Med Thorbjörn Fälldin som statsminister framlades förslaget om flerbarnsstöd. Socialdemokraterna röstade som vanligt mot förslaget i riksdagen, men de accepterade det när de själva kom i regeringsställning — då stoltserade de t. o. m. med dessa lånta fjädrar.

Nu arbetar vi för vårdnadsersättning — något som vi har hållit på med länge. Vi förtrötts inte, och det kommer säkerligen att gå med vårdnadsersättning — som med raden av andra centerförslag.

Arbetet med att vårda de egna barnen i hemmet har tydligen i det socialdemokratiska samhället inget värde. Det är grunden till att socialdemokraterna har varit motståndare både till vårdnadsersättning och till ATP-poäng vid vård av egna små barn. I centern anser vi att omsorgen om barnen

är en primär angelägenhet för föräldrarna. Det är en rättighet och en skyldighet. Det är dessutom en samhällsnyttig insats så god som någon annan.

Hem och familj, samhällskroppens minsta cell, är värd sin speciella vård och omsorg. Därför är den bästa barnomsorgen, detta att sörja för barnens bästa, egentligen att sörja för att barn och familj fungerar. Hittills har man inte tillräckligt insett det sambandet mellan barnomsorg och familjeomsorg. Ingen har rätt att moralisera över splittrade hem och skilsmässor, som säkert ibland är enda utvägen. Men det kan hända att de höga skilsmässotalen i Sverige, som skapar många problem inte minst för barnen, kunde bringas ner med en politik som innehöll en normbildning, mer inriktad på familjelivets bestånd och insikten om familjelivets värde för samhället i dess helhet.

I stora sammanhang ser vi splittringen som något ont. Det gäller konfrontationer mellan samhällsklasser, polariseringen mellan ytterlighetspartier, klyftorna mellan öst och väst och mellan nord och syd, järnridåer och bamburidåer som markeringar av oöverstigligen avgrunder mellan folk. *Splittringen inom vår närliggande värld är också en olycka.*

De stora fredskonferenserna, som ständigt pågår, borde få motsvarigheter inom den lilla världen, familjens och barnets. Det är en socialpolitisk uppgift, som om den lyckades skulle göra mycken socialvård överflödig. Därför är familjepolitiken en viktig fråga.

Här har vi inom centern ett angeläget budskap: Vårdnadsersättningen är själva kärnan. Det är en fråga med både ekonomiska och ideologiska aspekter. Vi ställer helt enkelt det grundläggande kravet på samhälle, näringsliv och arbetsliv att någon av föräldrarna, man eller kvinna, under några år skall kunna välja att ta hand om sina barn och sedan kunna återgå till sitt arbete utanför hemmet. Samhället skall helt enkelt vara så beskaffat att vård av barn skall kunna förenas med yrkesliv. Man talar ibland om att mannens attityd skall ändras för att kvinnan skall slippa sitt dubbelarbete som yrkeskvinna och hemarbetande, och det behövs. Men vi kräver en attitydförändring inte enbart hos enskilda individer utan också hos hela samhället.

Jag vill sluta med att ställa en mycket angelägen fråga till Gertrud Sigurdsen. Först vill jag passa på att lyckönska Gertrud Sigurdsen och Bengt Lindqvist till de nya rollerna i regeringen. Jag uppfattar det så att Bengt Lindqvist blir en ny och frisk fläkt i regeringen.

Många små barn, särskilt i storstäderna, är på daghem under mycket långa dagar. Sex timmars arbetsdag i kombination med långa resvägar för föräldrarna innebär en vistelsetid i alltför många fall på nio tio timmar. Detta drabbar i särskilt hög grad barn till ensamstående föräldrar, mest kvinnor. Politiker borde ta dessa förhållanden under allvarligt övervägande. Den alltför långa tiden på daghem för små barn förvandlar lätt det positiva som vistelsen på daghem kan innebära i lagom portioner till dess motsats, nämligen något negativt, både för barn och för föräldrar. Det är olyckligt att föräldrar på detta vis skall uppleva att tiden räcker så dåligt till för barnen. Man möts en kort stund då både föräldrarna och barnen är trötta. Det är inte alls underligt att många känner sig otillfredsställda över den tillvaro som fördelar tiden mellan arbetet och samvaron med barnen så illa. En

vårdnadsersättning skulle kunna råda bot på detta och skapa ett rimligare förhållande mellan fritid och arbete. Vårt förslag till vårdnadsersättning skulle kompensera inkomstbortfallet vid en sänkning av arbetstiden från åtta till sex timmar vid en inkomst på upp till ca 100 000 kr. Det skulle också ge en viss kompensation om man väljer att vara hemma på heltid några år medan barnen är små.

Varför inte, nu när vi har nya ministrar på socialdepartementet, göra en radikal omprövning av det förlegade motståndet gentemot vårt förslag om vårdnadsersättning. Det skulle vara ett politiskt Columbi ägg som skulle hälsas med glädje och tillfredsställelse av många. Men det kanske är en alltför djärv tilltro till socialdemokraternas förmåga till omprövning. Men kopernikanska omvälvningar har faktiskt funnits tidigare, vilket ändå inget strimma hopp om det socialdemokratiska partiet och för den goda saken. Jag vill än en gång hänvisa till den socialdemokratiska omsvängningen när det gällde flerbarnsstödet.

Anf. 37 INGA LANTZ (vpk):

Fru talman! För några veckor sedan hörde jag på radio hur någon direktör för Åhléns sade: Vi är beredda att satsa några miljoner på att ändra namnet Tempo till Åhléns. Människor skulle bli medvetna om att nu fanns inte Tempo längre, utan nu var det ett bättre och ett finare Åhléns som gällde. Ett namnbyte helt enkelt – men ett namnbyte som av kommersiella skäl var värt miljoner kronor. På "gamla" Åhléns här i city har man byggt om – för hur många miljoner vet jag inte – för att locka ytterligare kunder, kunder som skall kunna välja mellan 20 sorters tandkräm, kosmetika och parfymers i hundratals varianter. Hyllorna är fyllda av olika slags hund- och kattmat. Kunderna, dvs. vi, skall vandra runt mellan montrar av glas, bland speglar och pastellfärger och ledsagas av psykologiskt utvald musik. Det här är en lyx och någon måste betala – och någon måste tjäna på detta. Det måste finnas ett underlag, ett köpunderlag för allt detta. Säkert har Åhlénskoncernen goda grunder för att satsa miljoner i ombyggnad och namnbyte. Åhléns är givetvis bara ett exempel.

Vad man borde undra när man går där med sin vagn och plockar är: Vart är vi på väg? När slutar resurserna? För det här känns faktiskt fel.

Varje dag dör 70 000 barn av svält i en annan del av vår värld, en värld som är långt borta från överflödet i våra varuhus men som vi ändå känner till från radio, press och TV. 600 miljoner människor lever i vad FN kallar kritisk fattigdom. Om 15 år beräknar man att den siffran har ökat till 800 miljoner. Det är inte bara i Etiopien som folk dör av hunger. Dessa siffror visar på den ökande klyftan mellan i-länder och u-länder. Medan vi ändrar våra varuhus, producerar och köper nya kläder, bilar, video och allt annat, blir jordens fattiga befolkning allt fattigare.

Det behöver inte vara så här. Det går att ändra på. Jordens resurser – ur alla aspekter – skulle räcka till för alla om de fördelades rättvist. Den samlade livsmedelsproduktionen skulle gott och väl räcka till alla människor. Samtidigt som u-världens befolkning svälter äter i-världens befolkning för mycket. Litet tillspetsat kan man t. o. m. påstå att vi håller på att äta ihjäl oss på för mycket mat och fel mat. Veckotidningarnas ständiga bantningsrecept

är också ett absurt exempel på detta. Den rika världen tvingar den fattiga att i stället för att odla mat till sig själva och sina barn odla mat åt våra djur och använda sin jord för vår lyxproduktion. I stället för att odla majs, hirs och vete till sina barn odlar man tobak, kakao, socker och bomull till våra cigaretter, vårt godis, vår läsk och våra modejeans. Och biffar till våra hjärtinfarkter. Det är ett handelssystem som har sina rötter i det koloniala arvet.

Stora bolag köper upp den bästa jorden, odlar biffboskap, t. ex. i Brasilien, slaktar och förpackar direkt på platsen, kyler ner under transporten, och köttet kan redan samma dag säljas i frysdiskarna i Rom. I Peru – detta fattiga bergland – odlar man tagetes i stora fält. Det gör man för att exportera dessa blommor till USA. I USA uppföds nämligen hönsen på för mycket fiskmjöl, vilket gör att äggulan inte blir gul utan vit. Den måste i stället färgas gul med hjälp av Perus tagetesblommor. I Peru dör 50 % av barnen innan de är sex år. Och på de ynka få odlingsbara slätter som finns, där odlar man tagetes för den rika världens äggulor.

70 000 barn dör av svält varje dag. Ändå anser sig världen ha råd att satsa på vapen för miljarder kronor. Varje år köper världen vapen för nästan 2 000 miljarder kronor. Om man tog undan vad 14 dagars vapentillverkning kostar och i stället fördelade dessa pengar på den fattiga delen av världen, skulle det räcka till att utplåna all svält bland jordens befolkning. Alla skulle få utbildning, alla skulle få hälsa, alla skulle få bostad – och alla skulle få tillgång till vatten. För 14 dagars vapenkostnad!

För ett Viggensplan kan man få 20 000 lärare eller 25 000 brunnar. För ett jetplan kan man få 40 000 apotek. För en jagare kan man förse 13 städer och 20 landsbygdsdistrikt med elektriskt ljus. För kostnaden för en tredjedel atomubåt skulle man kunna utrota all malaria. Kostnaden för ett enda kärnvapenbärande plan skulle kunna rädda alla svältande i Etiopien. Detta är bara några exempel på det mest absurda i vår tillvaro. Det finns vapen så att världen kan utplånas 40 gånger om – det är ett annat, men i och för sig lika absurt exempel.

En ny ekonomisk världsordning är en första förutsättning för att barnen i världen skall få mat. Den militära och den ekonomiska makten hänger ihop. Vapnen i världen garanterar också ett handelssystem som svälter ut den fattiga världen och förgiftar och dödar oss allihop.

Det finns stor anledning att fråga sig vart vi är på väg. Den frågan måste vi se både i ett globalt perspektiv och i ett inhemskt. Alla s. k. krisdrabbade västländer har tydligen för avsikt att exportera, att investera och att konsumera sig ut ur krisen. Hjulen tycks rulla allt snabbare, och det verkar som om så många människor som möjligt på kortaste möjligaste tid skall hinna producera och förbruka alltmer. Det må gälla restaurangbesök, bilar, kläder, TV, video och allt möjligt annat. Verkliga behov eller skapade behov leder till konsumerande i en rasande fart. Och hela tiden hänger det slutliga krigshotet över oss.

Det finns stora klyftor mellan människor i vårt land, och precis som när vi ser på problemen i ett globalt perspektiv kan vi när det gäller våra inhemska förhållanden se att dessa klyftor ökar. De rika blir rikare, och andra förlorar genom dåliga lönerörelser, för dyr mat och för dyr hyra. Men jag får ändå inte

ekvationen att gå ihop – trots all statistik som visar att en industriarbetare förlorat 10 % under senare år på grund av reallöneminskning och trots att jag vet att en halv miljon människor är beroende av samhällets socialhjälp för att klara sitt uppehälle. Jag är inte främmande för rättvisa omfördelningar. Jag är heller inte främmande för att vi i vårt land i framtiden får göra åt oss för en mer solidarisk total resursanvändning. Men frågan är vad det är vi skall satsa på i framtiden eller, om man så vill, i morgon. För att klara en rättvis omfördelning av resurserna krävs en allomfattande planhushållning.

Det finns stora eftersatta samhälleliga behov, stora eftersatta områden inom den offentliga verksamheten. Vi behöver bygga ut barnomsorgen, äldreomsorgen, sjukvården och kommunikationerna – för att nu bara nämna några områden. Det kommer att kosta pengar. Det är rätt att satsa de resurser vi har på sådana områden. Det är där vi skall lägga dem, menar jag. Och det kan ske med kollektiva och rättvisa omfördelningar genom skatte- och finanspolitik. Maten måste bli billigare, och likaså hyran. Också det kan ske genom politiska beslut om omfördelning. Den privata konsumtionen hoppas jag får ett mindre utrymme i förhållande till det kollektiva. Jag ser inte det som någon nackdel. Det ligger en kvalitet i det. Jag tror att den kollektiva standardförbättringen är mer värdefull för individen i det långa loppet. Den kan också förenas med en bättre miljö. Får vi t. ex. bättre kommunikationer, behöver vi inte så många, så stora och så dyra bilar. Vi blir rikare av det, och miljön kan sparas till kommande generationer.

Fru talman! Det behövs en medveten styrning av ekonomin i överensstämmelse med bestämda sociala värderingar. Det är det enda som kan främja en social rättvisa både i Sverige och i övriga världen. Det är det enda som kan rädda oss från en fortsatt miljöförstöring. Verkligheten visar oss också att konkurrenssystem och ytlig kommersialism är föråldrade företeelser när det gäller att lösa vår tids problem. Det visar sig tvärtom att människors solidariska tänkande och agerande är det enda som kan rädda världen från sönderfall och samtidigt garantera en kulturell och social frigörelse för varje människa.

Anf. 38 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Jag ber först att å Bengt Lindqvists och mina egna vägnar få tacka Daniel Tarschys och Ulla Tillander för de lyckönskningar som vi har fått. Jag försäkrar att vi kommer att driva den välfärdspolitik som jag menar att det är arbetarrörelsen i detta land som har lagt grunden till.

Jag noterade med tillfredsställelse att Daniel Tarschys vid ett flertal tillfällen i sitt anförande sade att välfärdsstaten har en fast folklig förankring. Det är precis det som vi kan utläsa av valresultatet. Det svenska välfärdssamhället skall utvecklas – inte avvecklas. Just den här tilltron till det svenska välfärdssamhället var det som gav utslag i årets val. Väljarna sade nej till "ett s. k. systemskifte", står det i mitt manuskript. Efter moderata anvisningar skall jag ändra det till "systemförändringar". Väljarna sade nej till ökade sociala skillnader i t. ex. sjukförsäkringen. De anser att man skall få en bra sjukvård hur mycket man än tjänar och var man än bor i landet. Valresultatet måste tolkas som att medborgarna vill behålla den sociala rättvisan och välfärden.

De säger inte nej till förändringar – så länge dessa sker i solidariska former. De riktlinjer för förnyelsen av den offentliga sektorn som har arbetats fram under den föregående mandatperioden skall nu omsättas i praktisk handling, heter det i regeringsdeklarationen. Den förnyelsen gäller givetvis också det som är nödvändigt och angeläget inom den sociala verksamheten. Möjligheterna för den enskilde att påverka innehållet i den offentliga verksamheten bör ökas, liksom möjligheterna att välja t. ex. daghem, skola och läkare. Kampen mot byråkrati och krångel skall drivas vidare, service och effektivitet befrämjas.

En viktig socialpolitisk fråga som behandlas i regeringsdeklarationen är barnfamiljernas villkor. Som framhålls där vill regeringen föra en politik som tryggar barnfamiljernas ekonomi. Föräldraförsäkringen skall byggas ut i den takt som samhällsekonomin medger. Senast år 1991 skall alla barn över ett och ett halvt år få rätt till plats i daghem eller familjedaghem.

Jag vill precis som Maj-Lis Lööv hävda att socialdemokraterna har en genomtänkt familjepolitik som dessutom är ansvarsfull. Det framgår klart av de skrivningar vi har i regeringsdeklarationen, att vi inte lovar mer än vi kan hålla.

Jag noterade också att Daniel Tarschys inte enbart ägnade sig åt önsketänkande om olika socialpolitiska insatser utan att han också sade att vi måste ha resurserna.

Jag hörde Ulla Tillander säga att centern inte skall förtrötts när det gäller förslaget om vårdnadsbidrag. Hon slutade med att ställa en fråga till mig: Varför kan ni inte göra en radikal omprövning?

Det är inte första gången som centern och de andra borgerliga partierna för fram förslaget om vårdnadsbidrag. Det hörde väljarna 1973, 1976, 1979 och 1982. Under den här perioden hade ni under sex år möjlighet att genomföra det förslag som ni nu fortsätter att driva och som ni inte skall förtrötts att driva.

Jag kan förstå att väljarna den 15 september i år inte ansåg er trovärdiga i den här löftespolitiken. För de frågar sig naturligtvis: Vart tog vårdnadsbidraget vägen som vi har hört talas om så länge?

Nej, den socialdemokratiska familjepolitiken bygger på barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring och en utbyggd barnomsorg. Det är de formerna som vi menar att vi vill bygga vidare på, men vi är också angelägna om att ha de ekonomiska resurserna för att kunna vidareutveckla familjepolitiken.

För ingen annan grupp i vårt samhälle är det så viktigt att den offentliga sektorn förnyas efter uppdragna riktlinjer som för de äldre. Vi har i socialdepartementet redan satt i gång fortsättningen på det här arbetet. I en proposition 1987 avser regeringen att redovisa resultat av ett omfattande förändringsarbete och förslag på hur vi skall gå vidare.

En del av utredningsarbetet är en uppföljning av betänkandet Bo på egna villkor och förra årets proposition (1984/85:142) om förbättrade boendeförhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka. Hos de båda kommunförbunden, socialstyrelsen och Spri pågår både reguljärt utredningsarbete och särskilda projekt som berör långvården i framtiden. Här handlar det inte bara om ett eget rum – det handlar om en total

omstrukturering, och jag vill understryka att regeringen ser denna förändring som en av de allra viktigaste socialpolitiska frågorna under den innevarande mandatperioden.

När det gäller det egna rummet, som folkpartiet har tagit på entreprenad, finns det inga politiska motsättningar. Det är en väldigt fin verksamhet på gång när det gäller att förnya, att bygga mindre sjukhem, att se till att människor får det här egna rummet – de som vill ha det, alla önskar det inte; jag har sett många exempel på det vid mina resor i landet.

Men det är också väldigt viktigt att se till att man får sådana boendeförhållanden för de äldre att de kan bo kvar hemma så länge som möjligt, att vi har en service genom den sociala hemtjänsten och hemsjukvården som gör att de kan vistas så länge som möjligt i den invanda miljön, i sin egen bostad.

Här handlar det om kvaliteten och tillgängligheten i samhällets hälso- och sjukvård, som det står i regeringsdeklarationen, men för de äldre i särskilt hög grad också om en utbyggd hemsjukvård och social service som kan ge dem friheten och möjligheten att själva välja hur de skall bo och leva ett normalt liv trots hög ålder och kanske en allmän skröplighet.

Regeringen har gjort klart att pensionerna skall vara värdesäkrade. Ersättningen vid delpension skall under mandatperioden återföras till 65 %. Den sänkning som de borgerliga regeringarna drev igenom har fått till följd att andelen delpensionärer har sjunkit från 67 800 år 1980 till ca 40 000 år 1985. Många arbetare inom LO-kollektivet har inte råd att ta delpension, även om de skulle behöva trappa ned sitt arbete.

De differentierade vårdavgifterna skall avskaffas. Regeringen avser att lägga en proposition på riksdagens bord senast den 31 oktober. Nils Carlshamre nämnde de ökade socialbidragskostnaderna. Ökade socialbidragstal är en signal om brister och svårigheter för människor i olika grupper och olika delar av landet. Det är t. ex. mycket viktigt att fortlöpande följa förändringar i socialbidragstagargruppens sammansättning. De senaste åren förefaller det ha skett en kraftig ökning i gruppen ensamboende män.

Det är nämligen så att 66 % av socialbidragstagarna utgörs av hushåll utan barn. Ökningen 1981–1984 var kraftigast i gruppen hushåll utan barn. Andelen barnfamiljer har minskat något.

Under hela 1970-talet minskade omfattningen av socialbidragen stadigt, men vi har kunnat notera att trenden vände 1981, och fram till 1984 har det skett en kraftig ökning både av antalet bidragstagare och av summan utbetalade socialbidrag.

Ett problem med den löpande socialbidragsstatistiken är att den ger få hållpunkter för en tolkning av vad som ligger bakom behoven av socialbidrag och av vad som kan göras för att så långt som möjligt avhjälpa dessa behov. Jag anser att det finns skäl att göra en noggrann analys av orsakerna och kommer att inom kort tillkalla en särskild arbetsgrupp för att bedöma och analysera utvecklingen.

Alkohol- och narkotikamissbruk måste bekämpas med oförminskad kraft. Fortsatt stöd skall lämnas till kommuner och regioner för att stärka kommunernas insatser mot narkotikan. Regeringens samordningsorgan för narkotikafrågor arbetar nu bl. a. med att få fram regionala samordningsprojekt.

En landsomfattande aktion har inletts för att utveckla lokala och regionala strategier för samarbetet mellan polis och socialtjänst. Olika verksamheter dras i gång för att hindra en spridning av kokainmissbruket.

Ett nytt hot mot den sociala välfärden är immunbristsjukdomen aids. Regeringen har tillsatt en särskild aidsdelegation för att samordna både kampen mot smittspridningen och uppbyggandet av en effektiv organisation för vård och psykologiskt omhändertagande. Det finns i dag ett väldigt engagemang i hela samhället – inte minst inom organisationer och hos ansvariga myndigheter – för att vi skall klara av det här. Epidemin klarar vi oss inte från. Den är redan över oss. Men vi måste använda alla tillgängliga metoder för att motverka en fortsatt spridning.

Jag kommer inom kort att sammanträffa med representanter för storstäderna Stockholm, Malmö och Göteborg för att diskutera akuta problem inom narkomanvården. Aidsvirus sprids mycket snabbt inom gruppen injektionsmissbrukare. Därifrån kan den föras vidare ut till andra grupper. Epidemibekämpningen och kampen mot narkotikamissbruket måste gå hand i hand. Det är mycket bråttom!

På riksdagens bord ligger redan en proposition om en ändring i smittskyddslagen. Den är en del av ett paket med åtgärder för att hejda smittspridningen. HTLV 3-infektion klassas från den 1 november 1985 som venerisk sjukdom. Då träder också nya föreskrifter från socialstyrelsen i kraft.

Vi har skapat ett välfärdssambälle som är unikt i världen. Genom en generell välfärdspolitik garanterar vi alla människor – oavsett inkomst – en social trygghet genom hela livet. Men all utveckling innebär förändring. Det innebär att vi måste vara beredda att forma välfärden efter de behov som människor har i dag och i morgon. Ett förändringsarbete med detta syfte måste vara möjligt att genomföra även om samhällets ekonomiska resurser är begränsade.

Anf. 39 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Valresultat kan tolkas på många sätt. Statsrådet Sigurdson tolkar det bl. a. så, att väljarna skulle ha sagt nej till förändringar inom sjukförsäkringen som moderaterna har föreslagit. Det vet vi inte. Vad vi vet är att moderata samlingspartiet har förlorat en del röster och att valrörelsen till stor del dominerades av ett sjukförsäkringsförslag som icke var vårt utan ett förslag som socialdemokraterna på fri hand har utarbetat och tillskrivit oss. Det har mycket litet att göra med det förslag som vi lade fram i våras. Det refererade jag för en stund sedan. Det var någonting helt annat än vad statsrådet Sigurdson går tillbaka till.

Redan Olof Palme hann med att fråga: Om ni nu är så angelägna om att rätta till orättvisorna mot undantagandepensionärerna, varför skedde inte detta mellan 1976 och 1982? Jag skall be att få returnera frågan: Om det nu är så angeläget att höja kompensationsnivån i delpensionen, varför skedde inte detta mellan 1982 och 1985, då socialdemokraterna hade makten att göra det?

Vi har fått skälet, nämligen att ekonomin inte tillät detta, man måste vänta tills vi har råd med det. Därmed har ni inte bara i efterhand godkänt utan

också beslutat om en förlängning med ytterligare tre år när det gäller det skäl som angavs då nivån sänktes från 65 till 50 %. Det var just därför att vi inte hade råd med 65 % som nivån sänktes till 50 %. Det har socialdemokraterna accepterat och dessutom fortsatt att tillämpa samma motivering och samma nivå i de tre år då de själva har fått bestämma. De tänker tydligen göra det ett par år till, för det dröjer visst innan vi får någon ändring. Det kanske hinner bli sex år.

66 % av hushållen med socialbidrag är hushåll utan barn. Det är alltså 34 % barnhushåll. Detta innebär en överrepresentation för barnhushållen. Det är nämligen så att det inte är 34 % av Sveriges hushåll som har barn. Det är någonting på 25–30 %. Men det är inte detta som är det väsentliga, utan det väsentliga är vad som har skett, nämligen att ökningen framför allt ligger på människor med vanliga inkomster och vanliga jobb som inte kan försörja sig själva på sin egen lön, därför att de betalar så mycket avgifter i form av skatter och annat.

Jag hörde en gång en socialdemokratisk riksdagsledamot, som inte längre är ibland oss, citera, eller förflytta ett känt citat genom århundranden, när hon sade: Land skall med lag byggas, sade redan Per Albin Hansson. Hon trodde att den svenska historien började 1932. Daniel Tarschys tror att liberalismens historia började för 100 år sedan. Den började för 200 år sedan. De första 100 åren vill tydligen Daniel Tarschys inte kännas vid. Gärna det, jag skall inte återkomma till detta, men då vill jag också slippa bli slagen i huvudet själv med sådant som är mycket gammalt.

Anf. 40 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Det finns inga motsättningar vad gäller det egna rummet i långvården, sade Gertrud Sigurdsen. Nej, jag tror inte alls att det finns motsättningar om målen, men frågan är vad man väljer att först gå fram med. Självfallet är vi här i riksdagen ense om alla möjliga saker, men vi måste välja vad vi i första hand vill satsa på. Vi säger från folkpartiet att en upprustning av långvården är så viktig att man får vänta med en höjning av delpensionen. Vi säger att ett ökat kontantstöd till barnfamiljerna är så viktigt att man får avstå från mjölksubventionerna. Vi säger vidare att bättre stöd till handikappade är viktigare än skatterabatter till friska och arbetsföra människor. Det är i sådana val som politiken formas. Om de långsiktiga målen på olika områden kan vi säkerligen ofta vara överens.

Gertrud Sigurdsen tolkade valresultatet som en stark opinionsyttring för social välfärd, social rättvisa och solidaritet. Eftersom folkpartiet var det enda parti som gick framåt, antar jag att det är denna framgång som statsrådet uppfattar som en sådan opinionsyttring. Jag tror också att man kan tolka valresultatet på det sättet.

Allra sist: Jag nämnde för Nils Carlshamre att liberalerna kämpade för fångvården, men det var inte för hundra år sedan, utan det var nog avsevärt tidigare som den kampen började. Också de andra frågor jag nämnde låg längre tillbaka än hundra år. Jag tror att vi kan överföra den debatten till ett seminarium vid sidan om denna kammardebatt, där vi stjälar tid från repliker som egentligen avser andra talare. Jag tror dock att det när vi slutför denna

debatt skall visa sig att det mera är en liberal än en konservativ åsiktsbildning som har lagt grunden för välfärdssamhället.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 41 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det är också en fördel om replikerna riktas till de ledamöter på vilkas anföranden man har begärt replik.

Anf. 42 ULLA TILLANDER (c) replik:

Fru talman! Jag upprepar att vi inte kommer att förtrötts i arbetet för en vårdnadsersättning. Jag vill påminna Gertrud Sigurdsen om att under de sex år då vi hade en icke-socialistisk regering byggdes stödet till barnfamiljerna ut betydligt. De icke-socialistiska regeringarna genomförde en rad reformer. Före 1976 hade den institutionella heltidsomsorgen prioriterats, och det innebar en långtgående centralisering. Under tiden efter 1976 och fram till regeringsskiftet 1982 beslöts bl. a. om en utbyggnad av föräldraförsäkringen med fem månader. Ersättningen under de tre sista av dessa månader utformades enligt principen för vårdnadsersättningen, dvs. med lika ersättning oberoende av inkomst, till den som helt eller delvis avstår från förvärsarbete. Vi införde också ATP-rätt för vård av egna små barn, lagstadgad rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar samt statsbidrag till deltidsförskola och öppen förskola. Nu fortsätter vi med förslag beträffande vårdnadsersättningen.

När det gäller undantagandepensionärerna borde man egentligen kunna vänta sig ett visst rättvisepatos från ett socialdemokratiskt parti, men här sviker man. Sådana skamfläckar i rättvisehänseende måste raderas ut, speciellt som det är fråga om en liten och röstsvag grupp. Om inte så sker, framstår socialdemokratins patos, som ofta får så välformulerade uttryck, som rena rama munvädret.

Tidigare i debatten i dag talades det i ett socialdemokratiskt inlägg om politikens grundläggande moralfråga, som gällde makt och rätt. Jag vill tillämpa det då förda resonemanget just på frågan om de s. k. undantagandepensionärerna. De utgör nämligen en liten grupp som inte har maktresurser men som kräver rättvisa. Här finns ett stort parti, som har makt, men som hittills har underlåtit att i kraft av sin makt genomföra rättvisare förhållanden för den här gruppen. Jag tycker att det rimmar illa med Gertrud Sigurdsens tal om en rättvis fördelningspolitik.

Anf. 43 INGA LANTZ (vpk) replik:

Fru talman! Gertrud Sigurdsen talar mycket om välfärdspolitik, om levnadsstandarden och att man skall värna om den. Jag skulle vilja, med tanke på vad jag tog upp i mitt inledningsanförande, rent allmänt vilja fråga vad Gertrud Sigurdsen menar med välfärdspolitik. Är det att producera och att förbruka så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt? Eller är det andra värderingar som skall styra vad som är en god levnadsstandard? Jag tycker att det är på tiden att vi ser efter hur våra resurser förbrukas, om de används rätt både inom vårt land och i förhållande till omvärlden. Med tanke på det som jag tog upp i mitt anförande vill jag kanske framför allt se frågan i det senare perspektivet.

Sedan vill jag göra en kommentar beträffande barnomsorg och förskola för alla barn. Det är en del av vad jag tycker är välfärd. Och det är en brist i vår välfärd att barnomsorgen inte är utbyggd i större utsträckning än vad den är i dag.

Jag tycker att man från socialdemokratiskt håll har flaggat litet falskt. Jag blev mycket glad när jag fick höra talas om att alla barn skulle få plats inom barnomsorgen senast 1991. Jag trodde att det handlade om daghemsomsorg – det är ju vad socialdemokraterna åtminstone tidigare har värnat om. Men det handlar inte om detta nu. I stället skall barn få plats inom förskolan – det kan vara i deltidsgrupp eller i en öppen förskola. Det stora man satsar på är inte heldagsomsorgen, daghemmen – det satsar man på för endast 55 000 barn, medan 170 000 barn skall få plats i den öppna förskolan eller i deltidsgupper. Det innebär att det fortfarande kommer att vara svårt för kvinnor – det handlar ju tyvärr framför allt om kvinnor – att kunna förena arbete, barn och familj.

Jag tycker att regeringen har backat i den här frågan. Man borde i stället ha satsat på heldagsomsorg och förenat den med en arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag. Då skulle man, som någon annan tog upp i debatten, ha sluppit de långa vistelserna på daghem. Det skulle ha varit utmärkt för kvaliteten i barnomsorgen och också ha varit ett uttryck för en bra välfärdspolitik.

Anf. 44 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Det finns anledning att analysera ökningen av socialbidragen. Det är svårt att av det material som vi har kunna se vilka orsakerna är – och de är naturligtvis flera. Vi skall också ta med i bilden att under de år som vi hade borgerliga regeringar i det här landet förlorade en industriarbetarfamilj med två barn ungefär 14 000 kr. i köpkraft beroende på att reallönerna försämrades samt att bostads- och barnbidragen urholkades.

Det finns alltså många olika skäl, och jag tror att det finns ett intresse för oss alla att ta del av en analys av orsakerna till ökningen av socialbidragen.

När det gäller delpensionen är det så här enkelt, Nils Carlshamre: Inför valet 1982 hade vi fyra vallöften som gällde barnomsorgen, pensionerna, arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen – den gången gällde det nej till karensdagar inom sjukförsäkringen. Det var vad vi, med de ekonomiska resurser som vi ansåg oss kunna skapa, kunde stå för under den valperioden. Under dessa tre år har vi också genomfört detta.

Vi hade mycket få vallöften i det valmanifest som vi gick till val på nu 1985, i september. Men vi har ansett oss kunna säga att vi under valperioden skall återställa nivån för delpensionen från 50 till 65 %. Vi hade också en del andra smärre förslag i valmanifestet.

Så enkelt är det: Vi måste se till att vi har de ekonomiska resurserna. Det går mycket väl att ställa sig upp och lova – det finns många behov på olika områden som man skulle kunna tillgodose. Men vad hjälper det människor om vi är värtaliga beträffande olika slags reformer, om det sedan visar sig att vi inte kan genomföra dem? Jag förstår mycket väl det politikerförakt som uppstår när politiska partier gång på gång lovar reformer som de sedan inte kan genomföra. Trovärdigheten betyder väldigt mycket för människors

inställning till politiker och de politiska partierna.

Ja, Daniel Tarschys, visst skall man välja. Det är prioriteringar vi måste göra. Jag har redogjort för vilka prioriteringar som den socialdemokratiska regeringen gör i år, och de framgår av valmanifestet.

Vi har i valmanifestet ett avsnitt om att det bör skapas mer hemliknande förhållanden inom långvården, och vi tar upp de äldres situation över huvud taget. Det är sjukvårdshuvudmännen, landstingen själva, som sköter förändringsarbetet på detta område, även om det ges statsbidrag och stimulans av olika slag – extra stimulansbidrag till hemsjukvården utgår bl. a. Men det står i den ramlag som vi har varit överens om att alla människor, var de än bor i landet, skall ha tillgång till en god och bra hälso- och sjukvård. Det gäller naturligtvis också de äldre människorna.

Att alla inom långvården skall ha ett eget rum är ingenting som vi genom ett klubbslag i den här kammaren kan fatta beslut om. Men det pågår ett förändringsarbete ute i landstingen, som vi från samtliga partier har all anledning att påverka, så att det egna rummet blir en verklighet för dem som önskar det.

Ulla Tillander försöker tala om centerpartiets förträfflighet när det gäller de socialpolitiska frågorna under de borgerliga regeringsåren. Jag upprepar de fakta som Maj-Lis Löow redovisade: Under den borgerliga regeringsperioden höjdes barnbidraget med 1 200 kr. på sex år. Under den treåriga period som vi nu har haft en socialdemokratisk regering har barnbidraget höjts med 1 800 kr.

I övrigt vill jag hänvisa till det som jag har sagt om vad vi prioriterar och vilken inriktning vi vill ha på familjepolitiken.

Inga Lantz har i sitt anförande tagit upp mycket mer än det som vi traditionellt menar med välfärdspolitik. Hon har satt in frågan i ett globalt perspektiv, som naturligtvis ger en riktig bild av vad som egentligen menas med välfärdspolitik. Inga Lantz kommer i mycket stor utsträckning in på miljöfrågor och andra livsfrågor, som det finns anledning för oss att också ägna oss åt och som har en mycket stor påverkan på människors livsmiljö, på den välfärd som vi anser är mänsklig.

Riksdagen får anledning att vid ett senare tillfälle diskutera propositionen om barnomsorg. I valmanifestet står det – och det finns likaså med i regeringsdeklarationen – att alla barn över ett och ett halvt år 1990 skall ha rätt till daghem eller familjedaghem – det kan naturligtvis också gälla föräldrakooperativ. Det är på det sättet som vi menar att vi skall förverkliga detta löfte om barnomsorgen.

Anf. 45 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har byggt en hel valrörelse på skrytet om att Sverige är på rätt väg och att ekonomin, även om den alltjämt inte är problemfri, är närmast lysande jämfört med hur den såg ut på slutet av de borgerliga regeringsåren. Ändå finns det alltså inte utrymme för att förverkliga det femte i rang av de socialdemokratiska vallöftena från de senaste tre fyra åren. Höjningen av delpensionen skall ske under valperioden, säger regeringen. Det brukar betyda – och gör det nog också denna gång – mot slutet av valperioden.

Detta går inte ihop. Verkligheten är att detta innebär att man godkänner följande motiv: När det inte finns pengar, finns det inte pengar. Det fanns alltså inte pengar när beslutet om en sänkning fattades. Och då var ekonomin, enligt socialdemokraternas bedömning, väldigt mycket sämre än nu.

Än i denna dag finns inte höjningen av delpensionen med på någon propositionsförteckning.

Gertrud Sigurdsen har en mycket dålig ursäkt när det kommer till frågan om undantagandepensionärerna. För det första är det en mycket mindre fråga ekonomiskt sett. Det är få människor som är illa ute, och det kostar inte särskilt mycket att rätta till det. För det andra har det inte ens från socialdemokratisk sida någonsin anförts något ekonomiskt motiv för att vägra pensionstillskott till den gruppen. Det är ett rent hämndmotiv – med innehållet att ”de får skylla sig själva”.

Vi har talat om detta tidigare. Den sortens resonemang i sociala sammanhang – att ”de får skylla sig själva” – trodde vi att vi hade kommit ifrån i svensk socialpolitik någon gång på 20- eller 30-talet. Här dyker det upp igen som en gengångare. Vi har aldrig fått några andra argument, under alla de år då vi har diskuterat den här frågan, än att de valde själva att ställa sig utanför. Men de valde aldrig att ställa sig utanför en reform om vilken de inte ens visste att den någonsin skulle komma. Det är där den stora orättvisan ligger. När de ställde sig utanför ATP fanns det inga pensionstillskott. De kom senare och skulle enligt riksdagens beslut tillfalla alla som saknade ATP eller hade mycket låg sådan. Det fanns inget undantag i själva principen. Men socialdemokraterna kände sig förolämpade av att det fanns en grupp människor som ansåg att de måste försöka lösa sitt pensionsproblem på annat sätt än genom den socialdemokratiska ATP-reformen därför att de inte hade råd med avgifterna – det var det helt avgörande skälet. Den gruppen ställer man utanför. Det är ren hämndlystnad och inte något annat. Det har ingenting med ekonomi att göra.

Anf. 46 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Under den valrörelse som vi just har avverkat försökte vi på område efter område komma till debatt med socialdemokraterna. Socialdemokraterna valde att behandla oss som luft – de ignorerade vad vi sade.

Ett av de få områden där vi faktiskt blev utsatta för litet kritik och polemik från socialdemokraterna gällde det egna rummet. Gertrud Sigurdsen gick i svaromål med anledning av de synpunkter och krav vi framförde. Nu hör vi att Gertrud Sigurdsen är helt ense med oss, att alla är överens och att det pågår en lovande utveckling. Ja, det verkar åtminstone som om det pågår en lovande åsiktsutveckling på det här området – inom socialdemokratin. Men jag vill gärna se litet mer konkreta bevis på att socialdemokraterna både på riksnivån och i landstingen har ett så starkt engagemang i den här frågan som Gertrud Sigurdsen här utvecklar.

En gång i världen sade socialdemokraterna att standard är inte bara en fråga om privat köpkraft, det är också offentlig service. Därför är det litet förbluffande när vi om den borgerliga regeringsperioden ständigt får höra att en vanlig barnfamilj under de sex åren – under den djupa lågkonjunkturen –

förlorade 14 000 kr. i inkomst. Det är så att säga ert saldo av den här perioden.

Men hände det inte möjligen någonting på den offentliga sidan? Var det inte möjligen så, att antalet barnomsorgsplatser fördubblades under den här perioden? Var det inte så, att handikappstödet byggdes ut i långt snabbare takt än både före och efter? På en mängd olika offentliga områden skedde det en stark upprustning under den här perioden – och så klagar ni över att köpkraften försvagades en liten aning för en vanlig barnfamilj! Jag tror faktiskt att levnadsstandarden *ökade* i Sverige under den borgerliga regeringsperioden.

Anf. 47 ULLA TILLANDER (c) replik:

Fru talman! Till detta att undantagspensionärerna själva valde situationen kan man bara säga att vi känner igen det resonemanget från datasamhället. En uppgift som en gång har matats in i datorn sitter där oföränderligt. Det är datorns och byråkratins sätt att obevekligt och en gång för alla stämpla människor. Gertrud Sigurdsens kommentar sällar sig nu till den stolta raden av byråkratiskt gjorda uttalanden.

När det gäller den socialdemokratiska inriktningen av familjepolitiken är jag övertygad om att om socialdemokraterna vägrar att lyssna på den breda majoritet inom alla partier som är för en lösning av barnomsorgsfrågan med ett inslag av vårdnadsersättning, så riskerar man att göra samma fel som socialdemokraterna i Malmö har gjort. Man lyssnade där inte på människorna utan beslöt över huvudet på dem i många frågor, t. ex. om byggandet av Triangelprojektet mot en kompakt opinion. Man införde trots kritik morgonomsorg, förlagd till skolan – ett nytt påfund i den kollektiva barnomsorgen. Ett annat exempel var införandet av obligatorisk samlad skoldag för alla barn i grundskolan, oberoende av om det fanns behov av det eller ej. Därför föll socialdemokraterna faktiskt på eget grepp.

Det finns för mig absolut ingen anledning att försvara Skånepartiet, men Skånepartiet är en konsekvens av socialdemokratisk ohörsamhet gentemot människorna, och det partiet hämtar sina röster från tidigare traditionellt starka socialdemokratiska områden. Jag nämner Skånepartiet eftersom det har tagits upp tidigare i debatten här i dag.

Sedan gjorde faktiskt inte heller socialdemokraterna ett så strålande val. Det blir ett val också 1988, och det kan då hända att socialdemokraterna kommer att få anledning att begrunda frånvaron av en rättvis familjepolitik.

Anf. 48 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Ja, Nils Carlshamre, det lönar sig väl inte att ta upp en diskussion om budgetunderskottet. Det har förekommit sådana diskussioner här tidigare i dag, då statsministern talade om att budgetunderskottet har gått ner med 30 miljarder kronor från ca 83 miljarder till omkring 54 miljarder kronor. Internationella organ, OECD, och den mycket beryktade IMF-rapporten berömmar regeringen för dess ekonomiska politik, för den kursförändring man genomförde 1982. Det är nödvändigt att få ner budgetunderskottet; det tror jag att vi alla är överens om i den här kammaren oavsett vilket parti vi tillhör. Det var alltså ingen skrytvals vi drog i

valrörelsen. Vi talade om fakta, och vi talade om vilken politik vi ville föra.

Den folkpartistiska debatten om det egna rummet är märklig. När Daniel Tarschys nu säger att den åsiktsutveckling som har inträffat är intressant slår det mig att denna "åsiktsutveckling" har ägt rum inom folkpartiet, för jag har inte förrän i valrörelsen 1985 hört folkpartiets partiledare tala om ett eget rum och denna förändring inom långvården. Det finns ingen som går emot en utveckling mot det egna rummet. I DN-artikeln bemötte jag Bengt Westerbergs påstående att detta kostar 2 miljarder kronor. Jag noterade att Daniel Tarschys inte bara talade om långvården utan också om utvecklingen inom psykiatrin. Det är helt riktigt – vi är på väg bort från de stora mentalsjukhusen mot öppna vårdformer inom psykiatrin. Det var det jag bemötte. Jag talade om att enligt de beräkningar som vi har gjort i "konservatismens högborg" socialdepartementet, Daniel Tarschys, skulle det kosta ungefär 20 miljarder kronor. Den summan snyter man inte fram i rippet för att snabbt kunna genomföra den målsättning som vi är överens om.

Om det är så att Daniel Tarschys inte har sett något av den positiva utveckling som har ägt rum vill jag rekommendera ett besök antingen i Vickelbygården, Skärblacka i Östergötland eller i Fränsta i Medelpad. Det är ett par av de exempel som jag kan visa på. Det är en mycket fin utveckling som ligger helt i linje med den utveckling av långvården som jag tror att alla politiska partier i denna kammare vill skall äga rum.

Anf. 49 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Socialdemokraternas strategi för att nå och upprätthålla full sysselsättning har sedan 1950-talets början byggt på fyra viktiga huvudpunkter.

Den första är snabb expansion av de stora exportinriktade industriföretagen.

Den andra är en mycket snabb sysselsättningsökning i den offentliga sektorn.

Den tredje är uppbyggandet av en aktiv arbetsmarknadspolitik för att överbygga den arbetslöshet som skapas av en snabb struktururomvandling.

Den fjärde är en fortgående avtappning av antalet personer på arbetsmarknaden genom, framför allt, en omfattande förtidspensionering.

Denna ur sysselsättningssynpunkt på sin tid så framgångsrika strategi är tyvärr inte längre funktionsduglig. Det märker vi som läser statistiken, och det märker människorna som till sin förvåning i stor utsträckning blir arbetslösa trots högkonjunktur, devalveringar och annat. Det allvarliga är att denna strategi inte heller är funktionsduglig för framtiden. Den kan helt enkelt inte avvärja hotet från en kommande arbetslöshetsvåg under de närmaste åren. Skälen är följande, och de är enkla:

Sysselsättningseffekterna av en snabb industriexpansion i dag på 1980-talet är förhållandevis små. Rationaliserings- och teknifieringstakten inom industrin gör att efterfrågan på mer arbetskraft snarare kommer att minska i stället för att öka. Det kommer den att göra även om vi får en mycket snabb tillväxt i vår industri. Enligt långtidsutredningen krävs det en så hög tillväxttakt inom industrin som 5,2 % per år för att vi skall klara och försvara nuvarande antal jobb. En hög tillväxttakt för att klara jobben som vi har i dag

gäller också för den privata tjänstesektorn.

Det är också av välkända skäl omöjligt för oss att fortsätta att öka antalet anställda i den offentliga sektorn. Finansieringsproblemen och underskottssituationen sätter absoluta gränser för denna sektors möjligheter att bidra positivt till den totalt sett stora ökningen av antalet riktiga jobb som behövs för att vi skall kunna hålla arbetslösheten nere.

Även den aktiva arbetsmarknadspolitiken har nått sina gränser både för vad som är statsfinansiellt möjligt att klara men också gränsen där arbetsmarknadspolitiken faktiskt ökar i stället för att minska problemen med för dålig rörlighet, flexibilitet och annat som vi har på arbetsmarknaden.

Fru talman! Av samma, men också av rent mänskliga sociala skäl, kommer det i framtiden inte att vara möjligt att minska trycket på arbetsmarknaden genom fortsatt förtidspensionerande av växande skaror av allt yngre människor.

Detta är, fru talman, vår bild av socialdemokratins nuvarande position i den sysselsättningspolitiska verkligheten. Men det är inte bara vår bild. Den bekräftas också av många andra, även framstående socialdemokrater, både svenskar och icke svenskar. I tidskriften Tiden, nr 9 1984 publicerades t. ex. en intervju med den kände socialdemokraten Fritz Scharpf. Han om någon kan arbetsmarknadspolitik och europeisk socialdemokratisk tradition. Hans budskap är klagörande, och det bekräftar till alla delar det vi länge misstänkt, nämligen att socialdemokraterna i dag faktiskt saknar en fungerande sysselsättningsvision. Bland många andra för socialdemokraterna obehagliga sanningar sade han följande:

”Vad som behövs är en trovärdig och intellektuellt sammanhängande socialdemokratisk idé om hur full sysselsättning skall kunna förverkligas i ett land som Sverige. Det verkar som om den svenska socialdemokratin har målat in sig i ett hörn. Full sysselsättning genom ökad industriproduktion är inte sannolikt. Att öka den offentliga sektorn är förmodligen också omöjligt med dagens skatter och kanske också utifrån behovet av offentliga tjänster. Att öka den privata tjänstesektorn på det sätt som skett i USA är troligen också omöjligt med tanke på den solidariska lönepolitiken och skattenivån och sociala kostnader som sammantaget driver upp lönekostnaderna.”

Fritz Scharpf sätter fingret på den svenska socialdemokratins allra svagaste punkt. När det inte längre existerar en trovärdig framtidsvision inom det socialdemokratiska partiet om hur full sysselsättning skall kunna förverkligas, då skakar denna stora rörelse i sina grundvalar. Fritz Scharpfs konstaterande sprider också för oss utanförstående ett förklarings ljus över det kanske viktigaste motivet för det socialdemokratiska partiets Sverige-på-rätt-väg-kampanj under valrörelsen. Man hade inget att säga i denna socialdemokratins hjärtefråga, och därför bäddade man in den i ett allmänt oj-vad-allt-är-bra-budskap i hägn av fladdrande svenska fanor, strebertyper med dalmatinerhundar i sportbilar och harmoniskt leende ammande mammor som från tusentals affischtavlor runt om i landet blickade ned på väljarkåren och utstrålade välmående. Övertonerna i beskrivningen av hur väl allt fungerat under tre år hade till främsta uppgift att blockera och skapa tystnad om arbetsmarknadens framtidsfrågor i valrörelsen.

Fru talman! Det faktiska sysselsättningspolitiska misslyckandet som

framgår av arbetsmarknadsstatistiken doldes också genom att ett begränsat antal positiva tecken och effekter som uppstått i kölvattnet av en rekorddevalvering och högkonjunktur användes för propagandistisk överexploatering av i Sverige tidigare sällan skådat slag.

Herr talman! Nu är valrörelsen över, men de viktiga framtidsfrågorna är fortfarande obesvarande. Oron växer bland oss politiker och bland människorna, allteftersom högkonjunkturs- och rekorddevalveringens effekter klingar bort och det inte längre är möjligt att dölja den mycket oroande verklighet med växande arbetslöshet som tränger sig på oss i vardagen. Banker och institut presenterar så gott som dagligdags förutsägelser om en kraftigt försämrad utveckling på arbetsmarknaden. De bekräftar alla den bedömning som t. o. m. finansdepartementet gjorde redan i kompletteringspropositionen i våras men som regeringen och det socialdemokratiska partiet av förklarliga skäl inte ville kännas vid under valrörelsen. 230 000 öppet arbetslösa människor i Sverige tillsammans med ett lika stort antal dolt arbetslösa människor i arbetsinsatser är frukterna av en felaktig politik, som ser ut att bli verklighet. Den blir också verklighet av exakt de orsaker som Fritz Scharpf så målande beskriver i intervjun i tidskriften Tiden.

Det har inte räckt med en snabb expansion inom exportindustrin. Det har inte heller hjälpt att kommunerna tillåtits öka sin sysselsättning långt över vad som är sunt för den samhällsekonomiska utvecklingen och därmed för framtidens jobb. Det har inte räckt med en fortsatt snabb förtidspensionering av allt yngre människor. Vi har i dag i stort sett lika många arbetslösa i utgången av högkonjunktursperioden som vi hade under det utpräglade ekonomiska krisåret 1982. Arbetslösheten har aldrig varit högre i en högkonjunktur i vårt land. De nya riktiga jobben som har tillkommit under den gångna treårsperioden har varit långt ifrån tillräckligt många. Vanliga människors vilja till arbete är större än det antal arbetstillfällen som den hittills förda socialdemokratiska politiken har kunnat skapa. Aldrig har vi stått sämre rustade på arbetsmarknaden inför en kommande lågkonjunktur.

Vad kan då hända under en fortsatt treårsperiod med socialdemokratisk regering? Under valrörelsen gavs det, som jag tidigare har konstaterat och som vi alla vet, inte några som helst besked. För första gången på länge startar vi höstrikdagen och genomför den allmänpolitiska debatten utan att regeringen har redovisat någonting av vad den tänker göra under den närmaste tiden eller hur den ser på de stora ekonomisk-politiska problemen som Sverige har.

Herr talman! Frågan är dessutom – förvånande nog, särskilt med en socialdemokratisk regering – vem som egentligen är ansvarig för samordningen av sysselsättningspolitiken inom regeringen. Även på detta område råder det stor förvirring och kunskapen är liten. Enligt ett årgammalt uttalande från statsministern i LO-tidningen, innan t. o. m. LO tvingades acceptera 3 % öppen arbetslöshet och fortfarande vågade kritisera regeringen för handlingsoförmåga, är alla i regeringen sysselsättningsministrar. Statsministern tycks dock ha en annan uppfattning än vice statsminister Ingvar Carlsson, som i det senaste numret av TCO-tidningen konstaterar att arbetsmarknadsministern faktiskt är ansvarig för denna uppgift i regeringen. Han kände tydligen inte till arbetsmarknadsministerns syn på detta, för hon

skrev tidigare i Svenska Dagbladet att hon själv inte känner sig ansvarig för samordningen av sysselsättningspolitiken utan enbart är ansvarig för arbetsmarknadspolitiken.

Frågan är: Vem är ansvarig? Vem har inom socialdemokratin mandat att föra debatten om de kommande årens sysselsättningspolitik? Vem törs anta utmaningen inom socialdemokratin att utveckla och värna sin viktigaste fråga? Är det statsministern, vice statsministern eller arbetsmarknadsministern, som inte vill och inte ens är här i dag? Är det möjligen kommunikationsministern eller kanske vår nya biståndminister? Det kan också vara den nye löne ministern. Vem vet?

Vår slutsats blir, herr talman: Alla eller ingen, ingen eller alla. Vi får leva vidare med fortsatt tystnad, brist på besked, brist på handlingskraft, stagnerande sysselsättning och snabbt växande arbetslöshet under de kommande tre åren. Den väntade arbetslöshetsökningen ger möjligen arbetsmarknadsministern chansen att visa sig på styva linan här i kammaren genom att komma till riksdagen med förslag om ännu fler och större AMS-paket. Dem skall vi allvarligt och noga överväga för att skydda enskilda människor mot arbetslösheten. Men, herr talman, det hjälper inte eftersom en fortsatt växande defensiv arbetsmarknadspolitik inte klarar att dölja det pinsamma faktum att socialdemokraterna inte längre bär på en levande sysselsättningsvision. Förtroendet bland enskilda människor för politikernas möjlighet att skapa riktiga jobb grundas på de faktiska resultaten, inte på AMS-paketens antal och omfattning. Detta, herr talman, är socialdemokratiens dilemma och det kommer att kvarstå så länge ni socialdemokrater inte på ett tillfredsställande sätt kan besvara framtidsfrågan var enskilda människor skall finna riktiga jobb och hur ni tänker skapa dem.

Det tomrum som socialdemokraterna lämnat efter sig måste naturligtvis fyllas. Det måste fyllas av en politik som försvarar de jobb vi har, men som också för framtiden kan förse vårt land och de enskilda människorna med tillräckligt snabbt växande nya arbetsmarknader. Det är vår chans att hålla ned arbetslösheten och att fullfölja den traditionella svenska linjen med hög sysselsättning och låg arbetslöshet.

Att försvara dagens jobb kräver som alla vet låg inflation; rimliga lönekostnadsökningar, minskande underskott och bevarad konkurrenskraft för svenskt näringsliv ute på exportmarknaden.

Skapandet av nya växande arbetsmarknader kräver en levande sysselsättningspolitisk vision. Man måste tro sig om att kunna klara uppgiften för att vara i stånd att formulera en politik som ger de rätta resultaten. När alla vägar i den socialdemokratiska strategin är stängda av verkligheten måste andra öppna nya. Hörnstenarna i en sådan politik är avmonopolisering av många viktiga tjänster och serviceområden i den offentliga sektorn, mer konkurrens inom samhällets stora serviceområden, väsentligt bättre miljö för företagande och nyföretagande, sänkta skatter på arbete och produktion, som ger medborgarna resurser att efterfråga den service och de tjänster som en ny servicesektor kan producera.

En annan mycket väsentlig del är ett konsekvent genomfört program för att undanröja hindren för ungdomarnas möjligheter att få riktiga jobb. Rimliga ingångslöner, lärlingsutbildning och smidigare lagstiftning behövs

för att inte utestänga ungdomarna utan hjälpa dem in på arbetsmarknaden. Sådana förslag ligger sedan länge på riksdagens bord. Vi moderater säger till er socialdemokrater: Var så goda och ta dem! Det är det enda ni har att tillgå för ögonblicket.

Styrkan i vår vision, herr talman, är inte att vi har stöd av en eller annan aldrig så stor och mäktig intresseorganisation i organisationernas land Sverige, utan att vår strategi utgår ifrån den mycket enkla erfarenhet som vi har i Sverige av hur det faktiskt går till att skapa riktiga jobb och varför de riktiga jobben uppstår. Om människor ges större frihet att själva bestämma vilka varor och tjänster och vilken service de kan efterfråga och om vi samtidigt ger dem som vill försöka tillfredsställa den nya växande efterfrågan möjligheter att göra det till kostnader som vanligt folk kan betala och som de också får förutsättningar att betala genom att samhällets anspråk på deras inkomster minskas genom ett konsekvent genomfört skattesänkingsprogram, då uppstår faktiskt en växande efterfrågan på arbete och arbetskraft. Målet för vår politik är att skapa denna frihet, att utveckla och värna de nya möjligheter för vanliga människor som uppstår och att satsa på den utvecklingskraft som bara enskilda människors arbete, satsningar och risktagande innebär. Det är samma utvecklingskraft, herr talman, som dagens sysselsättning faktiskt bygger på och som borde vara välkänd för er socialdemokrater därför att ni förstod den på 1950-talet, men tyvärr inte i dag.

Herr talman! Moderata samlingspartiets besked är: Vi är beredda att ta samhällsdebatten. Vi har en sysselsättningspolitisk vision som vi tror kan återföra Sverige om inte till full sysselsättning så till en situation där vi har väsentligt fler riktiga jobb. Frågan är: Vad vilja socialdemokraterna?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Svallvågorna efter en lång valrörelse håller nu på att lägga sig. Valresultatet är analyserat såväl inom som utanför partierna. Ett faktum som de flesta tycks vara överens om är att sysselsättningsfrågorna fick en mycket undanskymd plats i valrörelsen, trots att utvecklingen på arbetsmarknaden sannerligen hade förtjänat ett långt större utrymme än vad som blev fallet.

Jag hade anledning att i den avslutande arbetsmarknadspolitiska debatten den 5 juni påvisa två sidor av svensk arbetsmarknadspolitik. Den ena sidan var ljus – det är positivt att fler människor än tidigare har ett eget förvärvsarbete och det är också bra att fler kvinnor har fått jobb. Den andra sidan är större och den är mörk. Trots högkonjunktur och regeringens nog så yviga tal om att Sverige är på rätt väg har arbetsmarknaden uppvisat svåra brister. Sedan socialdemokraterna kom i regeringsställning 1982 har vi upplevt den högsta arbetslösheten i Sverige i modern tid. Det gäller såväl andelen öppet arbetslösa som de absoluta talen. Vem kunde, herr talman, tro att socialdemokraterna, som i opposition talade om att man skulle näst intill ta bort arbetslösheten, i stället skulle råka ut för att ministären Palme 1983

satte svenskt rekord i öppen arbetslöshet! Gör vi en jämförelse med 1980, då vi hade en motsvarande konjunktur som den vi har i dag, visar det sig att vi under det första halvåret har haft nästan 100 000 fler utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

De nya djärva greppen som man vid de politiska högtidsmötena talar om på socialdemokratiskt håll har ju lyst med sin frånvaro. Något som skulle kunna vända en svår utveckling har inte aviserats vare sig i regeringsdeklarationen eller i statsministerns tal här i dag. Nu står vi inför en situation att det ekonomiska läget håller på att försämrats, konjunkturen ser ut att mattas, och jag är övertygad om att många människor, framför allt de arbetslösa, känner stor oro för hur deras svårigheter skall kunna bemästras.

Den ena rapporten efter den andra talar om kärvare tider för svensk ekonomi. Industrikonjunkturen vänder sannolikt nedåt och den offentliga sektorn kommer säkerligen, oavsett vad socialdemokraterna sade före valet, att utsättas för kraftiga besparingar. Det går inte i längden att förhindra arbetslösheten med kortsiktigt verkande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetsmarknadspolitiken är viktig, ja nödvändig, men den är ändå bara ett komplement till de generellt ekonomisk-politiska åtgärderna. Ensam kan inte arbetsmarknadspolitiken lösa sysselsättningsproblemen. Därför är det så allvarligt att regeringen inte klarat de ekonomiska målen.

Under hela sommaren och inför valet påstod Olof Palme och hans propagandister att arbetslösheten sjunker och att det har blivit bättre. Men ett sådant påstående står sig enbart om statsministern jämför med sina egna rekordsiffror från 1983!

Nu har också talet, eller skall vi säga förhoppningen, från regeringen om att vi går mot bättre tider försvunnit. Redan kan vi i arbetslöshetsstatistiken avläsa en ökad arbetslöshet. Det gäller särskilt ungdomarna. Arbetslösheten bland 18–19-åringarna var i september i år 10,7 % mot 6,9 % samma månad för ett år sedan. Det innebär en oroande kraftig ökning på ett enda år.

Och detta händer, herr talman, i ett läge då den socialdemokratiska regeringen säger att Sverige är på rätt väg. Nu varnar AMS för en stigande arbetslöshet, och i dagens tidningar kan vi läsa att man från arbetsmarknadsverket befarar en ökning till våren och nästa sommar.

Mot bakgrund av vad vi vet om betydelsen av att ha ett eget arbete, både ekonomiskt och socialt, finns det anledning att oroligt fråga sig: Vad kommer att hända på arbetsmarknaden under den kommande treårsperioden, för ungdomarna, för de handikappade och för de långtidsarbetslösa? Den brännande frågan blir: Vad kan vi vänta från regeringen för att hävda sysselsättningen och hålla nere arbetslösheten? Är regeringen beredd i det rådande parlamentariska läget att allvarligt pröva de förslag som läggs fram från oppositionen, t. ex. när det gäller att stimulera ungdomssysselsättningen, att ta krafttag för att de handikappade skall komma ut på arbetsmarknaden eller för att reducera de långtidsarbetslösas skara?

Ytterligare några ord om de arbetshandikappade: Inom detta område har den svenska arbetsmarknadspolitiken gjort betydande insatser, som i och för sig är oberoende av konjunkturerna. Vi har för närvarande nära 70 000 personer sysselsatta antingen genom anställning med lönebidrag eller på Samhällsföretags arbetsplatser. Från folkpartiets sida har det varit särskilt

angeläget att peka på problemen för de svårt handikappade, som ständigt lever i en riskzon där de definitivt kan slås ut från arbetsmarknaden som förtidspensionerade. Jag noterade med intresse att den nye biträdande socialministern Bengt Lindqvist gav uttryck för sin harm och förtrytelse över att förtidspensioneringen fortsätter att öka. Må han ta ett fastare grepp om sådana frågor än vad regeringen hittills har gjort!

Folkpartiet har tagit en rad initiativ för de svårt handikappade. Jag vill peka på några.

Ett initiativ är utbyggnaden av systemet med anställning med särskilda lönebidrag, som nu är 90 % av lönekostnaden mot normalt 75 %. Systemet är till för personer med svåra handikapp, men det finns tyvärr ett tak för antalet personer som får sådan anställning. Förra året sattes taket till 800 personer. Folkpartiet föreslog en fördubbling. Regeringen gav så småningom med sig och plussade på med hälften. Vi menar emellertid att det hade varit riktigare att ta steget fullt ut, eftersom det gäller en stödform som är ett direkt alternativ till förtidspensionering.

Lönebidragsreglerna reformerades förra året, men har fortfarande en grundkonstruktion som innebär att bidraget trappas av. Tanken är att subventionen av lönerna skall minskas i takt med att handikappet rehabiliteras och den handikappade får en bättre arbetsförmåga. Folkpartiet har i riksdagen aktualiserat frågan om att konstruera ett "omvänt bidrag", som skulle kunna vara lägre i början men sedan öka. Därmed skulle man kunna fånga upp sådana handikappade som råkar ut för att deras sjukdom förvärras på grund av stigande ålder eller att handikappet ökar av andra skäl.

De psykiskt utvecklingsstörda är antagligen den mest utsatta handikappgruppen. Det var bra att riksdagen så småningom gick med på folkpartiförslaget om att en positiv särbehandling skulle ges till de psykiskt handikappade när det gäller att komma i fråga för arbete i ungdomslag. Vi tror emellertid att ytterligare stödåtgärder måste till.

Herr talman! Frågan om ett förbättrat, förenklat och utvidgat bilstöd till handikappade kommer att gå till historien som socialminister Sten Anderssons ofullbordade. Trots ett enigt utredningsbetänkande från 1982 och en positiv remissopinion och trots att riksdagen flera gånger uttalade att den förväntade sig en reform som skulle hjälpa de handikappade att få en egen bil, valde Sten Andersson att begrava denna, statsfinansiellt sett föga kostsamma reform, i sin byrålåda. Jag har träffat många socialdemokrater och ännu fler handikappade som har förvånat sig över att den socialdemokratiska regeringen tog så lätt på de handikappades behov. Men när socialdepartementet nu har fått en ny ledning och eftersom riksdagen för bara några månader sedan gav regeringen bakläxa i denna för de handikappade så viktiga fråga, är det min förhoppning att regeringen nu skall lägga fram ett förslag i enlighet med riksdagens beställning, dvs. att vi får ett reformerat bilstöd till de handikappade som är utvidgat, förenklat och förbättrat och som kan tas i anspråk när ett nytt år går in. Jag förutsätter, herr talman, att regeringen inte ännu en gång kan nonchalera denna riksdagens beställning.

Så, till sist, ett helt annat område: Det råder enighet om att arbete och alkohol inte hör ihop. På arbetsplatsen och i arbetslivet över huvud taget bör det råda helnykterhet. Med utgångspunkt i det eniga riksdagsbeslutet 1977

om att minska den totala alltför höga alkoholkonsumtionen bör även arbetsplatserna kunna befrias från drogproblemen.

På arbetsplatserna når vi majoriteten av de vuxna. Genom företagshälsovård och frivilliga insatser upptäckts och åtgärdas ofta alkoholproblem på ett tidigt stadium. Inom t. ex. skolans område finns en bred erfarenhet av information om alkoholens och narkotikans skadeverkningar. Också inom arbetslivet bör det vara möjligt att som ett komplement till företagshälsovård och övriga insatser informera och utbilda kring alkohol och narkotika. Ju tidigare människor görs uppmärksamma på alkoholens och andra drogers konsekvenser, desto större är deras möjligheter att undgå skador genom att minska sin konsumtion eller kanske rent av avstå helt. Det är här som solidariteten kommer in. I arbetslivet behöver vi på ett helt annat sätt än hittills ställa upp med stöd för dem som drabbas av alkoholskador. Här vilar ett ansvar både på företagsledningarna och på fackliga organisationer och för övrigt på oss alla som enskilda arbetskamrater.

Tyngdpunkten måste läggas på det förebyggande arbetet. Visserligen inser jag att det är utopiskt att tänka sig Sverige som en alkoholfri zon i världssamhället, men jag har tidigare nämnt att vi alla, både nykterister och alkoholkonsumenter, borde kunna bli överens om några "alkoholfria öar". Det gäller arbetsplatserna, det gäller trafiken. Barn och ungdomsåren borde vara alkoholfria liksom levnadsvanorna för blivande mammor. Kunde vi enas om dessa självklara attityder och beteenden skulle hela arbetslivet dra stora vinster av det, inte bara ekonomiska utan också och framför allt sociala och mänskliga.

Herr talman! Från folkpartiets sida är vi nu som tidigare beredda att medverka till en aktiv arbetsmarknadspolitik, men vi vill också främja en positiv näringspolitik och en sanerad och sund samhällsekonomi. Arbetsmarknadspolitiken måste dessutom ta sikte på att vara mer generös mot de svagaste på arbetsmarknaden.

Detta är vår grundinställning. Den politiken drev vi under de år vi tillhörde regeringen och hade ansvar för arbetsmarknadspolitiken, och den har vi försökt hävda också under oppositionsåren. För folkpartiets del kommer den att vara ett bärande inslag under den kommande mandatperioden. Kring en sådan uppläggning har folkpartiet samlats, och vi är beredda att samverka med andra partier för att driva den politiken.

Anf. 51 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Valet har fått en politisk effekt: nyliberalismens fräckaste, rääste och grövsta uttryck har fått sig en ordentlig knäck. Däremot finns den nyliberala politiken kvar. Den har nu givits en sammetslen framtoning i folkpartitappning. Nyliberalismen är inte besegrad och den påverkar i högsta grad regeringens politik.

För arbetarrörelsens partier var valet ingen framgång, utöver att de borgerliga förhindrades att ta hand om regeringstaburetterna. I många områden, framför allt arbetarområden, ökade antalet soffliggare, och i flera arbetarorter led socialdemokraterna kraftiga nederlag i kommunalvalen. Det var ett val utan entusiasm i arbetarrörelsen. Det är ett varningstecken.

Nyliberalismens högervinder kan inte bekämpas med eftergifter för

storfinansens intressen och ideologiska offensiv. Att regera med i stället för mot storfinansens och utveckla en samförståndsanda med högerkrafterna leder bara till ideologisk upplösning och försvagning av arbetarrörelsen.

Arbetarrörelsen måste i stället bekämpa högerkrafterna med en offensiv arbetarpolitik med socialistiska förtecken. Arbetarrörelsens grundläggande jämlikhetsideal och rättvisekrav måste åter bli ledstjärnor i politiken.

Efter 1982 års val fanns stora förväntningar inom arbetarrörelsen på en ny politik. Många blev besvikna. Vi i vpk känner det naturligtvis också som ett litet nederlag att vi inte kunde vinna över fler väljare från arbetarrörelsen. Den lärdom som vi i vpk drar av detta är att det socialistiska alternativet skall göras ännu klarare, ännu mer genomtänkt och trovärdigt.

I valet slogs nyliberalismens vulgärparti tillbaka. Men SAP-regeringen hade nått och jämnt hunnit få klart för sig att den skulle sitta kvar vid taburetterna förrän den återigen utmanade det arbetande folket. Efter nio år av reallönesänkningar skall även 1986 vara ett nollår enligt regeringen. Regeringsdeklarationen har kamp mot löneökningar som en huvudtes.

Regeringen säger att kostnader och priser i Sverige inte får stiga snabbare än i de länder som har störst betydelse för vår utrikeshandel. I klartext innebär det att lyckas nyliberalismen i England, USA och Västtyskland pressa ned lönerna skall vi också göra det. Ansvariga för den politiken i Sverige är parterna i avtalsrörelsen, säger regeringen. Den anser också att vinsterna skall öka och att det skall vara en stram finanspolitik och en hård utgiftsprövning – alltså svångrempolitik.

Detta är det budskap som de arbetande får när de ända sedan hösten 1976 har drabbats av fortgående reallönesänkningar. En industriarbetare har förlorat en åtta och en halv månadslön. Hundratusentals lägre tjänstemän har haft lika dålig reallöneutveckling. Reallönesänkningen i Sverige är troligen den största i Europa.

Sedan 1979 har löneandelen av förädlingsvärdet minskat från 84,8 % till 67,6 % år 1984. Samtidigt som det har skett, har höglönegrupper och andra höginkomsttagare gynnats, bl. a. av sänkta marginalskatter. Förmögenhetstillväxten har åren 1980–1983 uppgått till 60 %, samtidigt som reallönerna från 1976 till 1983 minskat med 17 %.

Någonstans finns det en gräns. Hur länge kommer de arbetande, som år efter år får vidkännas reallönesänkningar, att finna sig i den sortens politik? Våd det handlar om nu är att regeringen och storfinansens utmanar den fackliga kärnan, dem som håller upp svensk fackföreningsrörelse. Löneglidningen skall bekämpas hårdare, säger man. Därmed kläms den fackliga verksamheten åt. Enligt vad som läckt ut ämnar regeringen t. o. m. hota med repressalier mot företag där det sker lokala löneökningar. SAF för sin del hotar genom att kräva höjda strejkskadestånd.

Ironiskt nog i sammanhanget var det socialdemokraterna som tog fajten med moderaterna om deras nyliberalism. När den drabbningen är över sätter sig regeringen i knät på Svenska Arbetsgivareföreningen, alltså moderaternas uppbackare.

Regeringen och SAF är överens om avtalsrörelsen – nollbud och krafttåg mot lokala lönelöft. De är en stor utmaning mot hela den fackliga rörelsen. Inte nog med att regeringen och storkapitalet har funnit varandra i

avtalsrörelsen, utan även de fackliga topparna har fallit undan för samma politik. Det har t. o. m. gått så långt att Stig Malm som LO-ordförande utnämnt de egna medlemmarna till den värsta motparten i avtalsrörelsen.

De gamla partsförhållandena råder tydligen inte längre på toppnivå. Samhällets etablissemang står mot de arbetande, det framträder allt tydligare. Eller i klarspråk: Klassarbetet har nått det syfte som Svenska Arbetsgivareföreningen och storfinansen så länge eftersträvat.

I avtalsrörelse efter avtalsrörelse har de arbetande manats till återhållsamhet med falskt tal om att det ger fler jobb och sänkt inflation. Regeringen har i sann nyliberal anda utnämnt löneökningarna till den nästan enda faktor som höjer priserna.

LO-tidningen, nr 43 för år 1983, skrev så här:

”Regeringen betraktar, som det verkar, löneförhandlingarna och lönebildningen som nyckelproblemet för inflationsbekämpningen. Förmaningarna om största möjliga återhållsamhet i lönerörelsen dominerar beskrivningarna av inflationen och regeringen ritar upp rätlinjiga samband mellan lönehöjningar och sysselsättning – dock utan att närmare ange den vetenskapliga källan.

Men är det inte de marknadsdominerande företagens prissättning, som främst driver upp kostnaderna? Är det inte i prismekanismerna och profithänsynen snarare än i lönebildningen som nyckelproblemet till inflationen finns?”

LO-tidningen sätter tummen på huvudfrågan i inflationsbekämpningen, när den angriper monopolens prissättning.

Även i TCO-tidningen, nr 12 i år, finns en annan syn på lön och inflation än den regeringen och storfinansen företräder. Tidningen hävdar att i praktiken har lönekostnadernas andel av industrins priser sjunkit, att vinstmarginalen för industrin de senaste åren visat en enormt kraftig utveckling och att det inte är ökade lönekostnader som förklarar industrins prishöjningar på sina produkter. Slutsatsen för Stig Tegle, ekonom på TCO, är att det inte finns några företagsekonomiska motiv för att industrin skall höja sina vinster ytterligare. Man borde hålla prisökningarna nere för att dämpa inflationen.

Tittar man litet grand på inflationen under 1984 och då även nettoinflationen, dvs. efter de politiska beslut som påverkar priserna, kan man konstatera att om de s. k. kapitalersättningarna – vinster, räntor m. m. – 1984 hade varit på samma nivå som 1983, hade finansminister Kjell-Olof Feldt kunnat nå sitt inflationsmål. Posten kapitalersättningar svarar nämligen för närmare 4 %, dvs. nästan hälften, av inflationen 1984.

De arbetande har ingen anledning att avstå från berättigade löneökningar. Det är ju dags att börja återta något av nio års reallöneförluster. Man kan inte heller längre hänvisa till kopplingen mellan lön och inflation, om man tittar litet närmare på vad det handlar om.

Samtidigt som det manas till återhållsamhet i avtalsrörelsen, kan vi konstatera att de stora företagen närmast vältrar sig i pengar. De har nära 200 miljarder kronor som de inte placerar i den egna verksamheten. Detta överskott – skapat av de arbetande – går till spekulation, grå kreditmarknad och köp av statsobligationer, som också ger stora räntevinster på skattebetalarnas bekostnad.

Betänker man att investeringarna i industrin uppgår till 25 miljarder per år, blir inte ökade vinster automatiskt nya jobb och investeringar i Sverige. Nej, investeringarna sker utomlands och har under en följd av år ökat lavinartat. Erfarenheten visar att de arbetandes uteblivna lönehöjningar inte ger några nya jobb. Tvärtom kan detta stärka kapitalismen ytterligare, öka investeringarna utomlands och på sikt göra Sverige till ett industriellt u-land. Kampen för ökade löner och fler jobb går hand i hand visar det sig. Det är en lärdom för arbetarrörelsen i dess helhet.

Företagen gör rekordvinster i produktionen samtidigt som reallönerna fortsätter att sjunka. Det finns utrymme för höjda reallöner i den påbörjade avtalsrörelsen.

Därför behövs en ekonomisk politik i vårt land som har som en av sina huvudmålsättningar att öka de arbetandes reallöner på rekordvinsternas bekostnad. Enligt vpk:s mening borde avtalsrörelsen handla om höjda reallöner på rekordvinsternas bekostnad. Det ger mer i plånboken, minskar statens budgetunderskott och av varje löneökning skrona går 30 öre till kommunalskatt. Även den offentliga sektorn har råd med höjda reallöner.

Reallöneskydd som sätter press på staten och monopolen att hålla priserna nere.

Regering och riksdag skall underlätta en sådan avtalsrörelse genom fördelningspolitiska beslut som gynnar låg- och mellanlönegrupperna. Man bör angripa inflationens orsaker – monopol, spekulation, höga räntor – och inte lönerna. Man bör ingripa mot kapitalflykten, påbörja skatt på produktionen, slopa moms på maten, hålla hyrorna nere och stoppa bostadsspekulationen.

Jag vill till sist, herr talman, bara peka på några följd effekter för arbetarrörelsen av en återhållsam avtalsstrategi. Faran av att underskatta löne- och annan fördelningskamp visar sig också i att den kraftiga reallönesänkningen underlättat för arbetsköparna – i hela arbetslivet – att sprida prestationslöner, få igenom nya och mer utstuderade prestationslönesystem, införa lokala vinstandelssystem, öka löne- och inkomstklyftorna m. m. Det senare drabbar inte minst kvinnorna och är ett dråpslag mot jämlikheten och försämrar också arbetsmiljön.

I ett klimat av en defensiv arbetarrörelse har också oövertiden ökat kraftigt. I stället för att arbetarrörelsen borde ha en kampanj för att förkorta arbetstiden har vi nu en rakt motsatt effekt. En orsak är reallönesänkningar som i flera fall tvingar enskilda arbetare att acceptera övertid när företag och myndigheter trycker på. Jag vill peka på att i tider av höga löneökningar, när facken har varit på offensiven, har även miljöinvesteringar och miljöförbättringar följt i spåren. För närvarande står arbetsmiljöarbetet lågt i kurs på arbetsplatserna. lägre än på många år. Reallönesänkningar tvingar facken till överlevnadsåtgärder, företagen och myndigheterna har framgång med sin negativa attityd till att lösa viktiga arbetsmiljöfrågor. Med en mer rättvis fördelning mellan kapital och arbete, med en kämpande arbetarrörelse, kommer lönekampen att vara den axel kring vilken förbättringar kan ske i arbetslivet.

Valet, herr talman, har gett en fingervisning om att arbetsplatsens folk känner en gräns för orättvisor och förnedring. Vpk känner ett ansvar för att

bryta denna utveckling. En mobilisering av arbetarrörelsen är nödvändig för att på sikt åstadkomma en folklig samling mot storförfinans och högerpolitik. Vpk:s ansvar inför denna uppgift är vida större än att hålla en socialdemokratisk regering med en högerinriktad politik under armarna.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 52 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Sysselsättningsfrågorna upptar ett stort intresse här i riksdagen, och det är bra. Ingen fråga är viktigare än om människorna skall få utvecklas genom att delta i en arbetsgemenskap eller. Därför får aldrig kampen för sysselsättningen bli en andrahandsfråga. Om man inte är på det klara med den frågans stora betydelse är det klokt att se ut över inte minst Europa för att få perspektiv på vår egen situation. Att det finns ett samband mellan arbete och den sociala situationen i samhället är odiskutabelt. Att oron för framtiden i det engelska samhället har ett klart samband med de våldsamma upploppen behöver man knappast betvivla.

Att samhällen som har en allt högre arbetslöshet och inte vidtar åtgärder mot den har en tidsinställd bomb är alldeles klart. Har man som i England 13,1 % arbetslöshet och en ungdomsarbetslöshet som i vissa områden är nästan total, måste något radikalt göras. Att som den engelska regeringen strunta i kärnfrågan och satsa på fler poliser med bättre utrustning gör det hela på sikt alldeles hopplöst. Ett sådant samhälle blir olidligt för alla dess inbyggare.

Hur ser det då ut i vårt land? Vi kan konstatera att det har gått åt rätt håll. Sysselsättningen har gått upp. Vi har för närvarande fler i arbete än någonsin. Arbetslösheten har gått ned, detta trots att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte har ökat.

Alla som har sysslat med arbetsmarknadspolitiska frågor vet att det behövs en ständig vakthållning för att inte försämringar skall komma. Det kommer även fortsättningsvis att behövas både fantasi och handlingskraft för att hålla arbetslösheten stängin. Ungdomslagen är ett exempel på nytänkande som har gett många ungdomar en chans som tidigare inte fanns. Nyhetsbladet Arbetsmarknaden nr 12 konstaterar att "fler unga ut på öppna arbetsmarknaden". Ett bidragande skäl till detta positiva konstaterande är ungdomslagen.

Vi fick i går en prognos från arbetsmarknadsstyrelsen om den kommande situationen på arbetsmarknaden. Prognoser skall tas för vad de är, men som känslspröt är de viktiga. AMS-prognosen konstaterar att "sysselsättningen fortsätter att öka under de närmaste kvartalen, samtidigt fortsätter antalet personer på arbetsmarknaden att öka". Samtidigt varnar AMS för att våren och sommaren kan bli kärva.

En slutsats av AMS-rapporten är att vi går in i 1986 med växande problem och därmed växande krav på aktiva insatser. Det finns i AMS-prognosen många positiva konstateranden. Det finns också ett antal förslag som bör prövas för att motverka de negativa tendenser som prognosen pekar på.

Den bild som AMS målar upp är inte ny. I alla politiska läger har man sedan en tid tillbaka varit på det klara med vad som är att vänta. Vi har däremot haft delade meningar om hur de förebådade problemen bör attackeras, möjligen också om vilken nivå vi bör ha som ambition att hålla

arbetslösheten på. Men det vore av värde om vi kunde få en mindre infekterad och en mera avspänd diskussion om dessa frågor.

Herr talman! Under valrörelsen cirkulerade uppgifter om arbetslösheten som kan behöva en kommentar. Om man tar de aktuella siffrorna för september 1985 och jämför dem med siffrorna för september 1982 får man fram följande.

Antalet arbetslösa var i september 1982 176 000 personer. I september 1985 var antalet 144 000, alltså en förbättring med 32 000 personer.

Antalet sysselsatta var i september 1985 4 282 000. I september 1982 var antalet 4 172 000. Mellan 1982 och 1985 ökade antalet sysselsatta med 110 000 personer. Dessa förbättringar är inte föranledda av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna utan är faktiska förbättringar.

Ser man på siffrorna det senaste året kan man konstatera att antalet sysselsatta månad för månad är större i år än i fjol.

En positiv utveckling har industrin stått för. Från att vi har varit i en mycket farlig utförsbacke har trenden vänt. Enligt AMS statistik sysselsätts 19 000 personer fler inom industrin om man jämför siffrorna från september 1984 med september 1985.

Denna sifferserie visar att sysselsättningen har förbättrats, vilket borde glädja alla.

Får jag sedan till dem som rynkar på näsan åt arbetsmarknadspolitiska insatser säga följande. Konjunkturerna ändras. Vi har som bekant små möjligheter att påverka världssamhällets ekonomiska politik. Vad vi har möjlighet att göra, förutom att föra en klok egen ekonomisk politik, är att med arbetsmarknadspolitiken som verktyg ta till vara den viktigaste resurs som vi har, nämligen människornas önskan om ett arbete.

Jag var i Västtyskland i våras och studerade sysselsättningsfrågorna där. I Västtyskland var arbetslösheten ca 10 %, vilket betydde 2,5 miljoner arbetslösa. De arbetsmarknadspolitiska insatserna omfattade ca 80 000 personer. Det förekom en häftig debatt om man skulle öka insatserna med 10 000 personer. En sådan politik leder till arbetslöshet för väldigt många.

Ett problem som måste ägnas speciellt intresse är utförsäkring av A-kassemedlemmar. De siffror som A-kassornas samorganisation nyligen har presenterat är i sig oroande. Vad som kan konstateras är att de som riskerar att utförsäkras har rätt till ett beredskapsarbete och att, om ett reguljärt arbete inte kan erbjudas under den tid då beredskapsarbetet pågår, skall de sedan i varje fall komma i åtnjutande av en kassaersättning. Med de regler som finns borde inte någon bli utförsäkrad. Det är, som jag ser det, en fråga om informationsinsatser som vi alla har ansvar för, från arbetsförmedlingen, från fackföreningen liksom från andra håll.

Herr talman! Jag började med att säga att frågan om människornas rätt till arbete var en central fråga för hela samhället. Vi som har valts till denna församling för de kommande tre åren har naturligtvis ett speciellt ansvar att hävda det berättigade kravet från såväl ungdomar som äldre att det är samhällets skyldighet att göra allt som står i dess makt för att klara sysselsättning åt alla som vill och kan ta ett arbete.

Anf. 53 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander spinner på tesen att det skulle bli bättre nu, också med sysselsättningen. Det är riktigt om man gör så som jag sade i mitt anförande, dvs. jämför med den socialdemokratiska regeringens rekordarbetslöshet från 1983. Då blir det nu klart bättre.

Lars Ulander gör en liten variant på temat genom att jämföra med 1982 och kommer fram till att det är både fler i arbete och färre arbetslösa. Men snälla Lars Ulander! Är det verkligen riktigt att jämföra en högkonjunktur med en exceptionell lågkonjunktur, som vi hade 1982? Gör i stället den relevanta jämförelsen, dvs. ställ 1980 mot 1985, då vi hade mot varandra svarande konjunkturbilder. Under sådana förhållanden visar det sig att arbetsmarknadsläget i dag är klart sämre. Vi har fler långtidsarbetslösa i dag än då, och vi har fler utanför den reguljära arbetsmarknaden. Jag nämnde att det är ungefär 100 000 fler utanför den reguljära arbetsmarknaden i år än 1980.

Det är alltså litet farligt att bara säga att läget nu är bättre, eftersom det tidigare har varit värre.

När Lars Ulander talade om den tes som jag från folkpartihåll gärna ville ställa upp för, nämligen rätten till ett eget arbete, skorrade det litet illa med tanke på den snålhet som visats från den socialdemokratiska regeringen när det gäller att tillgodose handikappades rätt att få ett eget arbete.

Anf. 54 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson kan exercera hur han vill med siffrorna, men den siffra jag använde avsåg läget den månad som svarar mot sista månaden 1982 av den borgerliga regeringstiden, nämligen september i år, då valet genomfördes. Vi kan i det sammanhanget klart se att läget har blivit bättre.

Vi skall inte heller glömma bort, Elver Jonsson, att den ekonomi som den socialdemokratiska regeringen hade att överta efter de sex borgerliga åren var i totalt kaos. Att förutom att ekonomin har återställts vår arbetsmarknad också blivit den kanske bästa i hela världen är inga dåliga resultat av den politik som förts.

Den högkonjunktur som Elver Jonsson talar om har funnits inte bara i Sverige utan runt om i världen. Men vilket land kan visa upp en ständig förbättring av den reguljära sysselsättningen förutom Sverige?

Jag vill fortfarande definitivt påstå att vi har klara problemen bra. Men vi behöver en ständig vakthållning för att se till att sysselsättningsfrågorna hålls i centrum.

Anf. 55 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att Lars Ulander slutar där vi ändå kan vara överens, både liberaler och socialdemokrater – med en vakthållning kring en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det är inget nytt för Sverige och för denna kammare. Det finns anledning att upprepa detta och verka för det.

Men kvar står att vi har fått en försämrad arbetsmarknadssituation under den mandatperiod som ligger bakom oss jämfört med de två mandatperioder då folkpartiet hade ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Hur Lars Ulander sedan exercerar med siffrorna kvarstår detta faktum.

Men det som jag känner viss oro för är att man från socialdemokratiskt håll

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Meddelande om interpellation

tolererar en mycket högre arbetslöshet i regeringsställning än vad man gjorde under oppositionstiden. Det fenomenet tycker jag ändå är illavarslande.

Anf. 56 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar i alla fall att 176 000 arbetslösa är 32 000 fler än 144 000, och det är de siffrorna som bör ställas mot varandra om man talar om arbetslöshet.

Vad den socialdemokratiska regeringen hade att ta över var en arbetslöshet som var ordentligt i stigande. Den ökade med 50 § under bara ett år. Nu har man lyckats att krypa under 3-procentsstrecket.

Jag delar i och för sig Elver Jonssons mening – och hoppas att den kan tas som någon sorts utsträckt hand – att vi bör hjälpas åt att se till att arbetslösheten inte sticker i väg på samma sätt som under den borgerliga tiden.

Andre vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1985/86:14 Ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, m. m. (UNHCR)

1985/86:17 Godkännande av FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

7 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1985/86:2 Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för budgetåret 1984/85

8 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 15 oktober

1985/86:29 av *Gullan Lindblad* (m) till finansministern om villkoren för tillstånd att servera alkoholhaltiga drycker:

I Karlstad har en restaurangägare nyligen tvingats stänga sin restaurang, som kostat honom 1,2 milj. kr., på grund av att länsstyrelsen dragit in tillståndet att servera alkoholhaltiga drycker. Rörelsen, vars omsättning är ca 3 milj. kr., går enligt ägaren ej att driva utan serveringstillstånd. Motiveringen till indragningen är att skattemyndigheterna i Jönköpings län funnit brister i bokföringen i en restaurang- och hotellrörelse, som drevs där av

mannen 1981–82. Det skall uppmärksammas, att någon dom i skattemålet ännu inte är avkunnad i länsrätten.

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Man har all anledning att ställa frågan: Var finns rättssäkerheten?

Till yttermera visso riskerar ytterligare en restaurang, som drivs av ägarens fästmö, att mista utskänkningstillståndet, då myndigheterna anser att ett "bulvanförhållande" föreligger på grund av samboförhållande. Var finns jämställdheten?

Det anförda exemplet är – tyvärr – ett i en mångfald liknande ärenden, där rörelseidkare inom restaurangbranschen "straffas" med indraget serveringstillstånd på grund av misstänkt skatteförseelse – t. o. m. innan dom har fallit. En sådan alkohollagstiftning uppfattas som absurd. Det rimliga är ju att man om man bevisats vara skyldig i ett skattebrott straffas härför. I dag kan "straff" utgå inom ett område, där man bevisat sig vara skötsam, och möjligheterna att verkligen "göra rätt för sig" omintetgörs helt.

Med det anförda exemplet som utgångspunkt vill jag fråga finansministern:

Vilka åtgärder ämnar finansministern vidta för att personer som driver restaurangrörelse inte skall straffas med indraget serveringstillstånd – en alkoholpolitisk åtgärd – i en fråga som gäller misstänkt bokföringsbrott?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 oktober

1985/86:76 av *Ylva Annerstedt* (fp) till utbildningsministern om svenskundervisningen för invandrare:

I en information har studieförbunden fått reda på förutsättningarna för den nya svenskundervisningen för invandrare. Det meddelades då att man avser att lägga en ram för antalet timmar relaterat till antalet asylsökande 1984: 400 000 timmar för grund-sfi och 50 000–100 000 timmar för påbyggnads-sfi. Enkel huvudräkning visar att ramen för grund-sfi inte ens räcker för de av riksdagen fastlagda 400 timmarna.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Vad tänker regeringen göra för att riksdagens minikrav för grund-sfi skall uppfyllas?

den 15 oktober

1985/86:77 av *Hugo Bergdahl* (fp) till socialministern om åtgärder mot oral galvanism:

Oral galvanism är ett tillstånd som drabbar många människor. De drabbade upplever ofta ett livslångt lidande utan att kunna finna den bot och förståelse som borde vara berättigad. Det finns många forskningsresultat,

senast redovisade i artiklar i ett flertal tidningar, som visar att amalgam är skadligt för människokroppen.

Meddelande om frågor

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att kunna komma till en lösning i fråga om oral galvanism?

1985/86:78 av *Alf Svensson* (c) till statsrådet Mats Hellström om vapenexporten till utvecklingsländer:

Regeringens nedrustningsexpert, Inga Thorsson, uttalade nyligen att varje vapenexport till utvecklingsländer försenar u-ländernas utveckling. Hon hävdar att det är ett dubbelspel att stödja svensk vapenexport till u-länder. Kapprustningen skadar även de rikaste ländernas ekonomier, liksom världsekonomin som helhet, hävdar Inga Thorsson med stöd av omfattande internationell expertis. Med anledning av dessa uttalanden av regeringens egen expert vill jag fråga biståndsministern:

Anser statsrådet att svenska exportkrediter till Bofors och FFV för vapenexport till utvecklingsländer är förenliga med den svenska biståndspolitikens huvudmålsättningar, bl. a. resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning?

1985/86:79 av *Per-Richard Molén* (m) till finansministern om kompetenskraven för styrelseledamöter i löntagarfonderna:

Den norra löntagarfonden har gjort betydande förluster genom sitt engagemang i AB Ljusne Kätting. Fondens verkställande direktör har i massmedia uttalat att han "förts bakom ljuset" av en av fondens styrelseledamöter, som tillika varit VD i Ljusne Kätting. Samarbetet i styrelsen kan därmed inte förmodas vara det bästa.

Fonden har vidare, uppenbarligen i strid med syftet med löntagarfonderna, ägnat sig åt kortsiktiga aktiespekulationer. En av styrelsens ledamöter har ogillat fondens kapitalplaceringar och därför av sagt sig uppdraget.

Mot bakgrund av vad som hänt finns anledning ifrågasätta om fondens styrelseledamöter har löntagarnas förtroende att förvalta hundratals miljoner av deras pengar. Jag vill därför ställa följande fråga till finansministern:

Vilka krav på kompetens och omdöme ställer finansministern på styrelseledamöter i löntagarfonderna?

1985/86:80 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikationsministern om frågan om fasta förbindelser över Öresund:

Regeringens strävanden har under åren 1982-1985 varit att nå en lösning på frågan om fasta förbindelser över Öresund. Den dåvarande kommunikationsministern gjorde ett flertal uttalanden i denna riktning.

I en tidningsintervju uttalar sig den nyutnämnde kommunikationsministern på ett sätt som tyder på att han inte tänker fullfölja detta arbete. Detta kräver därför ett klarläggande.

Kommer regeringen att fullfölja arbetet med att etablera fasta förbindelser över Öresund?

1985/86:81 av *Bengt Wittbom* (m) till arbetsmarknadsministern om lönekostnadernas betydelse för utvecklingen på arbetsmarknaden:

Enligt uttalanden från statsministern anser regeringen att arbetsmarknadens parter själva måste ta konsekvenserna av för höga lönekostnadsökningar som resultat av träffade avtal.

Vilka konsekvenser får regeringens förändrade syn för utvecklingen på arbetsmarknaden de närmaste åren?

1985/86:82 av *Per Unckel* (m) till utbildningsministern om högskolepolitiken:

Enligt tidningsuppgifter skall en av den nye utbildningsministerns huvudduppgifter bli att ompröva viktiga delar av den hittillsvarande högskolepolitiken.

Mot denna bakgrund ber jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vill utbildningsministern för riksdagen redogöra för vilka socialdemokratiska högskoleståndpunkter som står först i tur att överges?

1985/86:83 av *Per Unckel* (m) till utbildningsministern om betygen i gymnasieskolan:

I den just avslutade valrörelsen höjdes starka krav på en ny och rättvisare betygsättning i skolan. T. o. m. socialdemokraterna ville i valbroschyren ge intrycket av att man, trots kongressuttalanden, är positiv till betyg i skolan.

Mot den här angivna bakgrunden ber jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Står den socialdemokratiska uppfattningen att betygen skall avskaffas också i gymnasieskolan fast?

1985/86:84 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Anita Gradin om villkoren för politisk asyl i vissa fall:

För ett tag sedan sökte en shiamuslimsk familj från Libanon politisk asyl i Sverige. Ansökan avslogs, och när polisen skulle verkställa avvisningen höll mannen sig undan. Trots detta greps hustrun och det sju månader gamla spädbarnet och förpassades tillbaka till Libanon. Nu har mannen presenterat nya skäl och begär att få asylansökan prövad igen. Trots detta får inte hustrun och barnet återvända till Sverige. Familjens skäl behandlas alltså inte tillsammans.

Har statsrådet för avsikt att vidta några åtgärder för att förhindra att en praxis utvecklas där moder, fader och minderårigt barn anses ha olika stark grund för att få stanna i Sverige?

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

Meddelande om frågor

Prot. 1985/86:9
15 oktober 1985

1985/86:85 av *Larz Johansson* (c) till finansministern om skillnaden mellan jordbrukarnas och löntagarnas inkomster:

Meddelande om frågor

I ett svar på ett brev från en grupp lantbrukare i Fjärdhundra har finansministern motiverat den uteblivna skatterabatten till stora grupper i samhället på följande sätt:

”Att jordbrukare och andra grupper som inte tillhör löntagarkollektivet inte fått någon skatterabatt anser jag vara helt logiskt. De har inte som löntagarna gjort en uppoffring motsvarande den som löntagarkollektivet gjort när man avstått från att ta ut så höga löneökningar som företagens vinstnivå hade kunnat motivera.”

Med anledning härav vill jag fråga finansministern om han med detta menar att jordbrukarna kunnat tillskansa sig större ökningar av sina arbetsinkomster än vad löntagarkollektivet kunnat uppnå i sina avtal.

1985/86:86 av *Göran Ericsson* (m) till justitieministern om ökad trygghet på allmänna platser:

Enligt BRÅ fortsätter brottsbalksbrotten att öka. Allvarligast är att våldsbrotten inte visar någon avmattning och att även rånbrotten ökar.

Fortfarande gäller, att vart fjärde gatuvåldsbrott begås inom en kvadratkilometers yta i Stockholms innerstad. Det måste vara möjligt att genom övervakning förhindra många av dessa brott.

Förekomsten av våldsbrott, och inte minst ökningen av denna brottskategori, skapar en betydande oro hos främst gamla och handikappade.

Det måste därför vara en grundläggande och central rättstrygghetsfråga att förändra den rådande situationen så att människor, gamla som unga, friska som sjuka, vågar beträda allmänna platser varje tid på dygnet.

Vad avser justitieministern vidtaga för åtgärder för att under den kommande treårsperioden öka tryggheten på allmänna platser och därmed vända den utveckling som nu pågår?

10 § Kammaren åtskildes kl 17.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren